

Ανακαλύψτε τη
ΝΑΥΠΑΚΤΙΑ

ΕΚΔΟΣΗ
ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ (ΑΝ.ΝΑ.)

© COPYRIGHT 2005

Φωτογραφίες: Πάνος Τσούσης
Κείμενο & επιμέλεια: Γιάννης Χαλάτσης
Καλλιτεχνική επιμέλεια: Άννα Φωτοπούλου

ΑΝΑΚΑΛΥΨΤΕ ΤΗ ΝΑΥΠΑΚΤΙΑ

Φυσικό περιβάλλον - Αξιοθέατα - Διαδρομές

ΝΑΥΠΑΚΤΟΣ

ΑΠΟΔΟΤΙΑ

ΠΛΑΤΑΝΟΣ

ΠΥΛΗΝΗ

Η έκδοση αυτή της Αναπτυξιακής Ναυπάκτου βοηθάει τον επισκέπτη να προσεγγίσει νοερά το φυσικό περιβάλλον και τις ιδιαιτερότητες της Ναυπακτίας. Μέσα από τις σελίδες του περνούν τοπία και αρχιτεκτονικά μνημεία που καλύπτουν περίοδο πολιτισμού μεγαλύτερη από τρεις χιλιάδες χρόνια.

Κάθε εικόνα είναι και ένα ευχάριστο ξάφνιασμα. Ο φωτογραφικός φακός αιχμαλωτίζει τη κατάφυτη φύση της Ναυπακτίας που προσφέρει πλούσια εναλλαγή εντυπώσεων με τα όμορφα ορεινά χωριά, με τα ποτάμια της, με την πλούσια πανίδα και χλωρίδα του χώρου της, με τις γεμάτες χρώμα, πυκνόφυτες και ευωδιαστές πλαγιές της και τις καταγάλανες παραλίες της.

Επίσης, ο φωτογραφικός φακός φέρνει μπροστά μας διάσπαρτα ιστορικά ίχνη και αρχαιολογικά ευρήματα της περιοχής, λιθόκτιστα σπίτια, πέτρινα γεφύρια, θρησκευτικά μνημεία, επιβλητικά κάστρα και άλλα θαυμαστά ίχνη ανθρώπινης δραστηριότητας συμπληρώνοντας έτσι με θαυμαστό τρόπο το τοπίο.

Η προβολή της πόλης της Ναυπάκτου και της ορεινής Ναυπακτίας μέσα από τα φύλλα του Λευκώματος μεταδίδει ισχυρό μήνυμα για έναν εναλλακτικό, οικολογικό τρόπο ζωής, διαφορετικό από αυτόν που έχει πάρει η ζωή μας στα αστικά κέντρα.

Θεωρώ ότι από τους κυριότερους στόχους της σημαντικής αυτής έκδοσης είναι η ανάγκη προστασίας και ορθολογικής ανάπτυξης αυτού του τόπου που ξεδιπλώνεται μπροστά μας. Πρόκειται για ένα σχεδόν παρθένο, φυσικό, μεσογειακό περιβάλλον από τα σπουδαιότερα σε βιοποικιλότητα οικοσυστήματα της Ευρώπης.

Ευχαριστώ όλους όσους εργάστηκαν για την ολοκλήρωση της παρούσας έκδοσης.

Γιάννης Νταουσάνης

Δήμαρχος Ναυπάκτου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΝΑΥΠΑΚΤΙΑ

ΔΗΜΟΣ ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ

Γενικές πληροφορίες	1
Γενικές πληροφορίες	2
Ναύπακτος	3
Αφροξυλιά	3
Βελβίνα	4
Βλαχομάνδρα	5
Βομβοκού	6
Δάφνη	7
Λυγιάς	8
Μαμουλάδα	9
Νεόκαστρο	10
Ξηροπήγαδο	11
Παλαιοχωράκι	12
Πιτσινέικα	13
Ριγάνι	14
Σκάλα	15

ΔΗΜΟΣ ΑΠΟΔΟΤΙΑΣ

Γενικές πληροφορίες	2
Άνω Χώρα	16
Αμπελακιώτισσα	17
Αναβρυτή	18
Ασπριάς	19
Γραμμένη Οξυά	20
Γρηγόρι	21
Ελατόβρυση	22
Ελατού	23
Καλλονή	24
Καταφύγιο	25
Κάτω Χώρα	26
Κεντρική	27
Κοκκινόχωρι	28
Κρυονέρια	29
Κυδωνιά	30
Λεύκα	31
Λιμνίτσα	32
Μανδρινή	33
Τερψιθέα	34

ΔΗΜΟΣ ΠΛΑΤΑΝΟΥ

Γενικές πληροφορίες	2
Πλάτανος	35
Άγιος Δημήτριος	36
Αράχοβα	37
Αχλαδόκαστρο	38
Δενδροχώρι	39
Καστανιά	40
Κλεπά	41
Λιβαδάκι	42
Νεοχώρι	43
Περδικόβρυση	44
Περίστα	45
Χόμορη	46

ΔΗΜΟΣ ΠΥΛΗΝΗΣ

Γενικές πληροφορίες	2
Σίμος	47
Ανθόφυτο	48
Γάβρος	49
Δορβιτσά	50
Ελευθέριανη	51
Μηλιά	52
Παλαιόπυργος	53
Ποκίστα	54
Στράνωμα	55
Στύλια	56
Φαμίλα	57

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ: Οι ξένοι επισκέπτες, οι οποίοι είτε διέρχονται την πόλη της Ναυπάκτου είτε διαμένουν για ολιγοήμερες διακοπές, στην πλειοψηφία τους δεν φαντάζονται την ομορφιά που κρύβεται στις αθέατες πλαγιές που σχηματίζουν οι ορεινοί όγκοι των απολήξεων της Πίνδου. Στις πλαγιές αυτές έχει αναπτυχθεί ένα σύνολο μικρών οικισμών από τα προχριστιανικά χρόνια. Ιδιαίτερα κατά την εποχή της Τουρκοκρατίας συγκέντρωσαν σημαντικό πληθυσμό από τους αγρότες της πεδινής Αιτωλίας.

Ο τιτάνιος αγώνας των ανθρώπων να επιβιώσουν στον τόπο αυτό αποτυπώνεται στην προσπάθειά τους να δαμάσουν τα βραχώδη εδάφη και να τα κάνουν καλλιεργήσιμα. Έτσι λοιπόν σήμερα μέσα στην παρθένα φύση, τα εκατομμύρια έλατα ξεπροβάλουν εκατοντάδες πεζούλες από ξερολιθιές που μαρτυρούν τον αγώνα των ανθρώπων που έζησαν σ' αυτόν τον τόπο.

Οι πολλοί οικισμοί που δημιουργήθηκαν στην ορεινή Ναυπακτία αναπτύχθηκαν γύρω από τα κεφαλοχώρια, όπως, την Άνω Χώρα, την Αμπελακιώτισσα, τη Σίμο, τον Πλάτανο, την Αράχοβα, την Κλεπά και άλλα.

Όλα τα χωριά της ορεινής Ναυπακτίας έχουν πλούσιο φυσικό περιβάλλον, τα ενώνουν μικροί δρόμοι και μονοπάτια δύσβατα χαραγμένα απ' τα παλιά χρόνια. Κοινά είναι και τα κοινωνικά τους χαρακτηριστικά με κοινά ήθη και έθιμα με πολλές γιορτές και πανηγύρια.

Πηγές κρουστάλλινες και βρύσες με νερά που ξεπηδάνε μέσα από την πεντακάθαρη φύση στολίζουν πλατείες χωριών και δρόμους.

Η Ναυπακτία είναι σφιχταγκαλιασμένη από τον ποταμό Μόρνο ανατολικά, τον ποταμό Εύηνο δυτικά, από ψηλές και απόκρημνες βουνοκορφές, βόρεια και νότια από τον Πατραϊκό και Κορινθιακό κόλπο.

ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΝΑΥΠΑΚΤΙΑΣ:

Η ορεινή Ναυπακτία είναι ένα από τα ομορφότερα κομμάτια της Ελλάδας από περιβαλλοντικής κυρίως άποψης. Το πολυσχιδές τοπίο και η γεωλογική δομή των πετρωμάτων της Ναυπακτίας ευνοεί την πλούσια και ποικίλη χλωρίδα. Ο επισκέπτης μαγεύεται από μια αισθησιακή και απολαυστική διαδρομή μέσα στα όμορφα δάση όπου εναλλάσσονται η βελανιδιά, το έλατο, η οξιά, το πλατάνι, η καστανιά και σε κάποια σημεία υπάρχουν όλα μαζί, δίνοντας ένα ξεχωριστό και μοναδικό χρώμα. Σε πολλά σημεία υπάρχουν φυσικές πηγές στολισμένες με πετρόκτιστες βρύσες, έτοιμες να δροσίσουν τους ταξιδιώτες.

Πανέμορφα χωριουδάκια, κτισμένα σε υψόμετρο από 700 - 1000 μ. ανάμεσα σε πλατάνια, τρεχούμενα νερά και έλατα και σε απόσταση από 30 έως 80 χλμ., βόρεια από τη Ναύπακτο, συμπληρώνουν το τοπίο.

Οι άριστες αυτές περιβαλλοντικές συνθήκες της

περιοχής αποτελούν ιδανικό τόπο για την επιβίωση μεγάλων και μικρών θηλαστικών και πτηνών.

Μερικά από τα μοναδικά χαρακτηριστικά του οικοσυστήματος είναι το δάσος της οξιάς στη νότια πλευρά του όρους Σαράνταινας (ύψους 2000 μ.). Είναι το νοτιότερο δάσος οξιάς στην Ευρώπη και διακρίνεται για την τροπική μορφή των δένδρων. Ενδιαφέρον επίσης προκαλούν τα διακόσια περίπου είδη μανιταριών, από τα οποία τα 70 είναι φαγώσιμα και τρία από αυτά ανακαλύπτονται για πρώτη φορά στην Ευρώπη.

ΟΙΚΙΣΜΟΙ: Χαρακτηριστικό των περισσότερων χωριών της ορεινής Ναυπακτίας είναι ότι οι οικισμοί είναι κτισμένοι σε πλαγιές βουνών με κατωφέρεια. Στα ανώτερα στρώματα είναι κτισμένα τα σπίτια σε εδάφη κυρίως ασβεστολιθικά που είναι σταθερά, είναι στεγανά και συνήθως δίνουν πηγές με σταθερή παροχή νερού. Στα κατώτερα σημεία της πλαγιάς τα εδάφη συνήθως αποτελούνται από φλύσχη και προσχωσηγενή υλικά. Τα εδάφη αυτά συνήθως συγκρατούνται με πετρόκτιστα δέματα και δημιουργούν τις πεζούλες οι οποίες καλλιεργούνται και ποτίζονται κυρίως από επιφανειακές πηγές που βρίσκονται σε ανώτερες ζώνες, ή από απορροές ρεμάτων και μερικές φορές από ποταμίσια νερά του Εύηνου ή του Μόρνου και των παραποτάμων του, όπου η μορφολογία του εδάφους το επιτρέπει.

Στις στενές αυτές λωρίδες γης καλλιεργούνται κηπευτικά, οπωροφόρα δέντρα και στις άκρες τους κλήματα που στηρίζονται πάνω στους φράκτες των κτημάτων αυτών.

Σε κάθε οικισμό η διαχείριση των νερών γίνεται μέσα από ένα πλέγμα δικτύων μεταφοράς και αποθήκευσης νερού σε δεξαμενές. Σε καμιά περίπτωση δεν υπάρχει αρδευτικό έργο που να εξυπηρετεί περισσότερους του ενός οικισμού.

Σε μερικά χωριά που είναι κτισμένα σε μανδύα φλύσχη και έχουν άφθονα υπόγεια νερά σημειώνονται κατολισθήσεις. Γι' αυτό βλέπουμε πολλά χωριά να έχουν μετακινηθεί από την αρχική τους θέση.

Πάνω από το χωριό συνήθως υπάρχει δασωμένη έκταση που προστατεύει το χωριό από κατολισθήσεις, αλλά και το χωριό προστατεύει το δάσος αυτό. Οι κάτοικοί του δεν κόβουν ξύλα, δεν ανάβουν κοντά σ' αυτό φωτιές και δεν πυροβολούν. Πάντοτε μιλούν γι' αυτό με θρησκευτικό σεβασμό και μερικές φορές το συνδέουν με μύθους για να προκαλέσουν το φόβο «των δρυάδων νυμφών» για όσους το επιβουλεύουν.

Τα σπίτια των χωριών της ορεινής Ναυπακτίας σχεδόν στο σύνολό τους παρουσιάζουν από τις πιο παλιές και απλές ως τις νεότερες και σύνθετες μορφές της λαϊκής (παραδοσιακής) αρχιτεκτονικής. Στην αρχιτεκτονική των κατοικιών της ορεινής Ναυ-

πακτίας, βρίσκουμε εμφανείς επιδράσεις από τη λαϊκή αρχιτεκτονική της Ηπείρου.

Σε όλα σχεδόν τα χωριά της ορεινής Ναυπακτίας έγιναν αναπαλαιώσεις και βελτιώσεις των παλαιών κατοικιών. Σε πολλά χωριά κτίστηκαν νέα σπίτια, ιδιαίτερα στην Άνω Χώρα, Πλάτανο, Τερψιθέα, Ελατού, Κρυονέρια, Αράχοβα, Νεοχώρι, Σίμο, Λιμνίτσα, Αναβρυτή, Ελατόβρυση, Λεύκα κ.ά. Επίσης, δημιουργήθηκαν παραδοσιακοί ξενώνες για να φιλοξενούν ταξιδιώτες, χώροι εστίασης, αναψυχής και εξυπηρέτησης, καθώς και μερικά μουσεία λαϊκής τέχνης και αθλητικές εγκαταστάσεις.

Η ΖΩΗ ΣΗΜΕΡΑ ΣΤΗ ΝΑΥΠΑΚΤΙΑ:

Πολλά χωριά εγκαταλείφθηκαν τελείως κατά τη διάρκεια των χειμερινών μηνών και σε άλλα απέμειναν ελάχιστοι ηλικιωμένοι φύλακες αρνούμενοι να εγκαταλείψουν το ψυχικό σύνδεσμο με τη γενέτειρά τους.

Στη θέση των καλοκαιρινών και φθινοπωρινών καλλιεργειών, που έδιναν μια όψη καρποφόρου έκτασης, σήμερα βλέπουμε ένα απέραντο χερσότοπο, ο οποίος δε μπορεί να χρησιμοποιηθεί ούτε ως λιβαδότοπος, διότι έχουν εξαφανιστεί σχεδόν και τα ζώα. Αρκετοί είναι οι κάτοικοι των αστικών κέντρων που επανέρχονται στα χωριά τους θερινούς μήνες με μια τάση ανοικοδόμησης των ερειπωμένων σπιτιών τους.

Με αυτά τα δεδομένα, η γενική εικόνα της ορεινής Ναυπακτίας είναι ότι κατά τη διάρκεια του χειμώνα, ελάχιστες οικογένειες ξεχειμωνιάζουν εκεί, τα σχολεία είναι κλειστά, θυμίζοντας στους παλαιότερους παλιές ευχάριστες μέρες και φέρνοντας μελαγχολικές συγκινήσεις, όταν όμως φθάνουν οι καλοκαιρινοί μήνες, το χωριό γεμίζει από τους ξενιτεμένους, που επιστρέφουν στις προγονικές τους εστίες, οι παιδικές φωνές ζωντανεύουν κάθε οικισμό, και τα χωριά παίρνουν και πάλι για λίγο την παλιά τους χαρούμενη όψη.

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ: Σε πολλά από τα χωριά της ορεινής Ναυπακτίας τα τελευταία χρόνια έγιναν σημαντικά έργα τουριστικής υποδομής και σήμερα υπάρχουν σύγχρονες εγκαταστάσεις υποδοχής επισκεπτών, ξενοδοχεία, ξενώνες, ενοικιαζόμενα δωμάτια.

Τα έργα αυτά δίνουν τη δυνατότητα σε πολλούς τουρίστες να γευθούν τις ομορφιές του αγροτουρισμού στα χωριά Άνω Χώρα, Κάτω Χώρα, Αμπελακιώτισσα, Ελατού, Τερψιθέα, Κρυονέρια, Φαμίλα, Στράνωμα, Κάμπος Σίμου, Πλάτανος και αλλού.

Σε πολλά από τα χωριά της Ναυπακτίας υπάρχουν εστιατόρια και ταβέρνες που μπορεί κανείς να βρει καλή και ποιοτική διατροφή. Σε αρκετά χωριά που δεν υπάρχουν εστιατόρια και ταβέρνες τα καφεενεδάκια μπορούν να σας προσφέρουν ένα πρόχειρο γεύμα.

ΠΩΣ ΘΑ ΦΘΑΣΕΤΕ ΣΤΗΝ ΟΡΕΙΝΗ ΝΑΥΠΑΚΤΙΑ:

Η Ναύπακτος απέχει από την Αθήνα, μέσω Ρίου - Αντιρρίου 224 χιλιόμετρα και μέσω Δελφών - Γαλαξιδίου 260 χιλιόμετρα. Δύο είναι οι κεντρικοί οδικοί άξονες που διασχίζουν την ορεινή Ναυπακτία, αλλά υπάρχει και πληθώρα διακλαδώσεων που ενώνονται με πλέγμα δασικών δρόμων.

Οι κύριοι οδικοί άξονες που οδηγούν στην ορεινή Ναυπακτία είναι:

- 1. Ναύπακτος, Ρέρεσι, Λιμνίτσα, Τερψιθέα, Ελατού, Άνω Χώρα, Αμπελακιώτισσα.
- 2. Ναύπακτος, Παλιόπυργος, Ποκίστα, Πλάτανος, Χάνι Λιόλιου, Αράχοβα, Δομνίστα, Καρπενήσι.
- 3. Ναύπακτος, Σίμος, Δορβιτσά, Λουτρά Στάχτης, Φαμίλα, Κόφτρα, Αβαρίκος, Θέρμο, Αργίνιο.

ΑΠΟΣΤΑΣΕΙΣ:	
Αθήνα - Ναύπακτος (μέσω Αντιρρίου)	220 χλμ.
Ναύπακτος - Τερψιθέα	43 χλμ.
Ναύπακτος - Σίμος Πυλήνης	30 χλμ.
Ναύπακτος - Ελατού	49 χλμ.
Ναύπακτος - Πλάτανος	52 χλμ.
Ναύπακτος - Άνω Χώρα	63 χλμ.
Ναύπακτος- Αμπελακιώτισσα	78 χλμ.

ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗ ΝΑΥΠΑΚΤΙΑ:

Η περιοχή της ορεινής Ναυπακτίας αποτελεί ιδανικό προορισμό για σύντομες αποδράσεις από την πόλη. Η περιοχή προσφέρεται για να προσελκύσει απαιτητικούς τουρίστες που αναζητούν διάφορες μορφές εναλλακτικού τουρισμού καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου. Για τους φυσιολάτρες που επιθυμούν να συνδυάσουν τις διακοπές τους με μια επιστροφή στη φύση, να αναβαπτισθούν στον αναζωογόνο κόρφο της, κι ακόμα τους ανθρώπους που επιζητούν την άσκηση μαζί με την αναψυχή η ορεινή Ναυπακτία είναι ένας παράδεισος για τέτοιου είδους δραστηριότητες. Την ορεινή Ναυπακτία μπορεί και - νείς να τη διασχίσει με το αυτοκίνητο ή πε - ζοπορώντας στις επιλεγμένες και ειδικά χαραγμένες υπέροχες διαδρομές - μονοπάτια μέσα από δάση, μικρές χαράδρες, χείμαρρους, γραφικά χωριά και μία εκπληκτική χλωρίδα.

Ο τουρισμός περιπέτειας στον Εύηνο ποταμό: Η βατότητα της κοίτης του Εύηνου ποταμού και η εξαιρετική ομορφιά του περιβάλλοντος προσφέρονται για δραστηριότητες rafting και canoe - kayak. Για το λόγο αυτό ήδη οργανώνονται ειδικές εκδρομές από εξειδικευμένα τουριστικά γραφεία. Η κωπηλασία με καγιάκ γίνεται από τη θέση Βαλτσόρεμα - Γέφυρα Πόρου - Χάνι Μπανιά όπου με τη δημιουργία εγκαταστάσεων προπονητικό κέντρου σλάλομ - καγιάκ αναπτύχθηκε η περιοχή της Γέφυρας Μπανιά. Υπάρχει δυνατότητα διανυκτέρευσης στο Χάνι Μπανιά και στον Πόρο Ριγανίου.

Αναφέρουμε μερικές από τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού, οι οποίες σχετίζονται με τον αθλητισμό και έχουν αναπτυχθεί στην περιοχή του Εύηνου ποταμού:

- **Ράφτινγκ στον Εύηνο:** Κατάβαση ποταμού με ειδική φουσκωτή βάρκα που κινείται με τη ροή του ποταμού και τη χρήση κουπιών για την πλοήγησή της. Παρέχεται πλήρης εξοπλισμός και παραδίδονται μαθήματα από έμπειρους οδηγούς.
- **Καγιάκ στον Εύηνο:** Πρόκειται για την κατάβαση του ποταμού Εύηνου με μονοθέσιο σκάφος ειδικού τύπου σε συνδυασμό με τη χρήση κουπιού για την πλοήγησή του. Διατίθεται από εταιρείες πλήρης εξοπλισμός και παραδίδονται μαθήματα εκπαίδευσης.
- **Ιππασία:** Το σπορ της ιππασίας πραγματοποιείται στον Εύηνο ποταμό, με εκπαιδευτικά αλόγα, για βόλτα μέσα στη φύση. Οι διαδρομές είναι στις όχθες του ποταμού Εύηνου και στα ορεινά μονοπάτια της περιοχής.

Ο «περιπατητικός» τουρισμός: Η πεζοπορία στη φύση μπορεί να είναι από ένας απλός περίπατος μέχρι πολήμερες διασχίσεις οροσειρών. Είναι ο πιο άμεσος τρόπος να έρθει κανείς σε επαφή με τη φύση αφού συνδυάζει την απλότητα του περπατήματος με την ικανότητα πρόσβασης σε δυσπρόσιτες με άλλο τρόπο περιοχές, που κρύβουν όμως θησαυρούς σπάνιας ομορφιάς. Για τέτοιου είδους δραστηριότητες προτείνονται οι περιοχές στην ορεινή Ναυπακτία, από τις πιο ενδιαφέρουσες

περιοχές της Ελλάδας, αφού είναι γεμάτες από αρχαία μονοπάτια, ερημικά βυζαντινά ξωκλήσια, ιστορικές μονές και απότομα φαράγγια που διαθέτουν μοναδική χλωρίδα και πανίδα.

Υπάρχουν δεκάδες πεζοπορικών διαδρομών σε παλιά μονοπάτια και καινούργιους δασικούς δρόμους που περνάνε μέσα από πυκνή βλάστηση και δάση βελανιδιών και ελάτων. Ιδιαίτερα γύρω από την Άνω Χώρα έχει ανιχνευθεί και αποτυπωθεί ένα δίκτυο τεσσάρων πεζοπορικών διαδρομών που βασίζεται στον παλιό συνδετικό ιστό μονοπατιών ανάμεσα στα χωριά Άνω Χώρα, Κάτω Χώρα, Πόδος, Αμπελακιώτισσα και Κρυονέρια. Οι διαδρομές περνούν μέσα από δάση με έλατα, καστανιές και πλατάνια, ενώ η παραποτάμια βλάστηση εντυπωσιάζει. Αυτά τα μονοπάτια αποτελούν μέρος ενός ευρύτερου δικτύου μονοπατιών που χρησιμοποιούνται από τα αρχαία χρόνια. Υπάρχει δυνατότητα διανυκτέρευσης και διατροφής σε ξενοδοχεία και ξενώνες της περιοχής.

Διαδρομές με ποδήλατο βουνού (mountain - bike) στην ορεινή Ναυπακτία: Με το ποδήλατο βουνού μπορεί κανείς να συνδυάσει το αγαπημένο του σπορ με την απόλαυση της επαφής με τη φύση. Διαδρομές που μπορούν να καλυφθούν με ποδήλατο βουνού είναι από Αγία Κυριακή στον Καστανόλακο Άνω Χώρας, η κυκλική διαδρομή από το χωριό Τείχιο μέχρι το Τρίκορφο Ποτιδάνειας και από το χωριό Ασπριά προς δάσος Μακριάς Ράχης.

Διαδρομές με jeep 4X4 στην ορεινή Ναυπακτία:
Οδηγώντας σε χωμάτινους δασικούς δρόμους, που περνάνε μέσα από δασικά ονειρικά τοπία και διασχίζοντας ποτάμια και μικρά χωριουδάκια της ορεινής Ναυπακτίας, θα ανακαλύψετε διαδρομές που είναι φτιαγμένες για να περάσετε αξέχαστα Σαββατοκύριακα.

Ορειβατικός Τουρισμός στην ορεινή Ναυπακτία:
Ο καλύτερος τρόπος να αποκτήσετε μια ολοκληρωμένη αίσθηση του ορεινού όγκου της Ναυπακτίας είναι να έρθετε σε άμεση επαφή με τη φύση, να περπατήσετε στα μονοπάτια των βουνών, να μιλήσετε με τους βοσκούς, να ξεδιψάσετε στις παγωμένες πηγές, να διανυκτερεύσετε σε καταφύγια.

Οι διαδρομές που αναφέρονται παρακάτω προτείνονται από τον Ελληνικό Ορειβατικό Σύλλογο Ναυπάκτου (τηλ.: 26340 23072) και προσφέρονται για αναβάσεις ή ορεινή πεζοπορία στους φυσιολάτρες και εραστές του βουνού.

Αρχίζουμε από τη Ριγάνι, (υψ. 1.469 μ.), όπου βρίσκεται εκκλησάκι του Προφήτη Ηλία. Η ανάβαση στην κορυφή, όπου και το εξωκλήσι του Προφήτη Ηλία, μπορεί να γίνει είτε από την πλευρά της Βομβοκούς (διάρκεια 2 ώρες), είτε από το χωριό Ριγάνι.

Πολύ ενδιαφέρουσα διαδρομή είναι επίσης η ανάβαση στο χωριό Νιόκαστρο (850 μ.) μέσα από το φαράγγι του Σκα, ανατολικά της Ναυπάκτου.

Τσακαλάκι (με δύο κορυφές 1.710 και 1.697 μ.), από τα ωραιότερα βουνά της περιοχής. Η ανάβαση μπορεί να γίνει είτε από την πλευρά της Αγίας Κυριακής, όπου και η βρύση της Παπαδιάς, είτε από το χωριό Κεντρική.

Η Ομάλια (υψ. 1655 μ.) είναι ένα εκτεταμένο οροπέδιο. Η ανάβαση σ' αυτό και από εκεί στην κορυφή του είναι αρκετά εύκολη, ακόμα και για μικρά παιδιά και προσφέρεται για μια πρώτη εμπειρία τους από την ομορφιά των ψηλών βουνών. Η ανάβαση αρχίζει από την θέση Χαρατσό και διαρκεί λιγότερο από μια ώρα.

Η Τσεκούρα (υψ. 1732 μ.) μεταξύ Αμπελακιώτισσας, Κρυονερίου και Περδικόβρυσης είναι ένα δύσκολο βουνό ιδιαίτερα προς την πλευρά της Κοζίτσας και η ανάβαση από το χωριό διαρκεί περίπου 3 ώρες. Λιγότερο δύσκολη ανάβαση αρχίζει από τον αυχένα, στη μέση του δρόμου Αμπελακιώτισσας - Περδικόβρυσης.

Αδελφό βουνό με την Τσεκούρα είναι ο Αρδίνης (υψ. 1.698 μ.). Η ανάβαση για την κορυφή μπορεί να αρχίσει από το Χάνι του Λιόλιου, όπου διατηρείται και το μονοπάτι που χρησιμοποιούν οι κτηνοτρόφοι.

Το Τρίκορφο Δωρίδας (υψ. 1.549 μ.) παρουσιάζει ενδιαφέρον γιατί είναι προσιτή η κορυφή του και σε άπειρους φυσιολάτρες. Η ανάβαση προτείνεται να αρχίσει από την τοποθεσία Άγιοι Απόστολοι της Ποτιδάνειας και η όλη διαδρομή διαρκεί μιάμιση ώρα περίπου, μέσα από πυκνό ελατοδάσος. Το

Τρίκορφο με τους πολλούς δασικούς χωματόδρομους είναι ιδεώδης τόπος για ορεινή ποδηλασία.

Στην περιοχή της ορεινής Ναυπακτίας υπάρχει το ορεινό καταφύγιο για τη διαμονή και διανυκτέρευση 40 ατόμων στη θέση Καρβουνόλακα της Γραμμένης Οξυάς. Το καταφύγιο βρίσκεται σε υψόμετρο 1700 μ., και διαθέτει δύο τζάκια, κουζίνα, δεξαμενή νερού. Πληροφορίες Ε.Ο.Σ. Λαμίας (τηλ. 22310 26786).

Στη γειτονική ορεινή Φωκίδα, στη θέση Παναούλα, πάνω από το Κροκύλιο, σε υψόμετρο 1100 μ., λειτουργεί καταφύγιο 10 ατόμων, με τζάκι, κουζίνα, δεξαμενή νερού.

Θρησκευτικός Τουρισμός: Τα μεταχριστιανικά χρόνια η ιστορία της πόλης της Ναυπάκτου συνδέθηκε άμεσα με την ιστορία της Μητρόπολης Ναυπάκτου. Ως έδρα Επισκοπής περίπου από το 300 μ.Χ. και στη συνέχεια ως έδρα Μητρόπολης, γνώρισε διάφορες μεταπτώσεις στην διοικητική της θέση. Μετά την παρακμή της Νικοπόλεως η έδρα του ομώνυμου θέματος μεταφέρθηκε στη Ναύπακτο, η οποία αναδείχθηκε σε Μητρόπολη. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι μετά την φραγκική κατάληψη της Κωνσταντινούπολης στα 1204 η Ναύπακτος ήταν έδρα του προκαθημένου της Εκκλησίας του Δυτικού Βυζαντινού Κράτους, την οποία έκλεισε ο διαπρεπής Μητροπολίτης Ιωάννης ο Απόκαυκος. Την εποχή εκείνη η Μητρόπολη Ναυπά-

κτου εκτεινόταν σε μια περιοχή από τη δυτική Δωρίδα μέχρι τα ελληνοαλβανικά σύνορα (Χιμάρα), έχοντας υπό την εποπτεία της δέκα Επισκοπές.

Σήμερα, η Μητρόπολη Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου εκτείνεται από τη Ναύπακτο μέχρι και το Δήμο Παρακαμυλίων,.....

Στην περιοχή της Ναυπάκτου τα μοναστήρια λειτούργησαν από τα χρόνια της Τουρκοκρατίας και πάντα ασκούσαν σημαντική επίδραση στην περιοχή. Το μοναστήρι του Αγίου Ιωάννη Προδρόμου, γνωστό με την προσωνυμία «Βομβοκούκς» είναι ίσως από τα παλαιότερα μοναστήρια της περιοχής. Το καθολικό του μοναστηριού παρουσιάζει αρχιτεκτονικό, γλυπτικό και ζωγραφικό ενδιαφέρον. Από την επιγραφή που σώζεται μαθαίνουμε ότι στα 1695 κτίσθηκε πάνω στα θεμέλια παλιού ναού. Δεν υπάρχουν πολλά στοιχεία για τη δράση και την προσφορά του μοναστηριού.

Στην ανατολική πλευρά του χωριού Σκάλας (4 χλμ.) βρίσκεται μια σύγχρονη μοναστική κοινότητα της Μεταμόρφωσης του Σωτήρα. Το μοναστήρι άρχισε να κτίζεται το 1977 με έσοδα κυρίως από συνδρομές Ναυπακτίων του εσωτερικού και του εξωτερικού.

Το Μοναστήρι της Παναγίας της Αμπελακιώτισσας. Το Μοναστήρι της Παναγίας της Αμπελακιώτισσας (ή μονή Κοζίτσης) βρίσκεται πάνω από το ομώνυμο χωριό, περίπου 16 χλμ. απ' την Άνω Χώρα. Ιδρύθηκε το 1455 όταν, όπως θέλει η παράδοση, ένας βοσκός από το χωριό βρήκε μια εικόνα

της Θεοτόκου κάτω από ένα δέντρο που σώζεται ακόμα και σήμερα. Το μοναστήρι είναι γνωστό για τη λατρευτική εικόνα της Παναγίας, τα λείψανα του χεριού του Αγίου Πολυκάρπου, τον χρυσοκέντητο επιτάφιο και το παραδοσιακό πανηγύρι που γίνεται το Δεκαπενταύγουστο. Στη γειτονική Δωρίδα υπάρχουν σημαντικά χριστιανικά μνημεία που αποτελούν σήμερα πόλο έλξης χιλιάδων προσκυνητών απ’ όλη την Ελλάδα. Τα σημαντικότερα είναι το μοναστήρι της Βαρνάκοβας με τη χιλιόχρονη ιστορία του και ο βυζαντινός ναός του Αγίου Ιωάννη στο Ευπάλιο. Επίσης, υπάρχουν δύο σύγχρονες μονές στο Τρίκορφο Ευπαλίου.

Το Μοναστήρι της Παναγίας της Βαρνάκοβας. Το μοναστήρι της Παναγίας της Βαρνάκοβας είναι το πέμπτο αρχαιότερο μοναστήρι της χώρας, ένα μόλις χρόνο νεώτερο από το Μεγάλο Μετέωρο. Ιδρύθηκε το 1077 από τον Όσιο Αρσένιο που ασκήτεψε σε μια σπηλιά, κοντά στο μοναστήρι. Οι αυτοκράτορες του Βυζαντίου Κομνηνοί καθώς επίσης και οι δεσπότες του Δεσποτάτου της Ηπείρου Άγγελοι Κομνηνοί και Παλαιολόγοι συνέδεσαν το όνομά τους με μια σειρά αφιερώσεων στο μοναστήρι. Το μοναστήρι βρίσκεται μέσα σ’ ένα μαγευτικό, γαλήνιο και πανοραμικό τοπίο γεμάτο βλάστηση και πανύψηλα δένδρα.

Παραθεριστικός Τουρισμός στην ορεινή Ναυπακτία: Στα χωριά της ορεινής Ναυπακτίας τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ότι παρουσιάζουν αυξημένη επισκεψιμότητα κατά τη διάρκεια εορταστικών τριημέρων και Σαββατοκύριακων, όχι μόνο από ανθρώπους που κατάγονται από τις περιοχές αυτές και συνδέονται συναισθηματικά με αυτές, αλλά και από κατοίκους αστικών περιοχών της ευρύτερης περιοχής (Αθήνα, Πάτρα, Ναύπακτος). Σημειώνεται, επίσης, ότι για μία μεγάλη περίοδο του έτους ο παραθεριστικός τουρισμός μεγάλης διάρκειας (από Μάιο έως και Οκτώβριο), από επισκέπτες που κατάγονται από την περιοχή και είναι ιδιοκτήτες κατοικιών στα συγκεκριμένα χωριά, έχει ως αποτέλεσμα την εποχιακή αύξηση του πληθυσμού σε επίπεδα ακόμα και πολλαπλάσια του απογραφέντος (ειδικά τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο).

Σε όλα τα χωριά της ορεινής Ναυπακτίας έχει διατηρηθεί μέχρι τις μέρες μας η συνήθεια του πανηγυριού, αν και έχει χάσει μέρος από το γιορτινό χαρακτήρα που είχε παλαιότερα. Στις γιορτές των αγίων και των πολιούχων κάθε περιοχής γίνεται

το καθιερωμένο πανηγύρι, διατηρώντας αρκετά παραδοσιακά στοιχεία ακόμη.

Τα πανηγύρια αυτά, εκτός από τη θρησκευτική τους σημασία επηρεάζουν και την κοινωνική ζωή του χωριού. Είναι μία καλή ευκαιρία, τις καθορισμένες αυτές μέρες, να επιστρέψουν στα χωριά τους όλοι οι μετανάστες για να γλεντήσουν και να συσφίξουν τους δεσμούς τους με τον τόπο και τους συγχωριανούς τους.

Για τους κατοίκους της Επαρχίας μας οι εκδηλώσεις αυτές είναι αφορμή να διακόψουν την καθημερινή μονοτονία για να χορέψουν και να ξεφαντώσουν. Τα περισσότερα πανηγύρια των χωριών της Ναυπακτίας γίνονται τους καλοκαιρινούς μήνες, εποχή που τα χωριά μας είναι γεμάτα ανθρώπους και ζωή.

Κυνηγετικός Τουρισμός: Κατά τη διάρκεια της κυνηγετικής περιόδου εκατοντάδες κυνηγοί απ’ όλα τα μέρη της χώρας επισκέπτονται την ορεινή Ναυπακτία για αναζήτηση θηραμάτων. Είναι γεγονός ότι η περιοχή είναι πλούσια σε δασικές εκτάσεις και θηράματα. Παρά το γεγονός ότι στην ευρύτερη περιοχή αναπτύσσεται έντονη δραστηριότητα για το κυνήγι κυρίως αγριογούρουνου, η πυκνή και πλούσια βλάστηση προστατεύει τα θηράματα και υπάρχει σχετική ισορροπία. Η εκτός κανόνων θήρα δημιουργεί σοβαρούς κινδύνους μείωσης βασικών ζώων και πτηνών, που πολλές φορές φθάνουν στα όρια της εξαφάνισης ορισμένων από αυτά. Πάντως η περιοχή προσφέρεται για οργανωμένα καταφύγια θηραμάτων.

Αθλητικός Τουρισμός: Αξιόλογες είναι οι υποδομές στη Βλαχομάνδρα και τον κοντινό οικισμό Πόρο του Ριγανίου, στις οποίες υπάρχουν υποδομές για συστηματική ανάπτυξη εξειδικευμένων αθλημάτων στον Εύηνο ποταμό. Η προβολή και η αξιοποίηση των εγκαταστάσεων αυτών προσφέρονται για φιλοξενία αθλητών των ποταμίσιων αθλημάτων για προπονήσεις και για αγώνες.

Τουρισμός Υγείας: Σε αυτήν την κατηγορία τουριστικής υποδομής συμπεριλαμβάνονται υδροθεραπευτήρια σε ιαματικές πηγές όπως τα λουτρά Στάχτης στην Πυλήνη και Αγραπιδόκαμπου στο Αντίρριο.

	ΑΠΟΣΤΑΣΗ	ΤΗΛΕΦΩΝΟ
Ναύπακτος - Μονή Αγ. Ιωάννη Βομβοκούς	15 χλμ.	26340 27401
Ναύπακτος - Μονή Παναγίας Γοργοεπηκόου	02 χλμ.	26340 27688
Ναύπακτος - Μονή Μεταμόρφωσης Σωτήρος	05 χλμ.	26340 22324
Ναύπακτος - Μονή Βαρνάκοβας	27 χλμ.	26340 51030
Ναύπακτος - Μονή Αγ. Νεκταρίου	14 χλμ.	26340 44391
Ναύπακτος - Μονή Αγ. Αυγουστίνου & Σεραφείμ Σαρώφ Τρικόρφου	18 χλμ.	26340 44381

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ: Η Ναύπακτος είναι μια όμορφη πόλη, κτισμένη αμφιθεατρικά σε πευκόφυτη πλαγιά. Με 18.231 μόνιμους κατοίκους είναι η δεύτερη μεγαλύτερη πόλη του νομού Αιτωλοακαρνανίας. Απέχει από την Αθήνα, μέσω Ρίου - Αντιρρίου 224 χιλιόμετρα και μέσω Δελφών - Γαλαξιδίου 260 χιλιόμετρα. Βρίσκεται δέκα χιλιόμετρα ανατολικά από τη γέφυρα Ρίου - Αντιρρίου και απέχει 42 χιλιόμετρα από την πρωτεύουσα του νομού Αιτωλοακαρνανίας το Μεσολόγγι. Τα τελευταία χρόνια η πόλη εκσυγχρονίζεται με ταχείς ρυθμούς και είναι σε θέση να ικανοποιήσει όλες τις απαιτήσεις των επισκεπτών της ενώ παράλληλα διατηρεί σε μεγάλο βαθμό το παραδοσιακό ύφος της.

Το παλιό κυκλικό λιμάνι με τους δύο γραφικούς πύργους στην είσοδό του γοητεύει τους επισκέπτες. Το βενετσιάνικο καλοδιατηρημένο κάστρο με τις αλλεπάλληλες σειρές τειχών στην κορυφή του λόφου, είναι από τα πιο όμορφα της Ελλάδας και πραγματικό στολίδι για την πόλη.

Η Ναύπακτος είναι πόλη με σημαντική τουριστική κίνηση κατά τη διάρκεια όλου του χρόνου, η οποία τους καλοκαιρινούς μήνες αυξάνεται κατακόρυφα. Ο επισκέπτης θα βρει στη Ναύπακτο ταβέρνες, εστιατόρια, ουζερί, καφετέριες στο κέντρο της πόλης, στις παραλίες της ή στο λόφο του κάστρου με θέα τη θάλασσα.

Μέσα στην πόλη αλλά και σε μικρές αποστάσεις έξω από αυτή υπάρχουν αμώδεις παραλίες που προσφέρονται για κολύμπι. Συγκεκριμένα, υπάρχει η παραλιακή ζώνη των δήμων Ναυπάκτου, Αντιρρίου, και Χάλκειας στα δυτικά και η παραλιακή ζώνη των δήμων Ευπαλίου και Τολοφώνας στα ανατολικά.

Πλούσια και έντονη είναι η νυχτερινή ζωή στη Ναύπακτο που προσφέρει αξέχαστες στιγμές σε ντόπιους και επισκέπτες. Το λιμάνι και οι γύρω δρόμοι πλημμυρίζουν από νεαρόκοσμο το Σαββατοκύριακα που γεμίζουν τα καλόγουστα και γεμάτα ζωντάνια μπαράκια της.

Ο Εύηνος είναι το αγαπημένο ποτάμι όσων ελκύονται από τα "ποταμίσια" αθλήματα, το καγιάκ, το ράφτινγκ, το κανόε. Υπάρχουν οργανωμένες εγκαταστάσεις για αυτού του είδους τα σπορ, τουλάχιστον σε δυο σημεία, στον Πόρο Ριγανίου και στο Χάνι Μπανιά, για τα οποία μπορείτε εύκολα να πάρετε τις πληροφορίες σας.

Το κλίμα της θεωρείται από τα καλύτερα της χώρας. Είναι εύκρατο μεσογειακό με ήπιο σχετικά χειμώνα και δροσερό καλοκαίρι. Έχει αυξημένες βροχοπτώσεις, σύντομες περιόδους καλοκαιρινής ξηρασίας και μεγάλη ηλιοφάνεια. Η μέση θερμοκρασία της περιοχής είναι 18 C.

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: Στα τρειςισίμισι χιλιάρδες χρόνια της ιστορίας της, από την κάθοδο

των Δωριέων μέχρι σήμερα η Ναύπακτος και η ευρύτερη περιοχή της βρίσκεται πάντα στην πρώτη γραμμή του αγώνα και του πολιτισμού. Η ίδρυση της πανάρχαιας καστροπολιτείας χάνεται στα βάθη των αιώνων, όπου είναι δυσδιάκριτα τα όρια μεταξύ της Μυθολογίας και της Ιστορίας.

Έτσι η παραθαλάσσια αυτή πολιτεία συνδέθηκε με τις μεγάλες μετακινήσεις των Ηρακλειδών (Δωριέων) στα τέλη του ΙΒαί π.Χ. αιώνα. Εδώ ναυπήγησαν τα πλοία τους οι Ηρακλείδες για να μπορέσουν να περάσουν απέναντι στην Πελοπόννησο.

Η επίζηλη στρατηγική της θέσης στο στόμιο του κλειστού τότε Κορινθιακού κόλπου ήταν η αιτία να γίνει η Ναύπακτος στη μακραίωνη ιστορική της πορεία το μήλο της έριδας ανάμεσα στους δυνάστες της κάθε εποχής.

Από αποσπάσματα αρχαίων συγγραφέων γίνεται αντιληπτό ότι η Ναύπακτος βρισκόταν στο κέντρο των διενέξεων της Αρχαίας Ελλάδας και έπαιξε σημαντικό ρόλο στην Αιτωλική Συμπολιτεία. Λοκροί, Αθηναίοι, Μεσσήνιοι, Αχαιοί, Θηβαίοι, Μακεδόνες, Αιτωλοί εναλλάσσονται στη διαχείριση της τύχης της στη μακραίωνη πορεία της.

Την περίοδο της ρωμαϊκής εξουσίας η Αιτωλία μπήκε σε τροχιά παρακμής και η Ναύπακτος για μεγάλο χρονικό διάστημα δεν απαντιέται στις γραπτές πηγές της εποχής. Αντίθετα, οι αρχαιολογικές ανασκαφές αποκάλυψαν και συνεχίζουν να αποκαλύπτουν μία πλήρως οργανωμένη πόλη με δρόμους και κτίρια ιδιωτικού και δημόσιου χαρακτήρα της Ρωμαϊκής εποχής γύρω από την περιοχή που βρίσκεται σήμερα το Αε Δημοτικό Σχολείο της πόλης.

Στους μεταχριστιανικούς αιώνες, εξ αιτίας βαρβαρικών επιδρομών (Βησιγότθοι, Ούννοι, Νορμανδοί, Σλάβοι, Σαρακηνοί, Βούλγαροι κ.α.), θεομηνιών, σεισμών και άλλων καταστροφών η Ναύπακτος για πολλούς αιώνες πέρασε σε ιστορική αφάνεια.

Επανήλθε δυναμικά στο ιστορικό προσκήνιο μετά το 1204, όταν αποτέλεσε τμήμα του λεγόμενου Δεσποτάτου της Ηπείρου. Την περίοδο αυτή ο επίσκοπος Ναυπάκτου και αργότερα Άρτας Ιωάννης Απόκαυκος (1204 - 1232) διαδραμάτισε σπουδαίο ρόλο στην εκκλησιαστική και πολιτική ιστορία του λεγόμενου Δεσποτάτου της Ηπείρου.

Το 1407 η Ναύπακτος κυριεύθηκε από τους Ενετούς, γνώρισε περίοδο εξωραϊσμού και ακμής και μεταβλήθηκε σε εμπορικό κέντρο που συναγωνίστηκε την εμπορική κίνηση της Πάτρας. Την περίοδο αυτή το κάστρο συντηρήθηκε και πήρε τη μορφή με την οποία το γνωρίζουμε σήμερα.

Μετά από τους Ενετούς ήρθε η σειρά της Οθωμανικής αυτοκρατορίας να κυριαρχήσει στο βαλκανικό χώρο. Ύστερα από αλλεπάλληλες επιθέσεις των Τούρκων, το 1499 η πόλη παραδόθηκε στο Σουλτάνο Βαγιαζήτ Β'. Για την προστασία της Ναυπάκτου οι Τούρκοι κατασκευάζουν τα «Μικρά Δαρ-

δανέλλια», δύο φρούρια στην είσοδο του Κορινθιακού κόλπου, στο Ρίο και στο Αντίρριο.

Ο συνεχής επεκτατισμός των Οθωμανών και ο ορατός πια κίνδυνος για τη Δύση ανάγκασε τους ηγεμόνες των κρατών της Ευρώπης να συνασπιστούν για την αντιμετώπιση του κίνδυνου. Έτσι μετά από επίμονες, επίπονες και πολύμηνες προσπάθειες ο Πάπας Πίος Ε' κατόρθωσε να δημιουργήσει τον Ιερό Συνασπισμό. Η Ισπανία, η Βενετία, η Ρώμη, η Σαβοΐα, η Μάλτα, και μερικά ακόμα Ιταλικά κρατίδια συνασπίζονται και οργανώνουν ιερή Σταυροφορία να ανακόψουν την προέλαση των Οθωμανών. Ο χριστιανικός στόλος με αρχινάυαρχο τον Ισπανό πρίγκιπα Δον Χουάν, αδελφό του βασιλιά της Ισπανίας και ο οθωμανικός στόλος με αρχινάυαρχο τον Μουεζίν Ζαντέ Αλή πασά διεξήγαγαν στις 7 Οκτωβρίου 1571 μία από τις μεγαλύτερες ναυμαχίες στην παγκόσμια ιστορία, τη ναυμαχία της Ναυπάκτου. Η νίκη του Χριστιανικού στόλου ήταν σταθμός για την περαιτέρω πορεία του Δυτικού πολιτισμού.

Μετά την ναυμαχία αυτή στην Ναύπακτο συγκεντρώθηκαν πολλοί πειρατές από τη Μεσόγειο, μετατρέποντάς την σε «Μικρό Αλγέρι».

Το 1687 ο Βενετός Μοροζίνι μαζί με Αυστριακούς συμμάχους απέσπασε τη Ναύπακτο από τους Τούρκους και την παραχώρησε στους Ενετούς.

Ακολούθησε μια δεύτερη μικρή περίοδος Ενετοκρατίας (1687 - 1701).

Το 1701 η Ναύπακτος παραδόθηκε στους Τούρκους σύμφωνα με τη συνθήκη του Κάρλοβιτς και έμεινε σκλαβωμένη μέχρι τον Απρίλιο του 1829.

Όταν, το 1821, ξέσπασε η Ελληνική Επανάσταση η Ναύπακτος χρησιμοποιήθηκε από τους Τούρκους ως στρατιωτική βάση λόγω των ισχυρών οχυρώσεων της. Αυτή ήταν η αιτία που απελευθερώθηκε τον τελευταίο χρόνο του Αγώνα. Στις 18 Απριλίου 1829 μη μπορώντας ν' αντέξουν οι Τούρκοι και οι Αλβανοί την πολιορκία των ελληνικών δυνάμεων, παρέδωσαν τη Ναύπακτο στον έλληνα κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια.

Με ψήφισμα της Εξ Εθνοσυνέλευσης του 1832 αποφασίσθηκε η εγκατάσταση και παραχώρηση κατοικιών και εθνικής γης σε 500 περίπου Σουλιώτες και άλλους Ηπειρώτες.

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ:

Ο νέος νόμος για την Τοπική Αυτοδιοίκηση, γνωστός ως «σχέδιο Καποδίστρια», άλλαξε σημαντικά το χάρτη του Δήμου Ναυπάκτου, αφού ενσωμάτωσε διοικητικά 13 όμορες κοινότητες, οι οποίες άλλωστε ήταν ενσωματωμένες στην οικονομική και κοινωνική ζωή της Ναυπάκτου. Τα νέα αυτά τοπικά διαμερίσματα είναι:

ΔΗΜΟΣ ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ			
ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ
Ναύπακτος	12.924	Μαμουλάδα	435
Αφροξυλιά	451	Νεόκαστρο	117
Βελβίνα	124	Ξηροπήγαδο	477
Βλαχομάνδρα	260	Παλαιοχωράκι	87
Βομβοκού	320	Πιτσινέικα	215
Δάφνη	779	Ριγάνι	335
Λυγιάς	1.171	Σκάλα	536
ΣΥΝΟΛΟ			18.231

ΑΦΡΟΞΥΛΙΑ

ΘΕΣΗ: Η αρχική θέση του χωριού Αφροξυλιά ήταν σε μια πλαγιά στην ανατολική πλευρά του όρους Ριγάνι, βόρεια της Βομβοκούς, σε υψόμετρο 840 μ., πάνω στον οδικό άξονα που ενώνει τη Ναύπακτο με τη Βομβοκού και την Άνω Μαμουλάδα. Σήμερα τα μόνα που θυμίζουν το χωριό της Άνω Αφροξυλιάς είναι τα ερειπωμένα πέτρινα σπιτάκια, ο ναός της Αγίας Παρασκευής και η Φραγκόβρυση στην κορυφή του χωριού.

Οι κάτοικοι της Αφροξυλιάς εγκαταστάθηκαν σιγά - σιγά βόρεια και περίξ του χώρου, όπου η οδός Θέρμου συναντάει το χείμαρρο Βαριάς. Στο χώρο αυτό σήμερα υπάρχει ένα οργανωμένο χωριό με πολλές καινούργιες κατοικίες, που συνεχώς αυξάνονται.

Η ΖΩΗ ΣΗΜΕΡΑ: Οι σημερινοί κάτοικοι διακρίνονται για την ενεργητικότητά τους, την φιλοξενία και την καλοσύνη τους. Ασχολούνται με την καλλιέργεια της ελιάς (παράγουν ελαιόλαδο πολύ καλής ποιότητας) και με την κτηνοτροφία. Αρκετοί επίσης κάτοικοι ασχολούνται με οικοδομικές εργασίες. Κατά μήκος της επαρχιακής οδού Ναυπάκτου - Θέρμου, στην περιοχή της Αφροξυλιάς, δραστηριοποιούνται αρκετές βιοτεχνίες και μικροεπιχειρήσεις.

ΒΕΛΒΙΝΑ

ΘΕΣΗ: Η Βελβίνα είναι κτισμένη σε ένα μικρό λεκανοπέδιο, σε υψόμετρο 170 μέτρων, που σχηματίζεται στις νοτιοανατολικές απολήξεις του ορεινού όγκου «Παλατράχης». Απέχει μόλις οκτώ χιλιόμετρα δυτικά της Ναυπάκτου, ακολουθώντας τη διαδρομή Ναύπακτος - Αφροξυλιά - Βελβίνα.

ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ: Η Βελβίνα είναι ένα καταπράσινο χωριό, παρά το γεγονός ότι δεν έχει πολλές πηγές νερού στην περιοχή της. Γύρω - γύρω περιβάλλεται από δασώδη έκταση κυρίως χαμηλής βλάστησης.

Κυριαρχεί η κουμαριά, το ρέικι, η πουρνάρα, το φιλίκι, ο σχοίνος κ.ά. Μεγάλα τμήματα της δασικής έκτασης έχουν φυτευτεί με κουκουναριές και ευκάλυπτα.

Η Βελβίνα είναι ένα ενδιαφέρον χωριό από περιβαλλοντικής άποψης, έχει καλό κλίμα και είναι κοντά στη Ναύπακτο. Διαθέτει και έχει αρχαιολογικό χώρο με πλούσια ευρήματα.

ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ: Στη θέση «Ελληνικό», στην κορυφογραμμή του λόφου της Παλατράχης (502 μ.) ΝΔ της Βελβίνας, υπάρχουν τα θεμέλια της Ακρόπολης του αρχαίου Μολυκρείου καθώς και αρχαίου ναού, ενδεχόμενα Πελασγικής εποχής, αφιερωμένου στο

θεό Ποσειδώνα. Νότια του ναού υπάρχει εντυπωσιακή δεξαμενή διαμέτρου 5,35 μ. κτισμένη με μεγάλες πελεκητές πέτρες, η οποία ίσως να χρησιμοποιούνταν ως αποθήκη νερού ή ως αποθέτης διαφόρων αντικειμένων. Εκείνο που προξενεί εντύπωση σε κάθε επισκέπτη στο «Ελληνικό» είναι η επιλογή της συγκεκριμένης θέσης, η οποία δεσπόζει στην είσοδο του Κορινθιακού κόλπου και αποδεικνύει τη σημασία που έδιναν οι αρχαίοι στον τόπο που θα κατοικήσουν, συνδυάζοντας τις καλύτερες δυνατές συνθήκες τόσο για τη διαβίωσή τους, όσο και για την ασφάλειά τους. Η πρώτη ανασκαφή στον αρχαιολογικό χώρο του «Ελληνικού» έγινε το 1897 και η δεύτερη το 1925. Το κυριότερο μνημείο βεβαίως είναι ο ναός του Ποσειδώνα διαστάσεων 14,37 επί 31,45. Κατά τον αρχαιολόγο Ορλάνδο, ο ναός αυτός κτίστηκε πριν το 400 π.Χ. και δεν πρόφτασε να ολοκληρωθεί.

ΒΛΑΧΟΜΑΝΔΡΑ

ΘΕΣΗ: Στα βορειοδυτικά όρια του Δήμου Ναυπάκτου, πάνω στην οδό Ναυπάκτου - Θέρμου βρίσκεται το χωριό Βλαχομάνδρα. Εκτείνεται στην ανατολική πλαγιά του ποταμού Ευήνου σε υψόμετρο 340 μέτρων.

ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ: Στη θέση Γέφυρα Μπανιά, 16 χιλιόμετρα από τη Ναύπακτο στις όχθες του ποταμού υπάρχουν εγκαταστάσεις εταιρειών όπου μπορεί κανείς να φιλοξενηθεί και να επιδοθεί σε δραστηριότητες όπως καγιάκ και κατάβαση του ποταμού με φουσκωτά σκάφη. Ο Εύηνος είναι το αγαπημένο ποτάμι όσων ελκύνονται από τα "ποταμίσια" αθλήματα, το καγιάκ, το ράφτινγκ, το κανόε. Υπάρχουν οργανωμένες εγκαταστάσεις για αυτού του είδους τα σπορ, τουλάχιστον σε δυο σημεία, στον Πόρο Ριγανίου και στο Χάνι Μπανιά.

Η συνεχής αυξανόμενη εκδρομική κίνηση στη περιοχή γύρω από τον Εύηνο ποταμό και ειδικότερα στο Χάνι Μπανιά, και η αναζήτηση νέων καταλυμάτων από τους εκδρομείς κάθε χρόνο, οδήγησαν τους επενδυτές στη δημιουργία μονάδων με δυνατότητες φιλοξενίας εκδρομέων οι οποίοι απολαμβάνουν τις χαρές που τους προσφέρει η φύση.

Όλα τα ανωτέρω, αλλά η ομορφιά που διαθέτει η περιοχή, το παραδοσιακό χρώμα της και η προτίμηση της από Έλληνες και ξένους εκδρομείς, δημιουργούν την ανάγκη για περαιτέρω αναβάθμιση των προσφερομένων υπηρεσιών.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ: Στην περιοχή υπάρχουν εγκαταστάσεις εταιρειών όπου μπορεί κανείς να φιλοξενηθεί και να επιδοθεί σε δραστηριότητες, όπως καγιάκ και κατάβαση του ποταμού με φουσκωτά σκάφη. Επίσης υπάρχει η δυνατότητα να κάνετε ιππασία, ποδηλασία και πεζοπορία σε πανέμορφες παραποτάμιες περιοχές.

BOMBOKOY

ΘΕΣΗ: Το χωριό είναι κτισμένο αμφιθεατρικά σ' ένα λόφο στη νότια πλαγιά του βουνού Ριγάνι, που είναι απόληξη της οροσειράς της Πίνδου σε απόσταση 10 χιλιομέτρων από τη Ναύπακτο και σε υψόμετρο 600 μέτρων. Έχει υπέροχη θέα τον Πατραϊκό και Κορινθιακό κόλπο, καθώς και τα βουνά της Αχαΐας και της Κορινθίας και διαθέτει ξηρό και υγιεινότατο κλίμα.

ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ: Στην ανατολική πλαγιά του όρους Ριγάνι και κοντά στο χωριό Βομβοκού της βρίσκεται το Μοναστήρι τ' Αϊ - Γιαννιού του Προδρόμου, με το οποίο οι κάτοικοι της Βομβοκούς, αλλά και της Ναυπάκτου έχουν μακροχρόνιους και ακατάλυτους δεσμούς. Οι πρώτες ιστορικές αναφορές για το μοναστήρι αυτό αρχίζουν από το 17ο αιώνα, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι ταυτίζονται χρονικά με την ίδρυση του μοναστηρίου.

Για το ρόλο του μοναστηρίου, στα χρόνια της Επανάστασης του 1821, υπάρχουν μαρτυρίες ότι το μοναστήρι ωφέλησε με διάφορα βοηθήματα την επαρχία. Κυρίως, αναδείχθηκε καταφύγιο των απόρων και στήριγμα της στρατιωτικής δύναμης που ενεργούσε αποκλεισμό του Φρουρίου Ναυπάκτου.

Ο Rouqueville αναφέρει, ότι το 1817 υπήρχαν στο μοναστήρι έξι μοναχοί.

ΔΑΦΝΗ

ΘΕΣΗ: Πέντε χιλιόμετρα ανατολικά της Ναυπάκτου πάνω στην οδική αρτηρία που συνδέει τη Ναύπακτο με την ορεινή Ναυπακτία και Δωρίδα συναντάμε το χωριό της Δάφνης. Είναι το τοπικό διαμέρισμα του δήμου Ναυπάκτου με τον μεγαλύτερο πληθυσμό. Το όνομά της η Δάφνη φαίνεται να το πήρε από το όνομα του ποταμού Μόρνου με τον οποίο συνορεύει ανατολικά.

Στο κέντρο του χωριού υπάρχει σταυροδρόμι απ' όπου ξεκινάνε οι δρόμοι προς τους δήμους Ευπαλίου, Αποδοτίας, Βαρδουσίων, Λιδορικού από τη μια και Πυλίνης, Αποδοτίας και Πλατάνου από την άλλη.

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: Δεν υπάρχουν πολλά στοιχεία για τη ζωή στην περιοχή κατά την αρχαιότητα. Οι υπάρχουσες ενδείξεις οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η Δάφνη κατοικούνταν στην βόρεια περιοχή της σημερινής περιφέρειας του χωριού. Στη θέση Μάρμαρα στα σύνορα Δάφνης και Σκάλας έχουν βρεθεί τα απομεινάρια της αρχαίας πόλης Βουττός.

Στα βυζαντινά χρόνια υπήρχαν στη περιοχή οι οικισμοί Βουλήμαχο και Τριάντο, ενώ στα χρόνια της Τουρκοκρατίας, οι Δαφνιώτες ανέβηκαν βορειότερα, στην περιοχή της «Παλιοδάφνης». Από την

δεκαετία του 1930 και μετά σχηματίστηκε ο πρώτος πυρήνας από κατοίκους στην Άνω Δάφνη, ενώ κατά τη δεκαετία του 1960 άρχισε να κατοικείται η σημερινή Κάτω Δάφνη με κατοίκους που ήρθαν από την Άνω Δάφνη, το Καταφύγιο, την Αναβρυτή, το Παλαιοχωράκι, το Γάβρο και άλλα χωριά της ορεινής Ναυπακτίας. Η μικρή απόσταση απ' τη Ναύπακτο, το υγιεινό κλίμα, αλλά και η παρακείμενη εύφορη πεδιάδα του Μόρνου αποτέλεσαν σημαντικούς παράγοντες για τον εποικισμό της Κάτω Δάφνης.

ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ: Σε θέση με πανοραμική θέα προς την πεδιάδα του Μόρνου και τον Κορινθιακό κόλπο, ανάμεσα στους δύο σημερινούς οικισμούς Άνω και Κάτω Δάφνης, βρίσκεται ερειπωμένος ο πύργος του Γιουσούφ Αγά που κτίστηκε στα μέσα του 16ου αιώνα. Λίγα χρόνια πριν την επανάσταση του 1821, ομάδα Δαφνιωτών κατάφερε να καταστρέψει τον Πύργο καίγοντάς τον και αναγκάζοντας τον τότε Αγά να μετακομίσει σε ασφαλέστερο μέρος. Πρόκειται για περίτεχνη κατασκευή και μνημείο λαϊκής αρχιτεκτονικής που φανερώνει την άρτια τεχνική κατάρτιση που είχαν οι κατασκευαστές του. Ο πυρπολημένος Πύργος της Δάφνης είναι σύμβολο του απελευθερωτικού αγώνα και θεωρείται στοιχειωμένος από τους ντόπιους. Το μνημείο αυτό δυστυχώς δεν προστατεύτηκε με αποτέλεσμα να βρίσκεται θαμμένο κάτω από τη βλάστηση περιμένοντας την αναστήλωσή του.

Ο νεοαναγειρόμενος ναός του Άγιου Αθανασίου, πήρε τη θέση του παλαιότερου και σαφώς μικρότερου ιστορικού ναού που βρισκόταν στη περιοχή. Για το πότε πρωτοκτίστηκε ο Άγιος Αθανάσιος υπάρχουν δύο εκδοχές. Η πρώτη τοποθετεί την ανέγερσή του στα χρόνια των Κομνηνών και η δεύτερη εκδοχή υποστηρίζει ότι κτίστηκε τον 19ο αιώνα. Όπως και να έχει, κάθε χρόνο στις 2 του Μάη, όλο το χρόνο μαζεύεται εκεί στο πιο πολύχρωμο πανηγύρι της άνοιξης.

Η ΖΩΗ ΣΗΜΕΡΑ: Η σημερινή Δάφνη, δημοτικό διαμέρισμα πλέον του Δήμου Ναυπάκτου, αποτελείται από τρεις συνοικισμούς: Την Άνω Δάφνη, που υπήρξε «γενέτειρα» των άλλων δύο συνοικισμών, την Τρύπου που πλέον είναι ακατοίκητη και την Κάτω Δάφνη όπου κατοικούν μόνιμοι 779 κάτοικοι σύμφωνα με την απογραφή του 2001.

Παρά το μικρό σχετικά υψόμετρο, η περιοχή έχει αρκετό πράσινο. Ελιές, κυπαρίσσια, πλατάνια, συκιές και διάφορα οπωροφόρα συνεισφέρουν να από τις πολύχρωμες αυλές των κατοίκων, συνθέτουν ένα σκηνικό που θυμίζει έντονα χωριό της ελληνικής υπαίθρου. Ανηφορίζοντας προς την Άνω Δάφνη, η βλάστηση πυκνώνει και τα πλατάνια μαρτυρούν την ύπαρξη νερών. Πραγματικά, στην τοποθεσία Κεφαλόβρυσο υπάρχουν δροσερές πηγές και ίσκιος πλατανιών για ένα ευχάριστο διάλειμμα.

ΛΥΓΙΑΣ

ΘΕΣΗ: Ο Λυγιάς είναι το πρώτο Δημοτικό Διαμέρισμα, ανατολικά του Δήμου Ναυπάκτου. Επίσημα ιδρύθηκε ως κοινότητα το 1979, όμως η κατοίκησή του είχε αρχίσει πριν το 1960. Κατοικήθηκε μαζικά τις δεκαετίες 1960 - 70 από κατοίκους του Νεοκάστρου, οι οποίοι χρησιμοποίησαν την περιοχή ως ξεχειμαδιό.

Η περιοχή του Δημοτικού σήμερα Διαμερίσματος Λυγιά δημιουργήθηκε από προσχώσεις του χειμάρρου Σκα.

Κατά μήκος του εθνικού δρόμου έχουν αναπτυχθεί εμπορικές επιχειρήσεις, ενώ η περιοχή παρουσιάζει μεγάλη οικοδομική ανάπτυξη, ενώ τελευταία απέκτησε και Γυμνάσιο.

ΟΝΟΜΑΣΙΑ: Η ονομασία της περιοχής προήλθε από το γεγονός της ύπαρξης πολλών θάμνων λυγαριάς (κοινώς λυγιά) που υπάρχουν εκεί.

Η ΖΩΗ ΣΗΜΕΡΑ: Χαρακτηριστικό του χωριού Λυγιά είναι η εργατικότητα και η συνεισφορά των κατοίκων στην πρόοδο του χωριού τους. Αξιόλογη είναι και η συμβολή των Νεοκαστριτών μεταναστών που επενδύουν στο Λυγιά. Σήμερα ο Λυγιάς είναι το μεγαλύτερο σε πληθυσμό δημοτικό διαμέρισμα του Δήμου Ναυπάκτου με 1.171 κατοίκους, σύμφωνα με την απογραφή του 2001. Έχει πολλές ταβέρνες φημισμένες για την ποιότητά τους, οι οποίες σχεδόν κάθε βράδυ φιλοξενούν εκατοντάδες Ναυπάκτιους και άλλους επισκέπτες.

BOMBOKOY

ΜΑΜΟΥΛΑΔΑ

ΘΕΣΗ: Το δημοτικό διαμέρισμα της Μαμουλάδας αποτελείται από τον συνοικισμό της Άνω Μαμουλάδας και τον συνοικισμό της Κάτω Μαμουλάδας. Η Άνω Μαμουλάδα είναι κτισμένη στην ανατολική πλευρά του βουνού Ριγάνι σε υψόμετρο 850 μ., σε μια πλαγιά κατάφυτη από οπωροφόρα δένδρα και άφθονα νερά. Εδώ μπορεί κανείς να συναντήσει μικρά πέ - τρινα σπίτια χωμένα μέσα σε φυλλωσιές δένδρων, όπου μόνο το λάλημα του πετεινού και το απόμακρο κουδούνισμα των κοπαδιών μαρτυρούν την παρουσία ανθρώπων, στο απομονωμένο και ήσυχο αυτό μέρος.

Στη μέση του χωριού κάτω από τον ίσκιο ενός υπεραιωνόβιου πλάτανου είναι η εκκλησία του χωριού, αφιερωμένη στους δώδεκα Αποστόλους.

Τελευταία στο λόφο της Πούλιανης εντοπίστηκε εκτεταμένος οικισμός προϊστορικών χρόνων. Η ΛΣΤ Εφορεία Αρχαιοτήτων πραγματοποιεί συστηματική ανασκαφή για να φέρει στο φως πληροφορίες για τους αρχαίους κατοίκους της περιοχής.

Η ΖΩΗ ΣΗΜΕΡΑ: Σήμερα, η Άνω Μαμουλάδα κατοικείται μόνο τους καλοκαιρινούς μήνες από τους κτηνοτρόφους και αρκετούς κατοίκους, οι οποίοι τα τελευταία χρόνια είτε επισκεύασαν τα λιθόκτιστα σπίτια τους, είτε κατασκεύασαν καινούρια για να παραθερίσουν. Το χω - ρίο τους καλοκαιρινούς μήνες δίνει την όψη και την ατμόσφαιρα της παλιάς καλής εποχής, τουλάχιστον ως προς τον αριθμό των κατοίκων. Τα ήθη και έθιμα είναι προσαρμοσμένα στον καινούργιο τρόπο ζωής.

Το υγιεινό κλίμα και το υπέροχο φυσικό περιβάλλον της Άνω Μαμουλάδας θα μπορούσαν να προσελκύσουν παραθεριστές, όπως γινόταν παλαιότερα με πολλούς Ναυπάκτιους.

Η Κάτω Μαμουλάδα σήμερα τείνει να ενωθεί με τη δυτική προέκταση της Ναυπά - κτου. Ήδη στα νοτιοδυτικά όρια της κτίσθηκε συγκρότημα εργατικών κατοικιών με 80 οικογένειες. Το υγιεινό της κλίμα, η υπέροχη θέα στον Κορινθιακό κόλπο και η κοντινή απόσταση από την πόλη της Ναυπάκτου την καθιστούν ιδανικό τόπο για κατοικία. Δεν είναι λίγοι αυτοί που αγοράζουν οικόπεδα για να οικοδομήσουν στη Μαμουλάδα και απ' ό - τι φαίνεται η τάση αυτή συνεχώς αυξάνεται.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ:

1. Μαμουλάδα - Βομβοκού - Άνω Αφροξυλιά
- Προφήτης Ηλίας στην κορυφή του βουνού
- Ριγάνι.
2. Άνω Μαμουλάδα - Ριγάνι

ΝΕΟΚΑΣΤΡΟ

ΘΕΣΗ: Το Νεόκαστρο είναι κτισμένο ανάμεσα σε υψώματα και λόφους που σχηματίζουν μικρά πλατώματα σε υψόμετρο 800 μ. 18 χιλιόμετρα βόρεια της Ναυπάκτου.

Το χωριό υδρεύεται από τις πηγές Χοχλαστή, Παλιόβρυση και Μότση. Βορειοδυτικά του χωριού υπάρχει εκτεταμένο εύφορο λεκανοπέδιο, με την ονομασία «Βάθες», περιτριγυρισμένο με υπέροχο δάσος δρυών.

Υπάρχουν δύο οδικές προσβάσεις στο χωριό. Η μία είναι μέσω της διαδρομής Ναύπακτος - Παλαιόπυργος - Ρουπάκια - Νιόκαστρο συνολικής απόστασης 35 χιλιομέτρων. Η δεύτερη είναι μέσω Σκάλας - Παλιόσκαλας συνολικής απόστασης 18 χιλιομέτρων.

ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ: Στην περιοχή υπάρχουν ερείπια από το μοναστήρι της Παναγίας Φιλοθέου τρία περίπου χιλιόμετρα νοτιοανατολικά του χωριού Νεόκαστρο. Το όνομα "Φιλοθέου" ίσως να προέρχεται από τον αρχικό κτήτορα του μοναστηριού, που ονομαζόταν προφανώς Φιλόθεος.

Στα ερείπια της παλιάς εκκλησίας κτίσθηκε γύρω στο 1900 ένα νεώτερο εκκλησάκι από τους κατοίκους του Νεοκάστρου.

Η παράδοση αναφέρει ότι το μοναστήρι κήκε από τους Τούρκους και κτίσθηκε πάλι το 1695 από τον ιερομόναχο Ιωακείμ. Η μονή λειτούργησε μέχρι το 1833, όταν διαλύθηκε με το γνωστό Διάταγμα του Όθωνα. Ο σημερινός ναός είναι μια μονόκωρη βασιλική (11X7 μ.) με τετράρρικτη κεραμοσκέπαστη στέγη. Τα κυκλικά των παραθύρων και οι κρηπίδες είναι κατασκευασμένες από πωρόλιθο. Η Αγία Τράπεζα είναι του παλιού Καθολικού. Στο δάπεδο του ναού υπάρχουν τέσσερις κύκλοι, που δείχνουν ότι υπήρχαν στον παλιό ναό κίνες και επομένως τρούλος. Γύρω από τον ναό υπάρχουν τα ερείπια των κελιών.

Στις 15 Αυγούστου κάθε χρόνο πολλοί κάτοικοι του Νεοκάστρου συγκεντρώνονται στο παλιό μοναστήρι και τιμούν την Παναγία του Φιλοθέου.

ΕΘΙΜΑ: Την ημέρα της Ανάληψης, στη γιορτή των κτηνοτρόφων, ο Πολιτιστικός Σύλλογος Νεο-

καστριτών διοργανώνει εκδηλώσεις με κεντρικό θέμα τη «Γιορτή των Βλάχων» στην πηγή Χοχλαστή. Στη γιορτή αυτή συγκεντρώνεται πλήθος κόσμου. Προσφέρονται παραδοσιακά φαγητά (βραστή γίδα και προβατίνα, ψητά αρνιά, φρέσκο τυρί, κουσμάρι, γιαούρτι, πίτες κ.ά.) και πραγματοποιείται τρικούβεργο γλέντι.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ:

1. Νεόκαστρο - φαράγγι Σκα. Το μονοπάτι του χειμάρρου Σκα είναι αρχαίο μονοπάτι που ενώνει τους οικισμούς στα ορεινά της στενής κοιλάδας με την Ναύπακτο. Το μονοπάτι ξεκινά βόρεια της συμβολής του χειμάρρου με την περιμετρική οδό της Ναυπάκτου.

Η πεζοπορία του μονοπατιού διαρκεί περίπου 5 - 6 ώρες και ξεκινάει από υψόμετρο 50 μ. και καταλήγει στα 800 μ. Έχει εύκολη πρόσβαση, βρίσκεται δίπλα στην Ναύπακτο, είναι σε καλή κατάσταση και έχει σχετική σήμανση από τον Ορειβατικό Σύλλογο Ναυπάκτου και δύναται να συνδυάσει επιπλέον πολλά ενδιαφέροντα.

2. Νεόκαστρο - μοναστήρι Φιλοθέου

3. Νεόκαστρο - παλιά μονοπάτια ως τις πηγές Μαμαλάτας

4. Νεόκαστρο - Βάθες

ΞΗΡΟΠΗΓΑΔΟ

ΘΕΣΗ: Βρίσκεται ανατολικά της Ναυπάκτου επί του εθνικού δρόμου Ναυπάκτου - Ιτέας, σε απόσταση τριών περίπου χιλιομέτρων. Στην ουσία η ανατολική πλευρά της Ναυπάκτου και η δυτική πλευρά του Ξηροπηγάδου έχουν ενωθεί. Κατά μήκος του εθνικού δρόμου έχουν αναπτυχθεί εμπορικές επιχειρήσεις. Απέχει από το κέντρο της Ναυπάκτου 2 χιλιόμετρα.

ΟΝΟΜΑΣΙΑ: Η ονομασία του σύμφωνα με την παράδοση, αποδίδεται στο πηγάδι που υπήρχε κατά την Τουρκοκρατία εκεί και σ' αυτό ρίχτηκαν τα σώματα των φονευθέντων Τούρκων. Έκτοτε αυτό δεν ξαναχρησιμοποιήθηκε.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ: Το χειμώνα κατοικούν 518 άτομα στο χωριό και το καλοκαίρι φτάνουν τα 1000. Οι περισσότεροι κάτοικοι ασχολούνται με τη γεωργία, την κτηνοτροφία και κάποιοι με οικοδομικές εργασίες.

ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ: Στο λόφο της Ζωοδόχου Πηγής, όπου βρίσκεται και η ομώνυμη εκκλησία, μπορεί κανείς να θαυμάσει τη θέα προς τον Κορινθιακό κόλπο και το Αντίρριο.

Η πλατεία του χωριού με τους δύο υπεραιωνόβιους πλάτανους προσφέρεται για ξεκούραση.

Υπάρχει επίσης τοξωτό παραδοσιακό γεφύρι στους μύλους Μακρή, πάνω από το αυλάκι, που φέρνει νερό στο μύλο.

ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΑΚΙ

ΘΕΣΗ: Το χωριό του Παλαιοχωρακίου είναι κτισμένο σε υψόμετρο 350 μ., πάνω στις πλαγιές των ορεινών όγκων Φαναριών και Βρυζαλώνων, που βλέπουν προς τον Παλαιόπυργο και το Μόρνο ποταμό και απέχει 13 χιλιόμετρα ανατολικά της Ναυπάκτου.

Από το μικρό Παλαιοχωράκι (τοποθεσία Καριώπη Αλών - πρόσβαση με Ι.Χ.) μπορεί ο επισκέπτης να απολαύσει την πανοραμική θέα προς τον Κορινθιακό κόλπο, τη Πελοπόννησο, την πεδιάδα του Μόρνου, τη Γκιώνα, το Μακρύνορος και ολόκληρη την αριστερή κοίτη του Μόρνου, από τις εκβολές του μέχρι το Κεφαλογιόφρι.

Επίσης μπορεί κανείς να θαυμάσει μια καταπράσινη λωρίδα με πυκνότετη άγρια βλάστηση, μήκους 15 χ.λ.μ. και ύψους 500 μέτρων, από την όχθη του Μόρνου και μέχρι τις Β.Δ. κορυφές του Τρικόρφου Δωρίδας. Την ίδια θέα έχει κανείς και από τα Βρυζάλωνα, απ' όπου φαίνεται η Γέφυρα Ρίου-Αντιρρίου και η Πάτρα.

Η πεζοπορία μέσα στο παρθένο δάσος του Λυκάλωνα, με τις πανύψηλες αργιές και τις πλούσιες πηγές νερού υποβάλλει και ανακουφίζει τον επισκέπτη. Από το οροπέδιο της Φτέρης ο ορίζοντας φτάνει στην Πελοπόννησο, στον Πλάτανο Ναυπακτίας, τα Ρουπάκια, το Μακρύνορος και τη Γκιώνα. Το χωριό αποτελείται από τρεις συνοικισμούς: το Μεγάλο Παλαιοχωράκι, το Μικρό Παλαιοχωράκι (μεγάλη Ράχη) και το Χάνι Λόη. Στο Μικρό Παλαιοχωράκι υπάρχει ο ναός της Αγίας Παρασκευής που κτίστηκε το 1860. Στην περιφέρεια του χωριού υπάρχει και το εκκλησάκι της Αγίας Τριάδας κοντά στα όρια με τη Δάφνη.

Γενικά στο Παλαιοχωράκι ο επισκέπτης θαυμάζει και απολαμβάνει την ποικιλομορφία του εδάφους με τις πανέμορφες δασωμένες πλαγιές, τις ραχούλες και τις δασωμένες ρεματιές που συνθέτουν το μεγαλείο της φύσεως.

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: Λαμβάνοντας υπόψη τόσο τις προφορικές διαδόσεις, όσο και τα αρχαιολογικά ευρήματα της περιοχής, συμπεραίνουμε ότι στη θέση Παλιοχώρι υπήρχε ακμαίος οικισμός από τους βυζαντινούς χρόνους. Τούτο συμπεραίνεται από το γεγονός ότι στη θέση «Πύργος» το 1944 σε τρεις διαφορετικές μεριές βρέθηκαν χρυσά νομίσματα τα γνωστά ως «Κωνσταντινάτα».

ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ: Στο Λυκάλωνα υπάρχει δάσος με πλούσια κλωρίδα και πανίδα. Στην περιοχή υπάρχουν αρκετές πηγές που τρέχουν όλο το χρόνο καθαρό νερό. Στη θέση Βρυζάλωνα υπάρχει πυκνό δάσος από αιωνόβιες δρυς, που παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον από περιβαλλοντικής άποψης.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ: Σύμφωνα με την απογραφή του 2001 οι κάτοικοι του διαμερίσματος ήταν 87.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ:

1. Χάνι Λόη - Μεγάλο Παλαιοχωράκι - Βαρμπόπια - Στρογγύλι (αυτοκινητόδρομος) - (διαδρομή μέσα

σε πυκνό δάσος μισής ώρας μέχρι Λυκάλωνα - Χάνι Μπρίνη (Αλεξόπουλου) Ρουπάκια Στύλιας. 90 περίπου λεπτών.

2. Χάνι Λόη - Μεγάλο Παλαιοχωράκι - Βαρμπόπια - Γερακάρη - Αητοφωλιά - Βρύση - Φτελιά. (διαδρομή μέσα σε πυκνό δάσος 2,5 ωρών).
3. Μεγάλο Παλαιοχωράκι - Εκκλησία Αγ. Αθανασίου - Πάνω Ρέμα - Βαλμουταλώνι - Μορτσαγραπιδές - Βρύση - Φτελιά- Φτέρη - Τσόλακα στάλος- Σταύρου Αλώνι - Σάπια Βρύση - Νεόκαστρο.(1,5) (διαδρομή μέσα σε 4 ωρών).
4. Μεγάλο Παλαιοχωράκι - Εκκλησία Αγ. Αθανασίου - Πάνω Ρέμα- Βαλμουταλώνι - Μορτσαγραπιδές- Βρύση Φτελιά - Κρανόρεμα - Μεσόραχο - Μονακό πουνάρι - Μηλιά - Πηγές Πύρνου. (διαδρομή μέσα σε πυκνό δάσος από αριές 3,5 ωρών).
5. Μεγάλο Παλαιοχωράκι- Προσήλια - Γλύνας Αλώνι - Φανάρια - Στέρφος- Αγ. Αθανάσιος (παλαιός) - Παλιοχώρι - Χρήστου Αλώνι - Κοτρωνάκια - Φτέρη - Νεόκαστρο. (διαδρομή και με αυτοκίνητο 2,5 ωρών).
6. Μεγάλο Παλαιοχωράκι- Προσήλια - Γλύνας Αλώνι - Φανάρια - Στέρφος- Αγ. Αθανάσιος (παλαιός) - Παλιοχώρι - Κουρεντζελείκα - Κερασούλα - Φτέρη. (διαδρομή και με αυτοκίνητο 1,5 ωρών).
7. Μεγάλο Παλαιοχωράκι - Γλύνας Αλώνι - Φανάρια - Βρυζάλωνα - Τούμα - Διάσελο- Παλιόσκαλα. (διαδρομή μέσα σε πυκνό δάσος 1,5 ωρών).
8. Χάνι Λόη - Γέφυρα Τερνόρεμα - Πηγή Μελίσσι - Κλουβάκι - Αι Λιάς Παλιόπυργος. (διαδρομή στη δεξιά όχθη του ρέματος κάτω από βαθύσκιωτα πλατάνια 1,5 ωρών).
9. Τρύπου - Γούρνα - Αγία Τριάδα - Μικρό Παλαιοχωράκι - Κουτσομούτα - Βαλέμλακα - Βρυζάλωνα - Τούμπα. (διαδρομή 2 ωρών).

ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΜΕ ΙΧ:

1. Μεγάλο Παλαιοχωράκι - Βαρμπόπια - Κοκκινιά - Ξερόλακα - Στρογγύλι. (διαδρομή 3 χιλιομέτρων).
2. Μεγάλο Παλαιοχωράκι - Μικρό Παλαιοχωράκι - Αγία Τριάδα - Τσομάδα - Τρύπου - Δάφνη. (διαδρομή 7,5 χιλιομέτρων).
3. Μεγάλο Παλαιοχωράκι - Προσήλια - Αγία Τριάδα - Γλύνας Αλώνι - Φανάρια - Παλιοχώρι - Κασέλες Βρύση - Φτελιά - Φτέρη - Σάπια Βρύση. (διαδρομή 8 χιλιομέτρων).

ΠΙΤΣΙΝΕΪΚΑ

ΘΕΣΗ: Το δημοτικό διαμέρισμα Πιτσινείκων βρίσκεται στους πρόποδες της δυτικής πλαγιάς του όρους Ριγάνι και φθάνει μέχρι τον Εύηνο ποταμό που το χωρίζει από την Τριχωνίδα. Απέχει από τη Ναύπακτο 12 χιλιόμετρα και συγκοινωνεί μέσω του οδικού άξονα Ναύπακτος Πιτσινέικα - Ριγάνι - Πόρος. Το έδαφός του είναι άγονο και είναι μόνο κατάλληλο για κτηνοτροφία αιγών.

Το δημοτικό διαμέρισμα πλαισιώνεται από δύο ακόμη συνοικισμούς. Το Καστράκι και τη Συκιά.

Το Καστράκι βρίσκεται στο 15ο χιλιόμετρο του δρόμου Ναύπακτος - Πιτσινέικα - Ριγάνι. Τα σπίτια του συνοικισμού είναι διασκορπισμένα σε κατωφερικό έδαφος της ανατολικής πλαγιάς του Ριγανίου που φτάνει μέχρι τον Εύηνο ποταμό. Το χωριό έχει άφθονα νερά που ποτίζουν τα περισσότερα χωράφια. Στο κέντρο του χωριού πάνω στο λοφίσκο υπάρχει η εκκλησία του Αγίου Γεωργίου.

ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ: Πάνω από τον οικισμό Καστράκι του δημοτικού διαμερίσματος Πιτσινέικα, 15 χιλιόμετρα βορειοδυτικά της Ναυπάκτου, υπάρχει κωνικός λόφος, ύψους 650 μέτρων περίπου. Στην κορυφή του λόφου υπάρχει φρούριο σε σχήμα ορθογώνιου με διαστάσεις 6 μ. μήκος και 4,70 μ. πλάτος. Σήμερα σώζεται σε ύψος 1,30 μ. Το μικρό αυτό φρούριο κτίστηκε κατά πάσα πιθανότητα στα χρόνια του Κωνσταντίνου Δούκα, δεσπότη του λεγόμενου «Δεσποτάτου της Ηπείρου», δηλαδή στα 1217 - 1230/40.

Το κάστρο αυτό βρισκόταν σ' ένα από τα πιο επίκαιρα και νευραλγικά σημεία του αιτωλικού χώρου, όπου επικοινωνούσαν ανέκαθεν οι αιτωλικές περιοχές που βρίσκονταν αριστερά και δεξιά του Εύηνου. Αλλά και η συγκοινωνία της ορεινής Ναυπακτίας με την πόλη της Ναυπάκτου γινόταν από το σημείο αυτό. Είναι λοιπόν φανερό ότι η επικοινωνία με τη Ναύπακτο, αλλά και η προστασία της, επέβαλλε τον έλεγχο της διάβασης

ΡΙΓΑΝΙ

ΘΕΣΗ: Είναι ένα μικρό, ήσυχο, όμορφο χαρακτηριστικό χωριό της ελληνικής υπαίθρου κτισμένο στην δυτική πλευρά του όρους Ριγάνι σε υψόμετρο 625 μέτρων. Είναι πυκνοκατοικημένο και ριζωμένο στην πλαγιά του βουνού. Νότια και δυτικά του χωριού αναπτύσσεται καλλιεργήσιμη γη σε πεζούλες. Το χωριό απέχει 22 χιλιόμετρα από τη Ναύπακτο και η οδός τελευταία έχει βελτιωθεί πολύ και είναι προσβάσιμη σε όλα τα οχήματα.

Νοτιοδυτικά του χωριού Ριγανίου στην κοιλάδα που δημιουργείται γύρω από τον ποταμό Εύηνο έχει αναπτυχθεί ο οικισμός του Πόρου. Τα περισσότερα κτήματα του μικρού κάμπου ανήκουν σε Ριγανιώτες.

Σήμερα στον οικισμό έχουν κατασκευασθεί εγκαταστάσεις τουρισμού για την εξυπηρέτηση επισκεπτών που επιδίδονται σε δραστηριότητες γύρω από το ποτάμι του Εύηνου.

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: Στα δυτικά του χωριού βρέθηκαν δύο μαρμάρινες στήλες, πήλινα μικροαντικείμενα, πέτρινοι τάφοι, πήλινο πιθάρι και λυχνάρι, νομίσματα. Τα ευρήματα αυτά δεν έχουν αξιολογηθεί από την Αρχαιολογική Υπηρεσία, αλλά φανερώνουν ότι στο χωριό Ριγάνι είχε υπάρξει προχριστιανικός οικισμός ο οποίος συνεχίστηκε στα Ρωμαϊκά χρόνια και στη χριστιανική εποχή.

ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ: Η εκκλησία του χωριού, αφιερωμένη στην "Κοίμηση της Θεοτόκου", είναι κτισμένη από πελεκητή πέτρα και στο καμπαναριό της κρέμονται τρεις βαθύηχες καμπάνες. Εντοιχισμένη πλάκα μας αποκαλύπτει ότι κτίστηκε το 1892. Σύμφωνα με την παράδοση ο σημερινός ναός κτίστηκε πλησίον παλαιότερου ναού που χρονολογείται από τα βυζαντινά χρόνια.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ:

1. Ριγάνι - Πόρος,
2. Ριγάνι - Κλεφτάλωνα Φαμίλας,
3. Ριγάνι - Καμπούλια - Άνω Μαμουλάδα.
4. Μονοπάτι Πόρος - Χάνι Μπανιά

ΣΚΑΛΑ

ΘΕΣΗ: Η Σκάλα βρίσκεται σε μια καταπράσινη πλαγιά, κατάφυτη από οπωροφόρα και αειθαλή δένδρα, σε υψόμετρο 300 μ. βορειοανατολικά της Ναυπάκτου, με την οποία συνδέεται με ασφαλτοστρωμένο δρόμο μήκους τεσσεράμισι μόλις χιλιομέτρων.

ΟΝΟΜΑΣΙΑ: Το όνομα του χωριού πιθανόν να προήλθε από αγκυροβόλιο, αποβάθρα λιμανιού. Το ενδεχόμενο αυτό επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι στους πρόποδες του σκαλιώτικου βουνού βρέθηκαν κρίκοι σαν αυτούς που χρησιμοποιούνται για την πρόσδεση πλοίων. Η διαμόρφωση της περιο-

χής θα μπορούσε να δικαιολογήσει την εκδοχή αυτή, τη μορφολογία του εδάφους του, δηλαδή δυσπρόσιτος δρόμος σε απότομη πλαγιά που γίνεται με σκάλα.

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: Σύμφωνα και με την αρχαιολογική έρευνα η περιοχή της Σκάλας, ήταν κατοικημένη από τα προχριστιανικά χρόνια. Βόρεια του τοπικού διαμερίσματος Σκάλας, υπάρχουν ερείπια από ένα ακόμη Ασκληπιείο «το Ασκληπιείο εν Κρουνοίς» ενώ βορειοανατολικά του διαμερίσματος, στη θέση που σήμερα λέγεται «Λογγά» και στις θέσεις «Μάρμαρα» και «Μνήματα» υπάρχουν αρχαία μνημεία, πιθανά απομεινάρια της αρχαίας πόλης Βουττός. Στο σημείο αυτό βρέθηκε επιγραφή που χρονολογείται από το 165 - 135 π.Χ., όπου αναφέρονται ονόματα κατοίκων του Βουττού.

ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ: Στην ανατολική πλευρά του χωριού Σκάλα, στο λόφο της Αγίας Τριάδας, 4,5 χιλιόμετρα από τη Ναύπακτο, βρίσκεται η σύγχρονη μοναστική κοινότητα της Μεταμόρφωσης του Σωτήρα. Το μοναστήρι άρχισε να κτίζεται το 1977 με έσοδα κυρίως από συνδρομές Ναυπακτιών του εσωτερικού και του εξωτερικού. Το μοναστηριακό συγκρότημα σήμερα αποτελείται από το ναό της Μεταμόρφωσης του Σωτήρα, τους κοινούς χώρους, τα κελιά των μοναχών, τον ξενώνα της Μονής, εντυπωσιακό νεοαναγειρόμενο ναό, καθώς και ειδική αίθουσα κατάλληλα εξοπλισμένη για να υποστηρίξει την οργάνωση επιστημονικών συνεδρίων, διαλέξεων και συναφών εκδηλώσεων πολιτιστικού περιεχομένου. Χαρακτηριστικό του μοναστηριού, που το κάνει να ξεχωρίζει, είναι ότι εφαρμόζει επιτεύγματα των νέων τεχνολογικών.

ΕΘΙΜΑ: Στο δημοτικό διαμέρισμα Σκάλας τη Δευτέρα του Πάσχα χορεύεται ο παραδοσιακός χορός «το Γαϊτανάκι», ένα από τα ελάχιστα έθιμα τοπικής προέλευσης που έχει τις ρίζες του στα χρόνια της Τουρκοκρατίας. Το έθιμο λάμβανε χώρα τη Δευτέρα του Πάσχα και παρευρίσκονται όλοι οι κάτοικοι του χωριού και πολλοί επισκέπτες. Χορεύεται από όλο το χωριό σε δύο επάλληλους κύκλους, όπου οι χορευτές παίρνουν θέση με σειρά ηλικίας. Παραλλαγές του εθίμου αναφέρονται και σε άλλες περιοχές της Ελλάδας με πιο κοντινές την Ανάληψη Θέρμου και το Νεοχώρι Πλατάνου. Στους επισκέπτες του χωριού προσφέρονται φαγητά και κρασί, ενώ λαϊκές ορχήστρες και χορευτικά συγκροτήματα κρατούν αμείωτο το κέφι.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ:

1. Σκάλα - Παλιόσκαλα - Νεόκαστρο (διαδρομή σε αυτοκινητόδρομο)
2. Σκας - φαράγγι Σκα - Νεόκαστρο. Το μονοπάτι του ρέματος Σκα είναι αρχαίο μονοπάτι που ενώνει τους οικισμούς στα ορεινά της στενής κοιλάδας, με την Ναύπακτο.

ΔΗΜΟΣ ΑΠΟΔΟΤΙΑΣ

ΘΕΣΗ: Ο Δήμος Αποδοτίας, όπως προέκυψε από τον νόμο 2539/97, βρίσκεται στο ανατολικότερο άκρο του Νομού Αιτωλοακαρνανίας, βόρεια του δήμου Πυλίνης και ανατολικά του δήμου Πλατάνου. Τα ανατολικά όρια του Δήμου αποτελούν και όρια του Νομού Αιτωλοακαρνανίας με το Νομό Φωκίδας.

Η περιοχή του Δήμου Αποδοτίας καλύπτεται σε ολόκληρη σχεδόν την έκτασή της από δάση. Έτσι λοιπόν εμφανίζονται συστάδες αείφυλλων πλατύφυλλων στα χαμηλότερα υψόμετρα, αμιγείς ή μεικτές συστάδες δρυός, οξιάς, ελάτης και μικρές συστάδες καστανιάς.

Ο δήμος Αποδοτίας είναι μια περιοχή που διαθέτει φυσικό περιβάλλον με παρθένα ομορφιά, απεριόριστο πράσινο και ανέγγιχτη φύση. Αν σ' όλα αυτά προσθέσει κανείς μια σειρά από παραδοσιακά ρουμελιώτικα χωριά που διαθέτουν πλούσια παρά-

δοση και ξενώνες μέσα στα έλατα καθώς και σπάνια χριστιανικά προσκυνήματα τότε μια επίσκεψη στο δήμο Αποδοτίας καθίσταται επιτακτική.

ΟΝΟΜΑΣΙΑ: Ο δήμος Αποδοτίας πήρε το όνομά του από τον αρχαίο λαό των Αποδοτών οι οποίοι κατοικούσαν την δυτική και ανατολική πλαγιά της νοτιοδυτικής συνέχειας του όρους Κόρακας με πρωτεύουσα το Αιγίτιον του οποίου η θέση δεν εξακριβώθηκε.

Καθένα από τα δημοτικά διαμερίσματα του Δήμου Αποδοτίας παρουσιάζει ξεχωριστό ενδιαφέρον. Στο παρόν έντυπο παρουσιάζονται τα χωριά εκείνα που μπορεί ο επισκέπτης να δει κάποια αξιοθέατα ιστορικά ή φυσικά μνημεία, να βρει ευκολίες διαμονής και εστίασης και να συμμετάσχει σε δραστηριότητες εναλλακτικού τουρισμού.

Τα είκοσι δημοτικά διαμερίσματα του δήμου Αποδοτίας είναι τα παρακάτω:

ΔΗΜΟΣ ΑΠΟΔΟΤΙΑΣ			
ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ
Άνω Χώρα	404	Καταφύγιο	256
Κάτω Χώρα	41	Κεντρική	78
Αμπελακιώτισσα	231	Κοκκινοχώρι	89
Αναβρυτή	95	Κρυονέρια	122
Ασπριά	136	Κυδωνιά	44
Γραμμένη Οξυά	138	Λεύκα	95
Γρηγόρι	74	Λιμνίτσα	90
Ελατόβρυση	108	Μανδρινή	73
Ελατού	153	Πόδος	08
Καλλονή	30	Τερψιθέα	333
ΣΥΝΟΛΟ			2.598

ΑΝΩ ΧΩΡΑ

ΘΕΣΗ: Η Άνω Χώρα είναι η πρωτεύουσα του Δήμου Αποδοτίας και βρίσκεται με την πλάτη της ν' ακουμπάει αμφιθεατρικά σε μία από τις νοτιοδυτικές πλαγιές της οροσειράς «Σύρτα» με το μέτωπό της στραμμένο από βόρεια κατεύθυνση ως νότιο ανατολική σε υψόμετρο 1.050 μ. Το χωριό παρουσιάζει υψομετρική διαφορά έως διακόσια μέτρα. Περιβάλλεται ολόγυρα από ορεινούς όγκους, που όλοι τους είναι αποφύσεις της οροσειράς των Βαρδουσίων που έχουν υψόμετρο 2.495 μ. και είναι το νοτιότερο σημαντικό άκρο της οροσειράς της Πίνδου. Γύρω από το χωριό εκτείνονται απέραντα δάση με έλατα και καστανιές.

Σήμερα η Άνω Χώρα αποτελεί σημαντικό πόλο τουριστικής έλξης για όλη τη διάρκεια του χρόνου, αφού διαθέτει οργανωμένη ξενοδοχειακή μονάδα, ξενώνες, αγορά, υπηρεσίες και Κέντρο Υγείας.

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: Η Άνω Χώρα, που το παλιό της όνομα ήταν Μεγάλη Λομποτινά, ήταν σημαντικός οικισμός ήδη από το 15ο αιώνα, φημισμένος για την ανθούσα οικονομία του, βασισμένη στην κτηνοτροφία και την υλοτομία, που προερχόταν κυρίως από το κοινοτικό καστανοδάσος με δένδρα που ξεπερνούν τα 500 χρόνια.

Στα χρόνια της Τουρκοκρατίας λειτούργησε στην Άνω Χώρα η «Σχολή της Λομποτινάς», που φαίνεται ότι ήταν δημιούργημα των προεστών των Κραβάρων Καναβαίων, οι οποίοι κυνηγημένοι από τους Τούρκους έφυγαν από το Βυζάντιο και βρήκαν καταφύγιο στο δυσπρόσιτο έδαφος των Κραβάρων. Από τα λίγα στοιχεία που γνωρίζουμε για την ίδρυση και τη λειτουργία της Σχολής είναι ότι γύρω στα 1734 μ.Χ. ο Πατροκοσμάς ο Αιτωλός φοίτησε στη Σχολή αυτή και αργότερα δίδαξε σ' αυτήν.

ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ: Η Άνω χώρα είναι ένα από τα ομορφότερα χωριά της ορεινής Ναυπακτίας. Δίνει στον επισκέπτη την ευκαιρία να αποδράσει από την καθημερινότητα, να περπατήσει στα πέτρινα πλακόστρωτα, να αναπνεύσει τον καθαρό αέρα του βουνού, ζώντας σε ένα τόπο ποιότητας όπου το χθες συνδέεται δημιουργικά με το σήμερα. Μέσα στις αυλές των σπιτιών και στα χωράφια υπάρχουν κερασιές, καρυδιές, μηλιές και καστανιές ενώ γύρω - γύρω το χωριό είναι περιτριγυρισμένο από έλατα. Η ανάπτυξη του έλατου και της καστανιάς στην περιοχή της Άνω Χώρας είναι κύριο χαρακτηριστικό της περιοχής. Μέσα στα

δάση που αποτελούνται από πλήθος διαφορετικών δέντρων όπως καστανιές, έλατα, κέδρους, βελανιδιές, φτέρες και άλλα, ο επισκέπτης συναντά πολλές πηγές με δροσερά νερά .

Ανάμεσα στις κορυφές Τσεκούρα και Προφήτης Ηλίας και σε πολύ μεγάλο βάθος κυλάει το ρέμα Κάκαβος μια περιοχή σημαντικού φυσικού κάλους. Το χειμώνα πέφτουν άφθονα χιόνια, με αποτέλεσμα κατά τους χειμερινούς μήνες η θερμοκρασία να πέφτει αρκετούς βαθμούς κάτω απ' το μηδέν. Στην Άνω Χώρα υπάρχουν αρκετά γραφικά καφενεία, εστιατόρια και Κέντρο Υγείας. Το χωριό διαθέτει επίσης γήπεδο μπάσκετ και ποδοσφαίρου σε μία περιοχή περικυκλωμένη από καστανιές και έλατα. Δίπλα ακριβώς βρίσκεται μία παιδική χαρά που αποτελεί όαση διασκέδασης και ξεγνοιασιάς για τους νεαρούς επισκέπτες του χωριού.

Η ΖΩΗ ΣΗΜΕΡΑ: Η Άνω Χώρα έχει πολιτιστική παράδοση, είναι χωριό με έντονη κοινωνική ζωή τους καλοκαιρινούς μήνες. Στις γιορτές της πολιούχου Αγίας Παρασκευής γίνεται το καθιερωμένο πανηγύρι το οποίο διατηρεί ευτυχώς αρκετά παραδοσιακά στοιχεία ακόμη.

Αξίζει να βρεθεί κανείς το δεύτερο Σαββατοκύριακο κάθε Οκτώβρη στην Άνω Χώρα για να χαρεί τη «Γιορτή του κάστανου και του τσίπουρου», που διοργανώνεται από το Δήμο. Πρόκειται για ένα σύνολο εκδηλώσεων ψυχαγωγικού και πολιτιστικού περιεχομένου, όπου εκατοντάδες Ανωχωρίτες της διασποράς αλλά και πολλοί επισκέπτες προσέρχονται για να γευθούν τα τοπικά προϊόντα, ψητά κάστανα και τσίπουρο κατευθείαν από το λουλά των καζανιών απόσταξης και άλλες παραδοσιακές ανωχωρίτικες λιχουδιές. Όλα αυτά βέβαια συνοδεύονται από καλή παραδοσιακή μουσική και ο χορός στην κεντρική πλατεία του χωριού συνεχίζεται μέχρι τις πρωινές ώρες της Δευτέρας. Χαρακτηριστικό της γιορτής είναι ο εθελοντισμός.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ: Από την Άνω Χώρα υπάρχουν πολύ ενδιαφέρουσες διαδρομές σε μονοπάτια διαθέσιμα στους περιηγητές, που συνδέουν την Άνω Χώρα με τα γύρω χωριά. Οι διαδρομές περνούν μέσα από δάση από έλατα, καστανιές και πλατάνια, ενώ η παραποτάμια βλάστηση εντυπωσιάζει. Αυτά τα μονοπάτια αποτελούν μέρος ενός ευρύτερου δικτύου μονοπατιών που χρησιμοποιούνται από τα αρχαία χρόνια. Περισσότερες λεπτομέρειες για τις παρακάτω διαδρομές αυτές θα βρείτε στην περιοχή.

1. Το Μονοπάτι της Αταλάντης: Άνω Χώρα - Άγιος Δημήτριος - Κρυονέρια. (διαδρομή τεσσάρων περίπου ωρών).
2. Το Μονοπάτι του Ηρακλή: Άνω Χώρα - Αμπελακιώτισσα. (διαδρομή τριών περίπου ωρών).
3. Το μονοπάτι της Δηιάνειρας: Άνω Χώρα - Πόδος. (διαδρομή τριών περίπου ωρών).
4. Το Μονοπάτι του Οινέα: Άνω Χώρα - Κάτω Χώρα. (διαδρομή 1 ώρα και 45 λεπτά).

ΚΑΤΩ ΧΩΡΑ

ΘΕΣΗ: Η Κάτω Χώρα βρίσκεται κτισμένη σε υψόμετρο 880 μ. και σε απόσταση πέντε χιλιομέτρων από την Άνω Χώρα. Περιβάλλεται από βουνά και δύο χείμαρρους που ενώνονται στο κάτω μέρος του χωριού στη θέση Κάκκαβος.

Πάνω από το χωριό δεσπόζει δάσος - κεφαλάρι κατάφυτο από έλατα, πουρνάρια, κέδρα και καστανιές.

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: Κοντά στο χωριό Κάτω Χώρα υπήρχε παλαιό μοναστήρι. Ο Πουκεβίλ το ονομάζει Τρίμορφο (Αγία Τριάδα ή Μεταμόρφωση;) και μας γνωρίζει ότι το έκτισε κάποιος βοσκός Δομίτιος. Φαίνεται ότι το Μοναστήρι ήταν πολύ αρχαιότερο, γιατί την εποχή του Πουκεβίλ ήταν ερειπωμένο και οι γύρω κάτοικοι δεν γνώριζαν πολλά πράγματα γι' αυτό.

ΑΜΠΕΛΑΚΙΩΤΙΣΣΑ

ΘΕΣΗ: Η Αμπελακιώτισσα είναι κτισμένη σε μια απ' τις βορειοανατολικές πλαγιές του βουνού Αη - Λίας του βραχώδους συγκροτήματος του Αρδίνι, απέναντι από τους ψηλούς όγκους των βουνών Τσεκούρας και Παναγιάς. Η ευρύτερη περιοχή χαρακτηρίζεται από ένα σύμπλεγμα από τραχείς στεγνούς βράχους και δασωμένες ρεματιές, πρωντές ράχες, κυματιστά κορφοβούνια, πλαγιές πνιγμένες στο έλατο, τον κέδρο και το πλατάνι. Στα πόδια του χωριού περνάει το ποτάμι Κότσαλος με τους παλιούς νερόμυλους, σπάνιες πέστροφες και το πανέμορφο φαράγγι του Κάκαβου.

ΟΝΟΜΑΣΙΑ: Το παλιό του όνομα Κοζίτσα πιθανόν να προέρχεται από τη παραφορά της Κόνιτσας, απ' όπου κατά την παράδοση ήρθαν και εγκαταστάθηκαν από εκεί πολλές οικογένειες. Το 1929 πήρε το σημερινό όνομα Αμπελακιώτισσα, από το όνομα του Μοναστηριού, που έχει από το κτίσιμό του το 1455. Η προσωνομία της Παναγιάς προήλθε από το γεγονός ότι κατά την παράδοση η εικόνα που βρέθηκε στο σημείο ανέγερσης του μοναστηριού προέρχεται από τα Αμπελάκια Θεσσαλίας.

ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ: Ο Κότσαλος είναι ο σπουδαιότερος παραπόταμος του Εύηνου ποταμού. Το τμήμα του Κότσαλου μεταξύ των συμβολών του με το ρέμα Κοζιτσάνου και το ρέμα Λομποτιανίτικου λέγεται Κάκκαβος. Σε μια βαθιά χαράδρα που ο Κάκκαβος στενεύει ανάμεσα στ' απόκρημνα βράχια ένα πέτρινο γεφύρι με καμάρα ενώνει τις δύο απότομες όχθες.

Το γεφύρι κτίστηκε στα τέλη του 19ου αιώνα στη θέση υπάρχοντος ξύλινου γεφυριού. Ενώνει την Άνω Χώρα με την Αμπελακιώτισσα. Ο δρόμος πάνω στο γεφύρι είναι λιθόστρωτος και δεξιά και αριστερά υπήρχαν πεζούλια για προστασία. Το φαράγγι του Κάκαβου παρουσιάζει ένα σπάνιο

σύνολο, από πυκνή βλάστηση πλατάνια, καστανιές, έλατα, πουρνάρια, άγριο περιβάλλον από βράχους και κρημνούς, δροσερές και γάργαρες πηγές και όλα αυτά τα συμπληρώνει το ποτάμι Κότσαλος, με τα αρκετά νερά του.

ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ: Το χωριό είναι ιδιαίτερα γνωστό από την ύπαρξη από το 1455 μ.Χ. της μονής Αμπελακιώτισσας. Το ιστορικό μοναστήρι της Παναγιάς της Αμπελακιώτισσας είναι γνωστό για τη λατρευτική εικόνα της Παναγιάς, τα λείψανα του χεριού του Αγίου Πολυκάρπου, το χρυσοκέντητο επιτάφιο και το παραδοσιακό πανηγύρι που γίνεται το Δεκαπενταύγουστο. Ο ναός αποτελεί ρυθμό βυζαντινής και γοτθικής τέχνης με τρούλο. Στο αέτωμα του νότιου παράθυρου, υπάρχει εντοιχισμένη η πλάκα του αρχικού κτίσματος με την επιγραφή 1456. Υπάρχει σ' αυτό εξαιρετικής τέχνης, ξυλόγλυπτο τέμπλο (1871-1874). Μέσα σε λάρνακα φυλάσσονται, από το 1475, τα οστά του χεριού του Αγίου Πολυκάρπου, επισκόπου Σμύρνης. Ο ναός του Μοναστηριού χαρακτηρίστηκε με Υπουργική απόφαση (ΦΕΚ 751/5 - 3 - 1962) ως «ιστορικό οικοδόμημα χρήζον ειδικής προστασίας». Υπάρχει σ' αυτό βιβλιοθήκη με αξιόλογα και σπάνια βιβλία.

Μέσα στο χωριό της Αμπελακιώτισσας βρίσκεται και ο ναός του Αγίου Νικολάου, ο οποίος διαθέτει ένα εντυπωσιακό ξυλόγλυπτο τέμπλο σπάνιας τέχνης που κατασκευάστηκε γύρω στα 1748.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ:

1. Μονή Αμπελακιώτισσας - Κορυφή Τσεκούρα (η Κορυφή Τσεκούρας έχει υψόμετρο 1732 μ. και είναι η ψηλότερη της κεντρικής Ναυπακτίας).
2. Μονή Αμπελακιώτισσας - Κορυφή Αρδίνης (1698 μ.) - Χάνι Λιόλιου. Το Χάνι είναι πάνω στον κεντρικό δρόμο Ναυπάκτου - Φράγμα Αγίου Δημητρίου - Αράχοβα - Καρπενήσι και λειτουργεί.
3. Αμπελακιώτισσα - Φαράγγι Κάκαβου. Το μονοπάτι είναι καλά σηματοδοτημένο. Η διαδρομή γίνεται μέσα σε πυκνή βλάστηση ως τον ποταμό Κότσαλο, που έχει αρκετό νερό και το καλοκαίρι. Οι πλαγιές του φαραγγιού είναι αρκετά απότομες.
4. Αμπελακιώτισσα - Χόμορη
5. Αμπελακιώτισσα - Φράγμα Εύηνου,

ΑΝΑΒΡΥΤΗ

ΘΕΣΗ: Το χωριό βρίσκεται στην ανατολική πλευρά του Μακρυνόρους, σε υψόμετρο 700 μ., ανάμεσα στο Καταφύγιο, την τοποθεσία Παπαδιά και την Κεντρική. Η αρχική θέση του χωριού ήταν ακριβώς απέναντι από τη σημερινή, στην τοποθεσία Παλαιοχώρι. Οι κάτοικοί του εγκαστάθηκαν στη σημερινή του θέση, λόγω του υγιεινότερου κλίματος και των πολλών πηγών που υπάρχουν εκεί. Βόρεια του χωριού βρίσκεται η περιοχή Ταμπούρια, όπου υπάρχει δάσος από έλατα.

ΟΝΟΜΑΣΙΑ: Το παλιό όνομα του χωριού ήταν Βετοψίστα, όνομα Σλαβικό. Μετονομάστηκε το 1925 και πήρε το σημερινό του όνομα από τα πολλά νερά που αναβρύνονται στην περιοχή.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ: Σύμφωνα με την απογραφή του 2001 κατοικείται από 103 μόνιμους κατοίκους.

ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ: Στην Αναβρυτή, κρυμμένο στο βάθος μιας κατάφυτης ρεματιάς, 1300 μέτρα βορειοανατολικά του χωριού, βρίσκεται ένα αληθινό μνημείο της φύσης με λαμπερούς σταλακτίτες και σταλαγμίτες, το σπήλαιο της Δρακότρυπας. Η είσοδος του σπηλαίου βρίσκεται κοντά στη θέση «Αγλαντίνα», μόλις έξι μέτρα από το Ανδραβιτσιώτικο ρέμα που είναι παραπόταμος του Μόρνου και σε υψόμετρο 475 μέτρα από την επιφάνεια της θάλασσας.

Το σπήλαιο αυτό είναι γνωστό από το 1958 και έχει εξερευνηθεί σε έκταση 1.100 τ.μ. σε μήκος διαδρομών 500 μέτρων περίπου. Πρόκειται για καλλιτέχνημα της φύσης με λίμνες, υπόγειο ενεργό ποτάμι και πλήθος σταλαγμιτών και σταλακτιτών που δημιουργούν ποικίλα σχήματα και σχέδια απaráμιλλης και ίσως μοναδικής ομορφιάς για την Ελλάδα. Είναι απορίας άξιο πώς ένα τόσο θαυμάσιο φυσικό και τουριστικό αξιοποιήσιμο σπήλαιο δεν έχει αξιοποιηθεί τόσα χρόνια.

Κοντά στο χωριό υπάρχει ένα κομβικό σημείο, τόσο από άποψη συγκοινωνίας όσο και από άποψη στρατιωτική. Με το όνομα Παπαδιά ονομάζεται η περιοχή όπου συναντιούνται τα βουνά Μακρυνόρος (υψ. 1414 μ.) και Τσακαλάκι (υψ. 1713 μέτρα), βόρεια από το χωριό Αναβρυτή. Ολόκληρη η περιοχή είναι γεμάτη πανύψηλα έλατα και κρυστάλλινες πηγές. Το «Χάνι της Παπαδιάς» βρίσκεται σ' ένα σταυροδρόμι, απ' όπου ξεκινούν οι δρόμοι προς Αναβρυτή, Αγία Κυριακή, Πόδο και Άνω Χώρα. Λόγω του ξηρού και υγιεινού κλίματος στην Παπαδιά (πριν το 1940) είχε ιδρυθεί Σανατόριο και Φαρμακείο. Περισσότερα από τριακόσια άτομα παραθέριζαν ή νοσηλεύονταν τους καλοκαιρινούς μήνες σε ξύλινους οικίσκους. Αρκετές εύπορες οικογένειες της Ναυπάκτου και της Πάτρας έστελναν τα παιδιά τους να παραθερίσουν στην Παπαδιά.

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: Η παράδοση αναφέρει ότι το Χάνι πήρε το όνομά του από το ακό-

λουθο γεγονός: οι Τούρκοι αιχμαλώτισαν μια παπαδιά μαζί με το μωρό της. Η παπαδιά κατάφερε να διαφύγει τη νύχτα χωρίς να γίνει αντιληπτή από τους Τούρκους, εγκαταλείποντας όμως το μωρό της.

Το 1825, μια φάλαγγα από 2000 Τούρκους στρατιώτες, αφού λεηλάτησε τα Βενετοχώρια, προσπάθησε να καταστείλει τις εξεγέρσεις των κατοίκων της ορεινής Ναυπακτίας. Στην περιοχή της Παπαδιάς έγιναν τρεις μάχες στις οποίες νικήθηκαν οι Τούρκοι και τα χωριά της ορεινής Ναυπακτίας απέφυγαν μια ακόμη καταστροφή.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ:

1. Αναβρυτή - Δρακότρυπα (διαδρομή 60')
2. Αναβρυτή - Χάνι Παπαδιάς - Αγία Κυριακή

ΑΣΠΡΙΑ

ΘΕΣΗ: Η Ασπριά είναι κτισμένη αμφιθεατρικά στους πρόποδες του βουνού Αετόπετρα. Κείται σε υψόμετρο 750 μέτρων μεταξύ των βουνών Μακριάς Ράχης και Μακρυνόρους. Το χωριό είναι καλυμμένο σε μεγάλο ποσοστό από δάσος βελανιδιών, πουρναριών, κουμαριών, αριών και κέδρων. Στις ρεματιές αφθονούν τα πλατάνια. Το κλίμα του χωριού είναι ξηρό και ήπιο το χειμώνα και δροσερό το καλοκαίρι. Τα γύρω βουνά προφυλάσσουν το χωριό από τους βόρειους ανέμους. Είναι το ανατολικότερο χωριό με όψη προς τον Κορινθιακό κόλπο.

ΟΝΟΜΑΣΙΑ: Το όνομα του χωριού πιθανόν να οφείλεται στη φύση του εδάφους, το οποίο λόγω της ασβεστολιθικής του σύστασης έχει άσπρο χρώμα.

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: Είναι άγνωστο πότε εμφανίστηκε η Ασπριά ως οικισμός. Ενδείξεις από αρχαιολογικά ευρήματα μας παραπέμπουν στο συμπέρασμα ότι στην περιοχή υπάρχει κατοίκηση τουλάχιστον από το 500 π.Χ.

Πριν το 1821 στο χωριό καλλιεργούνταν και πολλές μουριές για την εκτροφή μεταξοσκώληκων για την παραγωγή μετάξης. Μετά την απελευθέρωση οι κάτοικοι επιδόθηκαν ξανά στην εκτροφή μεταξοσκώληκα μέχρι το 1895, όταν ενέσκηψε επιδημία και εγκαταλείφθηκε η συγκεκριμένη δραστηριότητα.

ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ: Τρία χιλιόμετρα νότια της Ασπριάς, στα σύνορα Ασπριάς και Αναβρυτής σε υψόμετρο 475 μ. υπάρχει λαβυρινθώδες σπήλαιο με την ονομασία Δρακότρυπα. Την ονομασία του αυτή την οφείλει στην αντίληψη ότι το σπήλαιο κατοικείται από δράκους. Το σπήλαιο έχει εξερευνηθεί από σπηλαιολογικά κλιμάκια σε μήκος 500 μέτρων. Στην εξερεύνηση διαπιστώθηκε ότι έχει επιβλητικό διάκοσμο με σταλαγμίτες και σταλακτίτες, λίμνες, καταρράκτες και υπόγειο ποταμό.

Δυστυχώς το σπήλαιο δεν έχει αξιοποιηθεί ακόμη.

Ο ναός του Αγίου Νικολάου αναγέρθηκε το 1832 στην θέση παλαιάς ερειπωμένης εκκλησίας.

Ο ναός του Αγίου Γεωργίου, ρυθμού βασιλικής αναγέρθηκε το 1955.

Σε διώροφο παλιό αρχοντικό, που δώρισε ο Αθανάσιος Σωρηρόπουλος, συγκεντρώνεται υλικό για την ίδρυση Λαογραφικού Μουσείου, όπου θα εκτίθεται η ντόπια λαϊκή παράδοση.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ:

Προτείνονται οι παρακάτω διαδρομές για πεζοπορία και για ποδήλατο βουνού.

1. Ασπριά - Αετόπετρα - Δάσος Μακριάς Ράχης (διαδρομή 80')
2. Ασπριά - Μηλιανού - Παλιοεκκλησιά (Θεοτόκος Μακριάς Ράχης)
Προτείνονται οι παρακάτω διαδρομές για πεζοπορία.
3. Ασπριά - Σπήλαιο Δρακότρυπας (διαδρομή 50')
4. Ασπριά - Πολυσέμπρικα - Δάσος Αριάς - Μύλος και Γεφύρι Αμορανίτικο (διαδρομή 60')

ΓΡΑΜΜΕΝΗ ΟΞΥΑ

ΘΕΣΗ: Στις νότιες πλαγιές του όρους «Οξυά», σε υψόμετρο 1200 μέτρων είναι κτισμένο το χωριό Γραμμένη Οξυά. Είναι το ορεινότερο και βορειότερο χωριό της Ναυπακτίας, στα σύνορα Ναυπακτίας, Δωρίδας και Φθιώτιδας. Νοτιοανατολικά του χωριού υψώνονται τα πανύψηλα Βαρδούσια.

ΟΝΟΜΑΣΙΑ: Στα χρόνια της τουρκοκρατίας η Γραμμένη Οξυά, λόγω της γεωγραφικής της θέσης υπήρξε χώρος δράσης των κλεφτών και των αρματολών. Πολλές φορές οι κλέφτες έγραφαν πάνω στους φλοιούς των δένδρων της οξυάς ονόματα και εθνικά συνθήματα. Από το γεγονός αυτό η περιοχή αυτή με τις γραμμένες οξιές πήρε το όνομα Γραμμένη Οξυά.

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: Καθώς αποδεικνύουν τα ερείπια και τα διάφορα ευρήματα, ιδίως ορειχάλκινα και είδη κεραμικής στην περιοχή υπήρχε από αρχαιοτάτων χρόνων παλαιός οικισμός στους πρόποδες του βουνού, λίγο πάνω από τη δεξιά όχθη του Ευήνου. Στη θέση αυτή υπάρχουν

σήμερα δύο μικρά εξωκλήσια, η Αγία Μαρίνα και ο Άγιος Δημήτριος.

Στη θέση νοτιοανατολικά του Παλιοχωριού βρίσκεται κάστρο με πελασγική λιθοδομή. Η περιοχή έχει ιστορία από την εποχή της ελληνικής επανάστασης.

ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ: Η Γραμμένη Οξυά είναι ένα από τα ομορφότερα χωριά της Ναυπακτίας. Η φύση της περιοχής είναι από τις ομορφότερες της Χώρας. Η περιοχή αυτή είναι η νοτιότερη της Ευρώπης με βλάστηση οξιάς. Η οξιά πιστοποιεί με την παρουσία της την πολύ καλή ποιότητα του εδάφους της περιοχής. Η χλωρίδα του τόπου παρουσιάζει πλούσια εναλλαγή βλάστησης και αποτελείται από δάση οξιάς, ελάτων, βελανιδιών και κέδρων. Στην πανίδα της περιοχής αναφέρονται κάποια είδη όπως ο λύκος, η αρκούδα, οι χρυσαιοί, τα όρνια και η αγριόγίδα. Αρκετά σπίτια έχουν παραμείνει στην παραδοσιακή τους μορφή με σκεπές από πλάκες σχιστόλιθου.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ: Διεθνές μονοπάτι E - 4: Η ηπειρωτική Ελλάδα διατρέχεται από το Ευρωπαϊκό Μονοπάτι μεγάλων διαδρομών για ορειβάτες E4 (-GR), που ξεκινώντας από τα Πυρηναία φθάνει στην Ελλάδα, μέσω της Γιουγκοσλαβίας, στο φυλάκιο Νίκης της Φλώρινας και διασχίζοντας την Πελοπόννησο, καταλήγει στο Γύθειο και συνεχίζεται στην Κρήτη. Το διεθνές αυτό μονοπάτι E - 4 διέρχεται μεταξύ των χωριών Γραμμένης Οξυάς και Λεύκας.

Από τη Γραμμένη Οξυά και με βόρεια κατεύθυνση, η διαδρομή αφήνει την Αιτωλοακαρνανία και μπαίνει στη Φωκίδα, όπου κινείται παράλληλα με το Δικαλόρεμα και καταλήγει στο Καταφύγιο Οξυάς. Το καταφύγιο βρίσκεται στη θέση Καρβουνόλακα της Γραμμένης Οξυάς σε υψόμετρο 1700 μ., Διαθέτει δύο τζάκια, κουζίνα, δεξαμενή νερού και δύναται να εξυπηρετήσει τη διαμονή και διανυκτέρευση 40 ατόμων. Πληροφορίες Ε.Ο.Σ. Λαμίας (τηλ. 22310 26786).

Από το καταφύγιο της Οξυάς, πάνω στην ίδια διαδρομή με το προηγούμενο μονοπάτι και έως τα Κοκκάλια, δύναται να κάνει κανείς ορειβατικό σκι κατά τη χειμερινή περίοδο. Η διαδρομή είναι σχετικά γνωστή στους φίλους του σπορ.

ΓΡΗΓΟΡΙ

ΘΕΣΗ: Το Γρηγόρι Ναυπακτίας είναι ένα από τα πλέον απομακρυσμένα και άγονα χωριά. Βρίσκεται στους πρόποδες του βουνού «Τσεκούρι» χτισμένο μέσα στα έλατα, σε υψόμετρο 1000 μ. και συνορεύει δυτικά με το βουνό αυτό, ανατολικά με έναν παραπόταμο του Ευήνου, βόρεια με την έκταση του χωριού Ελατόβρυση και νότια με το βουνό Βλαχοβούνι.

ΟΝΟΜΑΣΙΑ: Το όνομά του οφείλεται στο ερειπώμενο σήμερα μοναστήρι του Αγίου Γρηγορίου, που απέχει δέκα λεπτά περίπου από το χωριό. Το παλιό καθολικό του μοναστηριού αντικαταστάθηκε με νεότερο ξωκλήσι.

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: Ο χρόνος ίδρυσης του χωριού παραμένει άγνωστος. Γνωστό πάντως είναι ότι η έκταση στην οποία είναι κτισμένο το Γρηγόρι, αποτελούσε τσιφλίκι της οικογενείας Φαρμάκη.

ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ: Στο βόρειο μέρος και σε απόσταση δέκα λεπτών από το χωριό υπάρχει το ξωκλήσι Άγιος Αθανάσιος, μισοκατεστραμμένο. Στο κέντρο του χωριού είναι κτισμένη η εκκλησία Άγιος Νικόλαος και σε απόσταση 500 μέτρων πάνω σε ύψωμα βρίσκεται το ξωκλήσι της Αγίας Μαρίας. Προς τα βορειοδυτικά υπάρχει η θέση Κοκάλια, όπου υπάρχουν άφθονα κόκαλα και ανάγλυφα αρχαίας τέχνης, αγνώστου εποχής.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ: Το χωριό σύμφωνα με την απογραφή του 2001 κατοικείται από 74 μόνιμους κατοίκους (απογραφή 2001). Παλαιότερα το χωριό κατοικούνταν από 600 περίπου κατοίκους. Οι κάτοικοι ήταν κατά το πλείστον ποιμένες, οι οποίοι διαχείμαζαν σε διάφορα μέρη της Αιτωλίας. Σήμερα, κατά τους χειμερινούς μήνες το χωριό είναι ερημωμένο. Ο διασκορπισμός των κατοίκων οφείλεται και στο γεγονός ότι το χωριό παλαιότερα υπέστη καθίζηση. Σήμερα αρκετοί είναι οι κάτοικοι που φροντίζουν να βρίσκονται τακτικά στο χωριό τους.

ΕΛΑΤΟΒΡΥΣΗ

ΘΕΣΗ: Σε απόσταση πέντε χιλιομέτρων από τα Κρουονέρια και σε υψόμετρο 870 μέτρων μέσα στα έλατα κρύβεται η Ελατόβρυση. Είναι κτισμένη ανάμεσα σε δύο χείμαρρους, στο βορειότερο τμήμα της επαρχίας. Τελευταία κτίζονται καινούρια σπίτια στο κέντρο του χωριού.

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: Στην αρχαιότητα το χωριό βρισκόταν μερικά χιλιόμετρα δυτικότερα και ονομαζόταν Αλίκυρνα. Αναφορά για το χωριό Αλίκυρνα κάνει στα κείμενά του ο ιστορικός και γεωγράφος της αρχαιότητας Στράβωνας. Στη θέση Αλίκυρνα σήμερα υπάρχουν ερείπια κατοικιών και χωράφια. Στα χρόνια του Μεσαίωνα (1028 μ.Χ.) σε μια πολεμική εξόρμηση των Σλάβων στην Αλίκυρνα

εγκαταστάθηκαν περίπου 30 οικογένειες Σλάβων. Οι Σλάβοι αυτοί μετακινήθηκαν και έκτισαν μικρό συνοικισμό στη σημερινή θέση του χωριού που τον ονόμασαν Βοϊτσά που σημαίνει τόπος για βόδια. Η Ελατόβρυση ήταν πρωτεύουσα του παλαιού δήμου Οφιονείας και η γενέτειρα του ένδοξου οπλαρχηγού της Ναυπακτίας Γιάννη Φαρμάκη.

ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ: Τελευταία ιδρύθηκε Λαογραφικό Μουσείο με πλούσια εκθέματα από την τοπική αγροτική παραγωγή.

ΕΛΑΤΟΥ

ΘΕΣΗ: Η Ελατού είναι ένα όμορφο χωριό μέσα στα έλατα, σε υψόμετρο 1.050 μέτρων, στη ψηλότερη νοτιοανατολική πλαγιά του βουνού Τρικόβου σε αμφιθεατρική θέση. Τα σπίτια είναι κυριολεκτικά μέσα στα έλατα, τις καστανιές και τα γιούρτια με τα κηπευτικά και τα οπωροφόρα δένδρα. Χαρακτηριστικό των σπιτιών είναι τα χαγιάτια, οι ξυλοδεσιές και οι γκρίζες πέτρινες και κεραμιδένιες σκεπές.

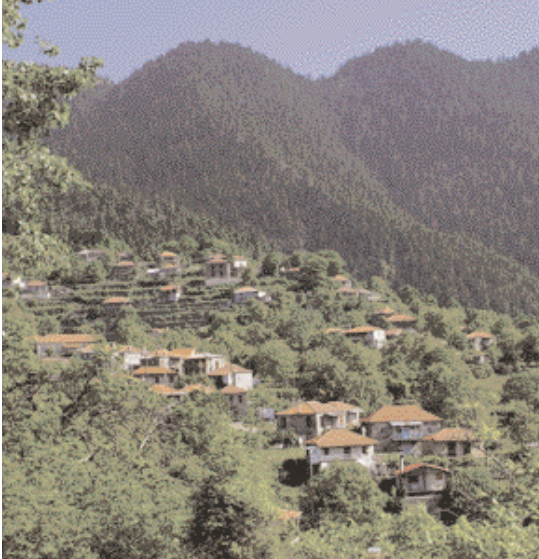
ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ: Η φυσική ομορφιά, η πανοραμική θέα, η πλούσια βλάστηση, τα κρύα νερά, το θαυμάσιο διατηρημένο παραδοσιακό χρώμα του χωριού και το υγιεινό κλίμα καθιστούν την Ελατού ένα από τα καλύτερα καλοκαιρινά και χειμερινά θέρετρα της χώρας μας.

Το χωριό περιβάλλεται από βουνά που είναι κατάφυτα από ψηλά έλατα. Στο βουνό Κερασσοβούνι (1.708 μ.) διακρίνουμε τη δυτική κορφή του βουνού, που έχει εκτεταμένο ομαλό και άδενδρο πεδίο, εξαιτίας του οποίου ονομάστηκε η περιοχή «Ομάλια». Στο σημείο αυτό υπάρχει πλάτωμα που λέγεται «Νεραϊδάλωνο» στο οποίο, κατά την παράδοση, στήγανε χορό οι νεραίδες. Στην υπέροχη αυτή τοποθεσία με μαγευτική θέα προς τον Κορινθιακό και Πατραϊκό κόλπο είναι κτισμένος ο Ξενώνας Νεραϊδάλωνο της Τερψιθέας. Η πρόσβαση του χωριού γίνεται με ασφαλοστρωμένο δρόμο μέσω της διαδρομής Ναύπακτος - Ρέρεση - Ελατού. Το χωριό συνδέεται ακτινοειδώς με όλα τα γειτονικά χωριά της ορεινής Ναυπακτίας και της ορεινής Δωρίδας με αμαξωτούς δρόμους.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ:

Χρησιμοποιώντας την Ελατού ως ορμητήριο σίγουρα μπορείτε να πραγματοποιήσετε πολλές και άκρως ενδιαφέρουσες εκδρομές προς τα υπόλοιπα χωριά της ορεινής Ναυπακτίας και τα γύρω βουνά.

1. Ελατού - Άνω Χώρα
2. Ελατού - Άνω Χώρα - Αμπελακιώτισσα.
3. Υπάρχουν και αρκετές πεζοπορικές διαδρομές, που διατρέχουν τα βουνά και οδηγούν σε απίθανες τοποθεσίες.
4. Επιστρέφοντας για Αθήνα μπορείτε να ακολουθήσετε το δρόμο που οδηγεί στη λίμνη του Μόρνου και από εκεί να κατηφορί - σετε για Γαλαξίδι

ΚΑΛΛΟΝΗ

ΘΕΣΗ: Η κοινότητα Καλλονή βρίσκεται στα νοτιοδυτικά της οροσειράς Πύργου. Στην κορυφή του χωριού υπάρχει δάσος ελάτων που λειτουργεί προστατευτικά. Μέσα στο χωριό υπάρχουν πολλά οπωροφόρα δένδρα.

ΟΝΟΜΑΣΙΑ: Το όνομα το έλαβε το 1928. Πριν ονομαζόταν Στρωμινιανή διότι «Στρώμη» ήταν το όνομα της τοποθεσίας αυτής. Το σημερινό του όνομα έχει σχέση με τις φυσικές ομορφιές του.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ: Είναι από τα μικρότερα χωριά με 27 μόνο κατοίκους σύμφωνα με την απογραφή του 2001.

Η ΖΩΗ ΣΗΜΕΡΑ: Τους χειμερινούς μήνες το χωριό είναι ερημωμένο.

Στη θέση του σημερινού ναού που είναι αφιερωμένος στην Αγία Παρασκευή λέγεται ότι υπήρχε Μοναστήρι.

ΚΑΤΑΦΥΓΙΟ

ΘΕΣΗ: Το δημοτικό διαμέρισμα του Καταφυγίου βρίσκεται στους πρόποδες του Μακρυνόρους και σε υψόμετρο 600 μ. Το Γολέμι είναι ένας συνοικισμός του Καταφυγίου.

ΟΝΟΜΑΣΙΑ: Το παλιότερο όνομά του ήταν Αμόρανη. Το 1925 μετονομάστηκε σε Καταφύγιο. Το όνομα του χωριού προήλθε από το γεγονός ότι η περιοχή υπήρξε κατά την Τουρκοκρατία πραγματικό καταφύγιο λόγω του βραχώδους και απόκρημνου της περιοχής όπου βρίσκονται πολλά σπήλαια.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ:

1. Καταφύγιο - Κεφαλογιόφυρο.
2. Καταφύγιο Αμορανίτικο γεφύρι.
(διαδρομή 60')

ΚΕΝΤΡΙΚΗ

ΘΕΣΗ: Είναι κτισμένη στην βορειοανατολική πλαγιά του όρους Τσακαλάκι σε υψόμετρο 1200 μ., σε έδαφος κατωφερικό με αμφιθεατρική θέα προς τον Κορινθιακό κόλπο. Πάνω από το χωριό υπάρχει πλούσιο δάσος από έλατα και καστανιές, το οποίο λειτουργεί ως προστατευτικό κεφαλάρι για το χωριό. Μέσα στο χωριό υπάρχουν πολλές πηγές με άφθονα νερά. Στο κέντρο του χωριού υπάρχει περφόρη πέτρινη βρύση και πέτρινος παραδοσιακός μύλος.

Απέχει 52 χιλιόμετρα από τη Ναύπακτο ακολουθώντας τη διαδρομή Ναύπακτος-Ρέρεσι - Ασπριάς - Κεντρική. Οι κάτοικοί του είναι γεωργοί, κτηνοτρόφοι και υλοτόμοι.

ΟΝΟΜΑΣΙΑ: Το παλιότερο όνομά της ήταν Ανδρίβιστα. Το σημερινό της όνομα προήλθε από την κεντρική γεωγραφική θέση του χωριού μέσα στην επαρχία.

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: Το χωριό κτίστηκε επί Τουρκοκρατίας σε θέση νοτιότερη της σημερινής, αλλά μεταφέρθηκε για λόγους ύδρευσης. Στη θέση Αγρασταρά βρέθηκαν ογκώδεις λίθοι με δυσανάγνωστα γράμματα, λιθοκτιστοι με αγγεία χωμάτινα.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ: Σύμφωνα με την απογραφή του 2001 οι κάτοικοί του είναι 78 άτομα. Τους θερινούς μήνες οι κάτοικοι διπλασιάζονται λόγω του πολύ υγιεινού κλίματος του χωριού. Παλιότερα οι κάτοικοι της Κεντρικής ασχολούνταν κυρίως με ξυλουργικές εργασίες.

ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ: Ο Ναός της Αγίας Παρασκευής που πανηγυρίζει στις 26 Ιουλίου και ο ναός της Παναγίας είναι δύο πολύ ωραίες πετρόκτιστες εκκλησίες.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ:

1. Κεντρική - Βαρκά - Μελισόβρυση - Αλογομάντρα - Αγία Κυριακή.
2. Κεντρική - Αη - Λιάς- Αγιάνης Άνω Χώρας, διαδρομή μέσα στα έλατα πλαισιωμένη με πυκνή βλάστηση φτέρης.

ΚΟΚΚΙΝΟΧΩΡΙ

ΘΕΣΗ: Το Κοκκινοχώρι είναι κτισμένο στη νότια πλαγιά του βουνού «Μακριά Ράχη» μέσα σε θάμνους και πλούσια βλάστηση. Το παλιό του όνομα ήταν Νίσβαρης, άγνωστης ετυμολογίας.

Το Κοκκινοχώρι μαζί με τη Λιμνίτσα και το Χρίσοβο αποκαλούνται Λεβεντοχώρια.

Το σημερινό δημοτικό διαμέρισμα Κοκκινοχωρίου αποτελείται από τρεις συνοικισμούς: το Κοκκινοχώρι, το Χρίσοβο και τη Σωτήρω.

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: Από τις αρχές του 12ου αιώνα υπάρχει ο Νίσβαρης, νυν Κοκκινοχώρι. Η ονομασία Νίσβαρης είναι Σλαβική. Τα τρία χωριά Λιμνίτσα, Νίσβαρης και Χρύσοβο έχουν ένα κοινό όνομα: Λεβεντοχώρια.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ: Το Κοκκινοχώρι και ο οικισμός του Χρυσόβου έχουν πληθυσμό κατά την τελευταία απογραφή 91 μόνιμους κατοίκους.

ΧΡΙΣΟΒΟ

ΘΕΣΗ: Το Χρίσοβο είναι κτισμένο στη νοτιοδυτική πλαγιά της «Μακριάς Ράχης» σε προσήλια και αμφιθεατρική θέση. Το χωριό βρίσκεται σε υψόμετρο 655 μέτρων σχεδόν πνιγμένο μέσα στο πράσινο. Πάνω από τα τελευταία σπίτια του χωριού αρχίζει η άγρια βλάστηση της «Μακριάς Ράχης».

Μέσα στο χωριό κάθε σπιθαμή γης αξιοποιήθηκε. Για να συγκρατηθεί το χώμα η μια πεζούλα διαδέχεται την άλλη, με σκοπό να καλλιεργηθούν τα δημητριακά, τα όσπρια και στις άκρες τα κλήματα.

ΟΝΟΜΑΣΙΑ: Πιθανότατα το όνομα του χωριού προέρχεται από τον εξελληνισμό της σλαβικής λέξης Χίρσοβο σε Χρίσοβο.

ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ: Το Μοναστήρι της Σωτήρος. Στα νοτιοδυτικά του Χρυσόβου, περίπου μια ώρα πεζοπορία, σε μια κατάφυτη χαράδρα βρίσκεται το μοναστήρι της Μεταμόρφωσης του Σωτήρος ή η «Σωτήρω», όπως το λένε οι κάτοικοι της περιοχής. Από τα κτίρια της Μονής διασώζεται μόνο το καθολικό. Τα λείψανα τοιχοδομίας που υπάρχουν γύρω του και τα λιγοστά έγγραφα επιβεβαιώνουν την ύπαρξη Μονής.

Εδώ και μερικές δεκαετίες η ξύλινη στέγη αντικαταστάθηκε με καινούρια, που δυστυχώς δεν είχε τοποθετηθεί στο ύψος της αρχικής, αλλά κατά 0,40 μ. χαμηλότερα. Τούτο προκάλεσε την καταστροφή των μορφών των αγίων, που εικονίζονταν στην κορυφή των τοίχων μέσα σε δέκα κύκλους. Η αρχαιολογική Υπηρεσία προ είκοσι ετών περίπου, με σωστική παρέμβασή της αντικατέστησε τη σαθρή στέγη με καινούρια, που την τοποθέτησε στη φυσική της θέση. Επίσης, έγιναν οι απαιτούμενες εργασίες συντήρησης και ανάδειξης του μνημείου, καθώς και του ζωγραφικού διάκοσμου του

ναού. Διαπιστώθηκε από τους αρχαιολόγους ότι ο διάκοσμος έγινε σε τέσσερα διαφορετικά χρονικά διαστήματα. Το νεότερο ανάγεται στο 1629. Σε κάθε ανακαίνιση του διακόσμου ο νεότερος εκάλυπτε τον παλιότερο. Είναι φανερό ότι ο ζωγραφικός διάκοσμος και των τεσσάρων περιόδων οφείλεται σε δόκιμους αγιογράφους, που γνώριζαν πολύ καλά τη Βυζαντινή τέχνη. Ο πρώτος διάκοσμος, εάν είναι σωστό το διάβασμα μιας χρονολογικής επιγραφής στην κόγχη του ιερού, έγινε στα 1270. Ο δεύτερος μπορεί να τοποθετηθεί κατά προσέγγιση περί τον 15ο έως 16ο αιώνα, ενώ ο τρίτος - κατά μια επιγραφή- στα 1600 και ο τέταρτος, σύμφωνα με μια επιγραφή του νάρθηκα, στα 1629.

Ποια ήταν η δράση του Μοναστηριού κατά την τουρκοκρατία και την επανάσταση, από έλλειψη στοιχείων δεν γνωρίζουμε. Η μόνη γραπτή μνεία γίνεται στους καταλόγους των μαχητών (1825) του οπλαρχηγού των Κραβάρων, στρατηγού Ανδρίτσου Σαφάκα.

Και τούτο το μοναστήρι διαλύθηκε με το Οθωμικό διάταγμα του 1833, γιατί είχε λιγότερους από 6 Μοναχούς.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ:

1. Κοκκινοχώρι - Χρίσοβο - Σωτήρω - ποτάμι Μόρνου.
2. Κοκκινοχώρι - Χέρομα - Κούκος Μακριάς Ράχης. Πρόκειται για διαδρομές σε παλιά μονοπάτια μέσα σε δάσος.

ΚΡΥΟΝΕΡΙΑ

ΘΕΣΗ: Τα Κρυονέρια είναι κτισμένα στη βορειοδυτική πλαγιά του ορεινού όγκου Φτεροπύργου που είναι συνέχεια του όρους Τσεκούρι. Τα πολλά και κρύα νερά που διαθέτει η περιοχή έδωσαν το όνομα στο χωριό. Η καλύτερη και η συντομότερη οδική πρόσβαση στο χωριό γίνεται από διακλάδωση λίγο πριν την είσοδο στην Άνω Χώρα και σε απόσταση 14 χιλιομέτρων. Κινούμενοι πάνω στο δρόμο Άνω Χώρας - Κρυονερίων, 4 χιλιόμετρα προτού φθάσουμε στο χωριό, αριστερή διακλάδωση οδηγεί μετά από 7 χιλιόμετρα στο παλιό Μοναστήρι Άγιος Δημήτριος του αγωνιστή του 1821 ηγούμενου Δαμιανού, που έπεσε στην Έξοδο του Μεσολογγίου.

ΟΝΟΜΑΣΙΑ: Το χωριό κτίσθηκε το 1850 περίπου και το 1939 μετονομάσθηκε από Κουτολίστσια σε Κρυονέρια. Το χωριό αυτό είναι από τα ωραιότερα της Ναυπακτίας μέσα σε απείρου κάλλους φυσικό περιβάλλον.

ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ: Στην περιοχή των Κρυονερίων, δέκα χιλιόμετρα βόρεια της Άνω Χώρας και δύο χιλιόμετρα πριν από το οροπέδιο Ομάλια στην περιοχή Λάλικα (υψόμετρο 1.523 μ.) υπάρχει ένας μικρός παράδεισος. Μέσα σ' έναν παρθένο τόπο γεμάτο πανύψηλα έλατα, καστανιές, πλατάνια και άλλα δέντρα θα βρείτε τη «Φάρμα Μίχου», όπου

μπορείτε να φάτε και διανυκτερεύσετε. Στη γύρω περιοχή συνυπάρχουν αρμονικά με τα κοπάδια του Μίκου λύκοι, αγριογούρουνα, ζαρκάδια, ελάφια, λίγκες και ένα ζευγάρι καφετιάς αρκούδας. Αν είστε τυχεροί θα δείτε κάποια από τα λιγοστά αρπακτικά που οι πληθυσμοί τους μειώνονται ανησυχητικά, όπως το χρυσαετό, το γύπα ασπροπάρη, το φιδαστό και ένα πολύ σπάνιο είδος δρυοκολάπτη με τροπικά χρώματα.

Όσον αφορά τη κλωρίδα της γύρω περιοχής έχουν καταγραφεί εννέα είδη άγριας ορχιδέας και ένα σπάνιο είδος τουλίπας καθώς και πλήθος μανιταριών, τρία από τα οποία ανακαλύπτονται για πρώτη φορά στην Ευρώπη.

ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ: Το μοναστήρι Αι Δημήτρης Κρουονερίων βρίσκεται στη μέση της πλαγιάς Αετόραχης, σχεδόν στο κέντρο της περιοχής, που ορίζεται από τα χωριά Κρουονέρια, Ελατόβρυση, Άνω Χώρα και Αμπελακιώτισσα. Ιδρυτής του, το 1805, και πρώτος ηγούμενός του υπήρξε ο Δαμιανός, (ο Κρουονερίτης Δημήτρης Τσουνόπουλος).

Διασώζεται το καθολικό του μοναστηριού, που βρίσκεται και σήμερα σε καλή κατάσταση και έχει παραδοσιακή δόμηση. Σε απόσταση 25 μ. βόρεια από το καθολικό, βρίσκεται το μετόχι του Αϊ Λια, και ο στύλος όπου ασκήτευε ο Δαμιανός.

ΚΥΔΩΝΙΑ

ΘΕΣΗ: Στο βορειότερο σχεδόν άκρο της ορεινής Ναυπακτίας, στα σύνορα με τους νομούς Φωκίδας και Φθιώτιδας βρίσκεται η παλαιά πρωτεύουσα του Δήμου Οφιοεινίας, η Κυδωνιά. Η Κυδωνιά είναι κτισμένη στη βορειοανατολική πλευρά του αντερείσματος «Τσούκα» του Βλαχοβουνίου, σε κατωφερικό έδαφος που καταλήγει στην αριστερή όχθη του Ευήνου. Το χωριό βρίσκεται σε μια περιοχή αδιατάρακτου φυσικού περιβάλλοντος. Πάνω από το χωριό υπάρχει δάσος από πυκνές πανύψηλες βελανιδιές.

ΠΩΣ ΘΑ ΦΘΑΣΕΤΕ ΣΤΗΝ ΚΥΔΩΝΙΑ: Υπάρχουν δύο οδικές προσβάσεις στο χωριό της Κυδωνιάς. Η πρώτη διαδρομή είναι από Ναύπακτο, Δάφνη, Ρέρεση, Λιμνίτσα, Τερψιθέα, Ελατού, «Πρατά τη λάκα», Κριάτσι, Καλλονή, Κυδωνιά. Η δεύτερη διαδρομή (και η πιο βολική) είναι Ναύπακτος, Ρέρεση, Κροκύλειο, Πενταγιόι, Κριάτσι, Καλλονή, Κυδωνιά.

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: Παλαιότερα το χωριό βρισκόταν στη θέση Γούστιανη. Από εκεί οι κάτοικοι μετέφεραν το χωριό στη σημερινή θέση, προκειμένου να αποφύγουν τις ενοχλήσεις των Τούρκων που μετακινούνταν από τη Φθιώτιδα στη Ναυπακτία.

Στα χρόνια της τουρκοκρατίας η Κυδωνιά ήταν έδρα διοίκησης. Σώζονται δύο λιθοκτίστες βρύσες της εποχής εκείνης. Στα υψώματα του βουνού, πάνω από τη Γούστιανη, βρίσκονται ερείπια τείχους από τις οχυρώσεις του οπλαρχηγού Τσάμη Καλογήρου, ο

ο οποίος συνήψε μάχη με τους Τούρκους. Οι Κυδωνιάτες ασχολούνταν και με την επεξεργασία του χαλκού και τη σηροτροφία.

Από την Κυδωνιά έλκει την καταγωγή του ο μεγάλος ζωγράφος Αλέκος Φασιανός. Γνωστός επίσης είναι και ο κυδωνιάτης ζωγράφος Βασίλης Καρασμαϊλής.

Η ΖΩΗ ΣΗΜΕΡΑ: Η Κυδωνιά είναι ένα μικρό ορεινό χωριό, που σύμφωνα με την απογραφή του 2001 η Κυδωνιά έχει 44 κατοίκους. Τους χειμερινούς μήνες είναι σχεδόν εγκαταλειμμένο. Απ' την άνοιξη ακόμα αρχίζουν να καπνίζουν τα τζάκια των σπιτιών, ενώ τους καλοκαιρινούς μήνες μαζεύονται αρκετοί παραθεριστές. Μερικοί παραμένουν μέχρι τα τέλη του Νοέμβρη.

Σπουδαίο γεγονός για το χωριό είναι το πανηγύρι που οργανώνεται μεθοδικά στις 5-6 Αυγούστου, του Σωτήρος. Μαζεύονται από παντού ντόπιοι και ξένοι και πραγματοποιείται τρικούβερτο γλέντι με φαγοπότι και ατέλειωτους χορούς, που κρατάνε μέχρι το χάραμα.

Με την έναρξη της κυνηγετικής περιόδου η Κυδωνιά γίνεται σημείο συνάντησης εκατοντάδων κυνηγών απ' όλα τα μέρη της επικράτειας: αυτοκίνητα, σκηνές, ρυμουλκούμενα, σκυλιά, φωνές, τουφεκίδι. Κάθε ραχούλα και καρτέρι, κάθε ρεματιά και παγάνι. Γίνεται ένα «πανηγύρι» που συνεχίζεται αδιάκοπα μέχρι να ασπρίσουν τα βουνά και να γίνουν απροσπέλαστα από τα χιόνια.

ΔΙΑΜΟΝΗ: Στο χωριό της Κυδωνιάς, τελευταία, κατασκευάστηκαν ενοικιαζόμενα διαμερίσματα τεσσάρων δωματίων με βοηθητικούς χώρους. Στο μεγάλο σαλόνι λειτουργεί χώρος εστίασης.

Στο πάνω χωριό, στην μακρόστενη πλακοστρωμένη πλατεία, υπάρχει ένα μαγαζάκι, έτοιμο για κάθε είδους εξυπηρέτηση: μπακάλικο, περίπτερο, καφενείο, εστιατόριο, ψησταριά, τηλεφωνείο.

Στο μεσαίο χωριό, υπάρχει μια σύγχρονη ταβέρνα με αγνά και πλούσια χωριάτικα φαγητά.

ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ: Από τα αξιοθέατα του χωριού είναι ο νεόκτιστος ναός του Αγίου Νικολάου, μέσα σ' ένα τεράστιο καταπράσινο περίγυρο.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ:

Από την Κυδωνιά ο επισκέπτης μπορεί να φτάσει σε όλα τα γύρω της χωριά πολύ σύντομα: μέσα σε δέκα λεπτά βρίσκεται κανείς στις ψησταριές της Λεύκας, σε σαράντα λεπτά στο κεφαλοχώρι της Αρτοτίνας και την Γραμμένη Οξυά, ενώ σε πέντε λεπτά στην κοίτη του Ευήνου, τη γεμάτη βαθύσκιωτα πλατάνια, με τα κρύα και γάργαρα νερά και τις αλανιάρες πέστροφες.

Φεύγοντας από την Κυδωνιά μπορεί κανείς να ακολουθήσει μια άλλη εξίσου ενδιαφέρουσα διαδρομή. Ακολουθώντας βόρεια κατεύθυνση από Κυδωνιά προς Λεύκα, Γαρδίκι Μηλαίων, Μακρακώμη φτάνει στη Λαμία.

ΛΕΥΚΑ

ΘΕΣΗ: Η Λεύκα ένα χωριό κτισμένο στις νοτιο-δυτικές πλαγιές του βουνού Οξυά σε έδαφος κατωφερικό.

ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ: Η Λεύκα είναι ένα από τα γνωστότερα χωριά της Οφιοιείας. Χαρακτηρίζεται από αξιόλογο φυσικό περιβάλλον και για το λόγο αυτό χρηματοδοτήθηκε από την Κ.Π. Leader II και κατασκευάσθηκε το Περιβαλλοντικό Κέντρο Ενημέρωσης και Τεκμηρίωσης Λεύκας. Σκοπός του Κέντρου είναι η έρευνα, η παρατήρηση, η γνωριμία και η διαφήμιση με απώτερο στόχο την προστασία του απείρου κάλλους οικοσυστήματος στην περιοχή της λεκάνης απορροής των πηγών του Εύηνου ποταμού. Στον ξενώνα του κέντρου έχουν τη δυνατότητα να διαμένουν επιστημονικές ομάδες έρευνας, σχολικές ομάδες εκπαίδευσης, εκδρομείς και επισκέπτες. Μεταξύ των χωριών Λεύκας και Γραμμένης Οξυάς διέρχεται και το Ευρωπαϊκό Μονοπάτι Μεγάλων Διαδρομών για ορειβάτες E4 (- GR), το οποίο ξεκινώντας από τα Πυρηναία φθάνει στην Ελλάδα, μέσω της Γιουγκοσλαβίας, στο φυλάκιο Νίκης της Φλώρινας και διασχίζοντας τη Πελοπόννησο, καταλήγει στο Γύθειο και συνεχίζεται στην Κρήτη

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ: Σύμφωνα με την απογραφή του 2001 το χωριό έχει 95 μόνιμους κατοίκους. Τους χειμερινούς μήνες το χωριό είναι ερημωμένο.

ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ: Στο χωριό αξίζει κανείς να επισκεφτεί την εκκλησία που είναι αφιερωμένη στα γενέθλια της Παναγίας και κτίστηκε το 1815.

ΛΙΜΝΙΤΣΑ

ΘΕΣΗ: Η Λιμνίτσα είναι το πρώτο τοπικό διαμέρισμα του Δήμου Αποδοτίας που συναντούμε ερχόμενοι από την Ναύπακτο και ακολουθώντας τη διαδρομή Δάφνη - Ρέρεσι, μετά από 27 χιλιόμετρα. Η φυσική ομορφιά του τοπίου είναι μοναδική. Τα πλατάνια και οι βελανιδιές ενώνονται με τα ρείκια και τις κουμαριές και αγκαλιάζουν τα παραδοσιακά πέτρινα σπίτια του χωριού. Το χωριό διαθέτει τουριστική υποδομή για να προσφέρει φιλοξενία στον επισκέπτη και είναι ένα αναπτυσσόμενο χωριό.

ΟΝΟΜΑΣΙΑ: Πιθανότατα οφείλει το όνομά της σε μικρολίμνη που υπήρχε στο παρακείμενο ποτάμι.

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: Τη Λιμνίτσα τη συναντούμε στην ιστορία στις αρχές του 12ου αιώνα μεταξύ Αγίου Κωνσταντίνου, Αγίου Σπυρίδωνος και Δέσιν, δηλαδή στα ερείπια της πρωτεύουσας των Αποδοτών, το Αιγίτιον. Νοτιοανατολικά του χωριού στη θέση Κάμπος βρέθηκαν αρχαία κύπελλα, νομίσματα, κεραμικά και πιθάρια. Κοντά στην κοιλάδα του Μόρνου εικάζεται ότι βρίσκεται το αρχαίο Αιγίτιον, η πρωτεύουσα της Αρχαίας Αποδοτίας, χωρίς αυτό να είναι τεκμηριωμένο επιστημονικά.

ΔΙΑΜΟΝΗ: Θα βρείτε ενοικιαζόμενα δωμάτια, παραδοσιακές ταβέρνες, ψησταριές και καφενεία όλες τις εποχές.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ:

1. Λιμνίτσα - Χιονές -Μακριά Ράχη.
2. Λιμνίτσα - Σταυρό πλατάνι - Μάρω.
3. Λιμνίτσα - Καβουρόρεμα - περιοχή Παλιό Αιγίτιο. Διαδρομή μέσα στην ποταμιά με πολλά πλατάνια και πλούσια βλάστηση.

ΜΑΝΔΡΙΝΗ

ΘΕΣΗ: Το χωριό βρίσκεται σχεδόν στους πρόποδες του όρους Οξυάς, έχει υψόμετρο περί τα 760μ. και έδαφος αργιλώδες. Βόρεια συνορεύει με την κοινότητα Στάγιας Φθιώτιδος, δυτικά με την κοινότητα Σταυροπηγίου Ευρυτανίας και με το Λιβαδάκι Πλατάνου, νότια με την κοινότητα Κυδωνιάς και ανατολικά με την κοινότητα Λεύκας. Είναι μια από τις περισσότερο απομονωμένες κοινότητες του Δήμου. Βόρεια του χωριού υπάρχει δάσος από έλατα και δρυς.

ΟΝΟΜΑΣΙΑ: Το όνομά της προέρχεται από το μάνδρα - μαντρί δηλαδή ποιμενοστάσιο, λόγω της αυξημένης κτηνοτροφίας στην περιοχή.

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: Το 1886 το χωριό υπέστη μεγάλη καθίζηση και υπέστη σοβαρές ζημιές. Μερικοί κάτοικοι εγκαταστάθηκαν στο λόφο ανατολικά του χωριού.

Ο χειμώνας είναι πολύ ψυχρός και το καλοκαίρι δροσερό. Οι κάτοικοι ασχολούνται με την γεωργία και την κτηνοτροφία. Το χειμώνα παραχειμάζουν στις πεδιάδες της Ναυπάκτου και του Μεσολογγίου.

ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ: Στην περιοχή του χωριού υπήρχε το Μοναστήρι η Γέννηση της Θεοτόκου, ο οποίος είναι τώρα ενοριακός ναός. Χτίστηκε στα 1815 από τον Γιωργάκη Καναβό, όπως μας γνωρίζει σχετική επιγραφή.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ: Σύμφωνα με την απογραφή του 2001 το χωριό κατοικείται από 73 κατοίκους. Πολλοί κάτοικοι του χωριού έχουν εγκατασταθεί μόνιμα στη Λεύκα του Μεσολογγίου και επισκέπτονται τη Μανδρινή τους θερινούς μήνες για διακοπές.

ΠΟΔΟΣ

ΘΕΣΗ: Στους πρόποδες του όρους Παπαδιά σε επικλινές έδαφος με αμφιθεατρική μορφή βρίσκεται το χωριό Πόδος. Βόρεια του χωριού απλώνεται απέραντο ελατοδάσος, ενώ ολόκληρος ο οικισμός είναι «πνιγμένος» στο πράσινο.

Είναι από τα λίγα χωριά που διαθέτει τόσο πράσινο, γεγονός που προδιαθέτει θετικά κάθε επισκέπτη.

ΟΝΟΜΑΣΙΑ: Ο Πόδος πιθανότατα πήρε το όνομά του από την ιταλική λέξη *ronche* (=γέφυρα). Πράγματι στην περιοχή υπήρχε πάντα πέτρινη γέφυρα για το πέρασμα του ποταμού Κότσαλου.

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: Η κοινότητα αυτή έχει ιδρυθεί από αρχαιοτάτων χρόνων, επιβίωσε κατά τον Μεσαίωνα και την εποχή της επανάστασης. Η τοποθεσία ονομάζεται και «Τουρκόμνημα».

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ: Το χειμώνα το χωριό σχεδόν ερημώνει, αλλά την άνοιξη και κυρίως το καλοκαίρι οι Ποδιώτες φροντίζουν να ζήσουν όσο περισσότερο χρόνο μπορούν μέσα στην παρθένα φύση του Πόδου. Σύμφωνα με την απογραφή του 2001 το χωριό έχει μόλις δέκα μόνιμους κατοίκους και είναι το μικρότερο πληθυσμιακά χωριό του Δήμου Αποδτίας.

Τελευταία δραστηριοποιείται ο πολιτιστικός σύλλογος «Άγιος Αθανάσιος».

Το χωριό εορτάζει του Αγίου Γεωργίου.

ΤΕΡΨΙΘΕΑ

ΘΕΣΗ: Η Τερψιθέα, είναι ένα χαρακτηριστικό ρουμελιώτικο χωριό, κτισμένο αμφιθεατρικά σε υψόμετρο 800 μέτρων στην πλαγιά του βουνού Ομάλια. Τα σπίτια είναι σκαρφαλωμένα αμφιθεατρικά χαρίζοντας απεριόριστη θέα προς τις γύρω βουνοκορυφές του Τρικόρφου και του Βλαχόβουνου μέχρι το Παναχαϊκό της Πελοποννήσου και τον Κορινθιακό κόλπο. Περιβάλλονται από πέτρινους τοίχους (δέματα) για τη συγκράτηση του εύφορου εδάφους, το οποίο προσφέρεται για την καλλιέργεια κηπευτικών με τη βοήθεια του άφθονου νερού από το κεφαλόβρυσο στην κορυφή του βουνού.

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: Ο πρώτος οικισμός είχε χτιστεί περίπου το 1100 μ.Χ. στη θέση Παλαιοχώρια. Το υγρό κλίμα και τα υπόγεια ύδατα της περιοχής α-νάγκασαν τους κατοίκους να μετακινηθούν στη σημερινή θέση.

Πιστεύεται ότι στη νότια περιοχή της σημερινής Τερψιθέας υπήρχε το αρχαίο Αιγίτιο, χωρίς να έχει τεκμηριωθεί επιστημονικά.

Από την Τερψιθέα καταγόταν ο Γιάννης Βλάχος, παππούς του Γιάννη Βλαχογιάννη ιστορικού, ποιητή και λογοτέχνη, ο Δημήτριος Κοντογιάννης, λογοτέχνης και συγγραφέας - εκδότης σχολικών βιβλίων και ο Κωνσταντίνος Δ. Σκαρλάτος ολυμπιονίκης το 1906 στην Αθήνα.

ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ: Η ευρύτερη περιοχή διαθέτει αναγνωρισμένη περιβαλλοντική αξία, λόγω της μεγάλης ποικιλίας σε χλωρίδα, πανίδα και πληθώρα φυσικών πηγών. Γι' αυτό και αποτελεί πόλο έλξης των ορειβατών.

Στο χωριό υπάρχουν πολλές πηγές εντός και εκτός του οικισμού, όπως είναι η «Λίπα» και η «Δημάρα». Στις τοποθεσίες Μακριά Ράχη, Βασίλη Ράχη, Παλαιοβάθρα, Σέρσενα και Σφερδούκλια απλώνονται δασικές εκτάσεις με δρυς, πουρνάρια και πλούσια πανίδα, που περιλαμβάνει αγριόχοιρους, λαγούς, αλεπούδες, α-σβούς, ζαρκάδια κ.ά. Από τον Άη Γιάννη και την Παναγίτσα ο επισκέπτης απολαμβάνει πανοραμική θέα της γύρω περιοχής.

ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ: Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το Λαογραφικό Μουσείο του Πολιτιστικού Κέντρου Τερψιθέας.

Αξιόλογα είναι τα ξωκλήσια του Άη - Γιάννη του Θεολόγου, της Αγ. Τριάδας, της Αγ. Σοφίας και του Προφήτη Ηλία. Στο λίδι της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής αποτελεί το κτίριο της περιοχής «Λέκκα», που κατασκευάστηκε το 1910. Έξω από το χωριό διατηρούνται ακόμη οι νερόμυλοι Καρούς (1800) και Ντεμισιάς (1880).

ΠΩΣ ΘΑ ΦΘΑΣΕΤΕ ΣΤΗΝ ΤΕΡΨΙΘΕΑ: Η Ναύπακτος απέχει από την Αθήνα, μέσω Ρίου - Αντιρ-

ρίου 224 χιλιόμετρα και μέσω Δελφών - Γαλαξιδίου 260 χιλιόμετρα. Από τη Ναύπακτο θα ακολουθήσετε τη διαδρομή Δάφνη - Ρέρεσι - Λιμνίτσα - Τερψιθέα διανύοντας 43 χιλιόμετρα, όλα σε άσφαλτο. Το χειμώνα εκκιονιστικά μηχανήματα κρατούν το δρόμο ανοιχτό, ωστόσο η χρήση αντιολισθητικών αλυσίδων μπορεί να είναι αναγκαία λόγω παγετού. Ακόμη, σας συμβουλεύουμε να έχετε απόθεμα βενζίνης στο ρεζερβουάρ του αυτοκινήτου σας, γιατί το πρατήριο βενζίνης είναι σχετικά μακριά.

ΔΙΑΜΟΝΗ: Η Τερψιθέα διαθέτει αξιόλογο ξενώνα μέσα στα έλατα, που λειτουργεί όλο το χρόνο σε επαγγελματική βάση. Σε υψόμετρο 850 μ., ανάμεσα σε μια πανδαισία χρωμάτων, σε μια υπέροχη τοποθεσία με το όνομα Ράχη Χαρατσί είναι κτισμένος ο ξενώνας «Νεραϊδάλων» της Τερψιθέας. Πρόκειται για ένα παραδοσιακό κτίριο του 19ου αι., πρόσφατα ανακαινισμένο, το οποίο προσφέρει άνετη διαμονή σε ένα οικογενειακό περιβάλλον.

Το ξενοδοχείο συνδυάζει την παραδοσιακή ατμόσφαιρα με τον υψηλού επιπέδου επαγγελματισμό. Διαθέτει δωμάτια με πανέμορφη θέα και εστιατόριο με μοναδικές παραδοσιακές γεύσεις! Γαστριμαργικά η Τερψιθέα, όπως άλλωστε και ολόκληρη η ορεινή Ναυπακτία, φημίζεται για τις λιχουδιές από φρέσκο αγριογούρουνο και άλλα κυνήγια.

Η ΖΩΗ ΣΗΜΕΡΑ: Σύμφωνα με την απογραφή του 2001 το χωριό είναι πληθυσμιακά το δεύτερο σε πληθυσμό χωριό του Δήμου Αποδοτίας με 333 μόνιμους κατοίκους. Στην πραγματικότητα σήμερα στην Τερψιθέα κατοικούν μόνιμα περίπου 70 άτομα. Τους καλοκαιρινούς μήνες οι κάτοικοι φτάνουν τους 500. Ασχολούνται κυρίως με τη γεωργία και την κτηνοτροφία. Κάποιοι ασκούν και σήμερα τα παραδοσιακά επαγγέλματα του κτίστη πέτρας, του μαραγκού, του τσαγκάρη και του σιδηρουργού.

Το 1993 ιδρύθηκε το Πνευματικό Πολιτιστικό Κέντρο Τερψιθέας που έχει σκοπό την πνευματική - πολιτιστική έρευνα των πραγμάτων του χωριού, κυρίως από ιστορική και αρχαιολογική άποψη.

Τριήμερο πανηγύρι πραγματοποιείται το Δεκαπενταύγουστο με δημοτική μουσική και θεατρικές παραστάσεις, ενώ τον ίδιο μήνα οργανώνονται αθλητικές εκδηλώσεις. Ο Σύλλογος Τερψιθεατών στην Αθήνα εκδίδει την εφημερίδα «Τερψιθέα».

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ:

1. Αγία Τριάδα - Πλατανάκι Κουτρομπόλια - Μάη Ρέμα - Παλιόστα - Λερύτσα - Πέρα Λερούτσα.
2. Αγία Τριάδα - Πλατανάκι Κουτρομπόλια - Μάη Ρέμα - Λογκά Καλιαντέρη - Αρέντα - Αη Γιώργης.
3. Σταυρός - Αλαταρές - Καρούς Μύλος - Λίπα - Σέρσενα Παλιοβάθια

ΔΗΜΟΣ ΠΛΑΤΑΝΟΥ

Ο Δήμος Πλατάνου, όπως προέκυψε από τον νόμο 2539/97, βρίσκεται στο δυτικό άκρο της Ναυπακτίας, βόρεια του δήμου Πυλίνης και δυτικά του δήμου Αποδοτίας. Τα δυτικά όρια του Δήμου Πλατάνου αποτελούν και όρια της Ναυπακτίας με την Τριχωνίδα.

Από τα αξιολογότερα κομμάτια της ορεινής Ναυπακτίας είναι η περιοχή του δήμου Πλατάνου. Το άγριο και πλούσιο φυσικό περιβάλλον, η λαϊκή αρχιτεκτονική, ο λαϊκός πολιτισμός είναι ικανά να εντυπωσιάσουν τον φυσιολάτρη, τον αθλητή, τον κυνηγό τον ορειβάτη και κάθε επισκέπτη.

Η πρόσβαση στο Δήμο Πλατάνου μπορεί να γίνει από τέσσερα σημεία. Είτε από τη Ναύπακτο, είτε απ' το Αγρίνιο μέσω Θέρμου, είτε απ' το Καρπενήσι της Ευρυτανίας, είτε από τη Λαμία μέσω Δομνίστας. Απ' όπου κι αν ταξιδέψει κανείς η διαδρομή τον αποζημιώνει.

Καθένα από τα δημοτικά διαμερίσματα του Δήμου Πλατάνου παρουσιάζει ξεχωριστό ενδιαφέρον. Ο επισκέπτης μπορεί να δει κάποια αξιοθέατα ιστορικά ή φυσικά μνημεία, να βρει ευκολίες διαμονής και εστίασης και να συμμετάσχει σε δραστηριότητες εναλλακτικού τουρισμού.

ΔΗΜΟΣ ΠΛΑΤΑΝΟΥ			
ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ
Πλάτανος	404	Κλεπά	301
Άγιος Δημήτριος	137	Λιβαδάκι	52
Αράχοβα	250	Νεοχώρι	151
Αχλαδόκαστρο	126	Περδικόβρυση	27
Δενδροχώρι	28	Περίστα	117
Καστανιά	77	Χόμορη	105
ΣΥΝΟΛΟ			1.775

ΠΛΑΤΑΝΟΣ

ΘΕΣΗ: Ο Πλάτανος είναι η έδρα του Δήμου Πλατάνου. Πρόκειται για ένα αρχοντικό κεφαλοχώρι της Ναυπακτίας, κτισμένο στην πλαγιά του βουνού «Αλωνάκι», σε υψόμετρο 880 μέτρων, κάτω από ωραίο και ποικιλόφυτο δάσος. Ο Πλάτανος είναι η «ελληνική Ελβετία», όπως τον αποκαλούν οι ξένοι επισκέπτες. Το εξαιρετικό κλίμα με μηδενική σχεδόν υγρασία, τα γρήγορα νερά του και η φιλοξενία των κατοίκων, κάνουν τον Πλάτανο ένα από τα καλύτερα θέρετρα της Ελλάδας.

Ο Κάτω Πλάτανος είναι συνοικισμός του δημοτικού διαμερίσματος Πλατάνου. Απέχει πέντε λεπτά με το αυτοκίνητο από τον Πλάτανο. Έχει τον ναό της αγίας Παρασκευής βασιλικού ρυθμού, ο οποίος ανακαινίσθηκε το έτος 1880 δαπάνη του ιατρού Γεωργίου Κυριαζή. Στον Κάτω Πλάτανο θα βρείτε Καφε-εστιατόριο που λειτουργεί όλο το χρόνο.

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: Ο Πλάτανος κτίστηκε γύρω στο 1630 και γνώρισε μεγάλη ακμή από τα μέσα του 20ου αιώνα. Εκείνη την εποχή πολλοί από τους κατοίκους του είχαν ταξιδέψει στη Ρωσία, όπου δημιούργησαν μεγάλες περιουσίες. Τα καπετανόσπιτα του Πλατάνου είναι χαρακτηριστικά της Ηπειρο-Κραβαρίτικης αρχιτεκτονικής. Στον Πλάτανο εγκατέστησε για ένα μικρό χρονικό διάστημα το αρχηγείο του ο πολέμαρχος Γεώργιος Καραϊσκάκης. Για το λόγο αυτό υπάρχει και ανδριάντας του μεγάλου αυτού στρατηγού της Ελληνικής Επανάστασης.

Κόσμημα του Πλατάνου είναι και το Σχολικό Κτίριο, το οποίο κτίστηκε με δαπάνη του Νικολάου Μαραθέα.

ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ: Θαυμαστή είναι η αρχιτεκτονική των πέτρινων σπιτιών με κεραμιδένιες στέγες και όμορφοι οι λιθόστρωτοι δρόμοι.

Στον Πλάτανο ακόμη θα εντυπωσιασθείτε από την αξιόλογη συλλογή του λαογραφικού μουσείου, όπου εκτίθεται η ντόπια λαϊκή παράδοση και από το Μουσείο Εθνικής Αντίστασης 1940-45 που δεν είναι ακριβώς μουσείο, αλλά "αίθουσα μνήμης", όπου εκτίθενται κυρίως βιβλία, φωτογραφίες, έγγραφα και επιστολές της περιόδου αυτής. Ιδρυτής και των δύο αυτών συλλογών είναι ο Πλατανιώτης γιατρός Νίκος Παπανικολάου.

Στο μέσον του Πλατάνου βρίσκεται ο ναός του Αγίου Νικολάου, σχέδιο βασιλικού ρυθμού, ο οποίος κτίστηκε με έρανο το 1866. Το τέμπλο και τα δύο κωδωνοστάσια έγιναν δαπάνη του μεγάλου ευεργέτη Νικολάου Μαραθέα.

ΠΩΣ ΘΑ ΦΘΑΣΕΤΕ ΣΤΟΝ ΠΛΑΤΑΝΟ: Η Ναύπακτος απέχει από την Αθήνα, μέσω Ρίου - Αντιρρίου 224 χιλιόμετρα και μέσω Δελφών - Γαλαξιδίου 260 χιλιόμετρα (περίπου 2 ώρες απόσταση). Από τη Ναύπακτο θα ακολουθήσετε τη διαδρομή Δάφνη - Παλαιόπυργος - Σίμος - Ποκίστα - Πλάτα-

νος διανύοντας 53 χιλιόμετρα, όλα σε ασφαλτο. Πρατήριο βενζίνης δε θα βρείτε στη διαδρομή.

Ο Πλάτανος συγκοινωνεί με όλα τα χωριά του Δήμου με ασφαλτοστρωμένους αμαξιτούς οδούς και είναι έδρα πολλών υπηρεσιών.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ: Σύμφωνα με την απογραφή του 2001 ο Πλάτανος έχει πληθυσμό 404 κατοίκους. Τους καλοκαιρινούς μήνες ο αριθμός των κατοίκων υπερδιπλασιάζεται.

ΔΙΑΜΟΝΗ: Ο Πλάτανος διαθέτει δύο αξιόλογους ξενώνες που λειτουργούν σε επαγγελματική βάση όλο το χρόνο. Ο παραδοσιακός ξενώνας διαθέτει εστιατόριο με σπιτική κουζίνα.

Επίσης, υπάρχουν καφενεία και εμπορικό κατάστημα που βρίσκεις τα πάντα. Τους καλοκαιρινούς μήνες υπάρχει και νυκτερινό κέντρο για την νεολαία.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ:

1. Πλάτανος προς το εξωκλήσι του Προφήτη Ηλία. Η εκεί παραμονή είναι τόσο ευχάριστη, που νιώθει κανείς πραγματικά ψυχική ανάταση και ανακούφιση. Η τοποθεσία αυτή, προς το νότο χαρίζει στον επισκέπτη, ιδίως τις πρωινές ώρες, ό,τι το γοητευτικότερο και μαγευτικότερο υπάρχει. Στον απέραντο ορίζοντα ξεδιπλώνεται η φύση με τα βουνά, τις χαράδρες, τα δάση.
2. Εκδρομές προς τις τοποθεσίες, Άγιοι Ταξιάρχες, Αγία Σωτήρα, Βαθάλωνα, Άγιοι Απόστολοι, Κορύτια και Βροχοτή, όπου υπάρχει καθαρό και δροσερό νερό.
3. Δέκα χιλιόμετρα με το αυτοκίνητο και μέσα στα έλατα υπάρχει το χάνι του Λιόλιου, όπου πάντα θα βρείτε ψητό στη σούβλα, νόστιμο τυρί, ζεστό ζυμωτό ψωμί και καλό ντόπιο κρασί.
4. Μερικά χιλιόμετρα πιο κάτω φθάνετε στον Άγιο Δημήτριο. Εκεί θα δείτε το φράγμα που στέλνει το νερό στην Αθήνα, και σχηματίζει την Ευηνολίμνη.

ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

ΘΕΣΗ: Το χωριό Άγιος Δημήτριος είναι κτισμένο στις νοτιοανατολικές πλευρές του όρους Αρδίνη, σε υψόμετρο 650 μ. Πρόκειται για ένα απλωμένο σε μεγάλη έκταση χωριό, που αποτελείται από δύο συνοικίες με ωραία σπιτάκια μέσα σε κήπους και καστανιές διεσπαρμένα σε έκταση μιας ωραίας διαδρομής, σε κατωφερές έδαφος κοντά στην αριστερή όχθη του ποταμού Ευήνου, όπου σήμερα έχει γίνει το φράγμα του Ευήνου. Απέχει 70 χιλιόμετρα από τη Ναύπακτο.

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: Η ιστορία του χωριού αναφέρει ότι επί Τουρκοκρατίας το 1823 πέρασε από τον Άγιο Δημήτριο τουρκικός στρατός και προξένησε μεγάλες καταστροφές. Αν και το χωριό βρισκόταν σε ακμή, οι κάτοικοί του εγκατέλειψαν το χωριό και εγκαταστάθηκαν κοντά στη Λιβαδειά, όπου έκτισαν νέο χωριό με το όνομα Άγιος Δημήτριος.

ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ: Χαρακτηριστικό του χωριού είναι τα πολλά νερά, οι ρεματιές και το πλούσιο πράσινο του φυσικού περιβάλλοντος από βελανιδιές, καστανιές, βελανιδιές, κέδρα πλατάνια, φιλλύκια.

Το φράγμα του Ευήνου και η νεοδιαμορφωθείσα Ευηνολίμνη στην περιοχή του Αγίου Δημητρίου δίνουν αναπτυξιακές τουριστικές προοπτικές στην περιοχή. Πρόκειται για την τεχνητή λίμνη του φράγματος Ευήνου, η οποία προμηθεύει νερό στους κατοίκους του λεκανοπέδιου της Αττικής. Περικλείεται από τα δημοτικά διαμερίσματα Αγίου Δημητρίου, Νεοχωρίου, Αράχοβας, Περδικόβρυσης και το δημοτικό διαμέρισμα Κρυονερίων του δήμου Αποδοτίας. Είναι μια λίμνη μέσα σ' ένα καταπράσινο περιβάλλον με έλατα, καστανιές, βελανιδιές και πλατάνια. Το φυσικό περιβάλλον και το νερό συνθέτουν ένα μαγευτικό και ανεξερεύνητο τοπίο.

Χωρίς αμφιβολία, το έργο αυτό μελλοντικά θα αποτελέσει μοχλό ανάπτυξης της ευρύτερης περιοχής. Αρκεί να υπάρξει επιμελής σχεδιασμός των εμπλεκόμενων φορέων και η ανάπτυξη της περιοχής να γίνει με σεβασμό στο ευαίσθητο αυτό φυσικό περιβάλλον. Για την αξιοποίηση της τεχνητής λίμνης του Ευήνου ποταμού σε σχετική μελέτη της η ΑΙΤΩΛΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ Α.Ε. εισηγείται μεταξύ άλλων τις ακόλουθες προτάσεις :

- 1) Αναδάσωση της περιοχής του Ευήνου, σύμφωνα με τα υφιστάμενα δασικά και μη είδη.
- 2) Βελτίωση των οδικών αξόνων που οδηγούν στη λίμνη με τέτοιο τρόπο, ώστε να ελαχιστοποιούνται οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις του έργου.
- 3) Δημιουργία χώρων αναψυχής, εγκαταστάσεις και εξοπλισμός για αθλητικές δραστηριότητες στη

λίμνη, όπως κανό, περιηγητικές βαρκάδες κ.ά.

- 4) Δημιουργία περιπτέρου περιβαλλοντικής ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης.
- 5) Πιθανή δημιουργία ξενώνα και οργανωμένο κάμπινγκ, με μικρό χώρο στάθμευσης αυτοκινήτων, παραδοσιακή ταβέρνα και χώρο για έκθεση και πώληση τοπικών προϊόντων.
- 6) Δημιουργία διαδρομών και μονοπατιών που θα οδηγούν στη λίμνη.

ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ: Στο διάσελο μεταξύ βουνού Αρδίνης και Ξεροβούνι και μεταξύ των χωριών του Πλατάνου - Αγίου Δημητρίου - Χόμορης και Καστανιάς βρίσκεται το Χάνι Λιόλιου (64 χλμ). Το Χάνι αυτό βρίσκεται στο σημαντικό σταυροδρόμι της επαρχίας, αφού από το σημείο αυτό μπορούμε να οδηγηθούμε στη Λαμία, στο Καρπενήσι, στο Θέρμο και στη Ναύπακτο.

Το Χάνι μετράει ζωή από το 1820 και είναι σταθμός ξεκούρασης των ταξιδιωτών μέσα στο απίθανο φυσικό περιβάλλον που δημιουργούν τα βουνά της Ναυπακτίας. Εκεί πάντα θα βρεις ψητό στη σουβλα, νόστιμο τυρί, ζεστό ζυμωτό ψωμί και καλό ντόπιο κρασί.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ: Σύμφωνα με την απογραφή του 2001 το χωριό έχει πληθυσμό 131 κατοίκους. Το χωριό πανηγυρίζει την 26η Ιουλίου εορτή της Αγίας Παρασκευής. Στην Αθήνα υπάρχει Πατριδολατρικός Σύλλογος με πλούσια κοινωφελή δραστηριότητα.

ΠΩΣ ΘΑ ΦΘΑΣΕΤΕ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ: Για να φθάσετε στο χωριό Άγιος Δημήτριος από τη Ναύπακτο ακολουθείστε το δρόμο που φθάνει στο Χάνι Λόη - Παλιόπυργο - Ανεμάκι. Από τον Ανεμάκι αν θέλετε μπορείτε να ακολουθήσετε το δρόμο για Σίμο - Ποκίστα - Πλάτανο - Χάνι Λιόλιου, ή ακολουθείστε από Ποκίστα τη διαδρομή προς Μηλιά - Χόμορη - Χάνι Λιόλιου. Από το χάνι κατηφορίζοντας μέσα στα έλατα φτάνετε στο χωριό Άγιος Δημήτριος. Στον Άγιο Δημήτριο μπορείτε να φτάσετε επίσης και από το Θέρμο Τριχωνίδας, αλλά και την Ευρυτανία.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ:

Χάνι Λιόλιου - Κορυφή Αρδίνη - Κορυφή Τσεκούρα - κάθοδος - Αμπελακιώτισσα. Ξεκινάει από το παλιό χάνι του Λιόλιου το οποίο λειτουργεί, ανηφορίζει τον Αρδίνη, περνάει κάτω στον αυχένα προς Τσεκούρα, ανέρχεται στην Τσεκούρα και έπειτα κατέρχεται στην Αμπελακιώτισσα.

Η διαδρομή μπορεί να γίνει και συντομότερη. Μπορεί, δηλαδή, μετά τον αυχένα να μη συνεχίσει ο επισκέπτης για Τσεκούρα, αλλά να κατηφορίσει για Αμπελακιώτισσα. Η διαδρομή και στις δύο περιπτώσεις προϋποθέτει σχετική εμπειρία και καλή φυσική κατάσταση.

ΑΡΑΧΟΒΑ

ΘΕΣΗ: Η Αράχοβα είναι ένα κεφαλοχώρι του Δήμου Πλατάνου, κτισμένο στην πλαγιά της «Κοκκινιάς», σε υψόμετρο 960 μέτρων. Έχει άφθονο νερό, δροσερό καλοκαίρι, ψυχρό χειμώνα και υγιεινό κλίμα. Ενδιαφέρουσα είναι και η πολεοδομική ανάπτυξη της Αράχοβας, όπου στο κέντρο του οικισμού είναι τα κτίρια των Σισμαναίων και μετά απλώνονται γύρω γύρω και προς τα κάτω οι γειτονιές της, όπου κάθε γειτονιά εκφράζει και την εγκατάσταση των νέων κατοίκων.

Από την Αράχοβα υπάρχει ασφαλτοστρωμένος δρόμος που μας οδηγεί στη Δομνίστα (16 χιλιόμετρα), Κρίκελλο (25 χιλιόμετρα), Ράχη Τυμφρηστού (80 χιλιόμετρα) και από εκεί οδηγούμαστε στο Καρπενήσι Ευρυτανίας ή στη Λαμία Φθιώτιδας.

ΟΝΟΜΑΣΙΑ: Το όνομά του χωριού πιθανόν να προέρχεται από σλαβική λέξη που σημαίνει καρυδότοπος. Εικάζεται ότι είναι κτισμένο από την προχριστιανική εποχή, λόγω της ύπαρξης αρχαίων μνημείων σε διάφορα σημεία του χωριού.

Η ΖΩΗ ΣΗΜΕΡΑ: Η Αράχοβα σήμερα είναι ένα μεγάλο χωριό του Δήμου Πλατάνου και προσελκύει πολλούς επισκέπτες, ιδίως την καλοκαιρινή περίοδο. Απέχει 86 χιλιόμετρα από τη Ναύπακτο και 46 από το Θέρμο. Πανηγυρίζει για τρεις ημέρες το Δεκαπενταύγουστο και συγκεντρώνει πολύ κόσμο από πολλές περιοχές. Στην Αράχοβα υπάρχουν ταβέρνες, όπου ο επισκέπτης μπορεί να επισκεφθεί και να γευθεί τη νόστιμη τοπική κουζίνα. Από την Αράχοβα ο επισκέπτης μπορεί να απολαύσει την μαγευτική θέα της Ευηνολίμνης και το φράγμα του Ευήνου ποταμού.

ΑΙΣΙΟΘΕΑΤΑ: Το Αραχοβίτικο μοναστήρι είναι συνδεδεμένο με την αρχοντική οικογένεια των Σισμαναίων. Από τις εγκαταστάσεις του μόνο το καθολικό διασώζεται σήμερα. Στην πλάκα, που είναι πάνω από την κύρια είσοδο του καθολικού, υπάρχει φθαρμένη και δυσανάγνωστη επιγραφή που μας γνωρίζει ότι το μοναστήρι ανακαινίστηκε από τον Θανάση Σισμάνη το 1778. Κατά την παράδοση, το Μοναστήρι υπήρχε και προ του 1778, κάπου 300 μ. πιο κάτω από τη σημερινή του θέση.

Το καθολικό, όπως διασώζεται σήμερα, είναι μια απλή βασιλική, διαστάσεων 6 μ. μήκος, 4 πλάτος και 2,50 ύψος.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ: Σύμφωνα με την απογραφή του 2001 το χωριό έχει πληθυσμό 250 κατοίκους. Τους καλοκαιρινούς μήνες ο αριθμός των κατοίκων διπλασιάζεται.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ:

1. Αράχοβα - Νιοχώρι - Πετρωτό (Παληονέχουρο) - Ψηλός Σταυρός.
2. Αράχοβα - Κλεπά.

ΑΧΛΑΔΟΚΑΣΤΡΟ

ΘΕΣΗ: Το Αχλαδόκαστρο είναι κτισμένο στους πρόποδες του βουνού με το όνομα «Βουνάκι» σε πετρώδες επικλινές έδαφος. Χαρακτηριστικά είναι τα λιθόκτιστα δέματα που έχουν κτισθεί μέχρι τη δεκαετία του 1960 για να διαμορφώσουν τις πεζούλες όπου οι κάτοικοι καλλιεργούσαν δημητριακά, αμπέλια, κηπευτικά και οπωροφόρα δένδρα.

ΟΝΟΜΑΣΙΑ: Το αρχικό όνομα του χωριού ήταν Αρτοτίβα, όνομα λατινικής προέλευσης. Το όνομα του χωριού είναι ένας συνδυασμός των αχλαδιών που παράγει και της φυσικής του τοποθεσίας, δηλαδή λόφος όπου υπάρχει αρχαίο φρούριο.

ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ: Νοτιοδυτικά και νοτιοανατολικά του χωριού ρέουν δύο ποτάμια, ο Εύηνος και ο Κότσαλος. Τα ποτάμια αυτά ομορφαίνουν και δροσίζουν την περιοχή με την βλάστηση των ακτών τους. Στα νερά του Ευήνου υπάρχουν ψάρια, όπως πέστρφες, κεφαλόπουλα, στρουσίδια και άλλα.

Το χωριό έχει υγιεινό κλίμα, καθαρά και αρκετά νερά από πηγές που εξυπηρετούν τους κατοίκους και τους επισκέπτες του χωριού. Το γεγονός της ύπαρξης πηγαίων νερών, αλλά και η φροντίδα των κατοίκων για τα δένδρα στις αυλές των σπιτιών τους κάνουν το χωριό καταπράσινο.

ΑΙΣΙΟΘΕΑΤΑ: Για την επικοινωνία των πεδινών περιοχών της Αιτωλίας και της Τριχωνίδας με την ορεινή Ναυπακτία το 1650 μ.Χ. οι Ενετοί κατασκεύασαν την υπέροχη πέτρινη γέφυρα σε σχήμα τόξου. Αυτή η «καμάρα», όπως την αποκαλούν οι ντόπιοι ήταν η μοναδική σωτήρια δίοδος όλων των χωριών των Κραβάρων με τα καμποχώρια της Τριχωνίδας μέχρι το 1930 όταν εκεί κοντά κτίστηκε η νέα γέφυρα του Βαλτοσρέματος με χρήματα του ευεργέτη Κωνσταντίνου Μαντζίκα.

Από την περιοχή του Αχλαδόκαστρου διερχόταν στην αρχαιότητα ο βασικός δρόμος που ένωνε τις πρωτεύουσες της αρχαίας Αιτωλίας (Πλευρώνα, Καλυδώνα) με τα χωριά της αρχαίας Αποδοτίας και Οφιονείας. Ο δρόμος ξεκινούσε από το σημερινό Ευηνο-

χώρι, ανέβαινε στη δεξιά όχθη του Ευήνου και περίπου στο ύψος του Πόρου πέρναγε απέναντι και έφθανε στη Στράνωμα. Από και μέσω των στενών του Αχλαδόκαστρου, στη συμβολή των ποταμών Ευήνου και Κότσαλου, ανέβαινε προς Περίστα, Άγιο Δημήτριο ή Αράχοβα με διακλαδώσεις προς τα γειτονικά χωριά.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ: Το Αχλαδόκαστρο έχει απογραφέντα πληθυσμό το 2001 εκατόν είκοσι έξι κατοίκους. Πολλοί κάτοικοι επισκέπτονται το χωριό τους θερινούς μήνες για διακοπές.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ:

1. Μονοπάτι Αχλαδόκαστρο - Γεφύρι Αρτοτίβας
2. Μονοπάτι Γεφύρι Αρτοτίβας - Πλάτανος
3. Πλάτανος - Αγ. Δημήτριος

ΔΕΝΔΡΟΧΩΡΙ

ΘΕΣΗ: Είναι κτισμένο σε μια πτυχή της ανατολικής πλαγιάς του όρους Κοκκινιά κάτω από το ύψωμα Ξεροβούνι, σε υψόμετρο 850 μ. περίπου. Το έδαφος είναι επικλινές και συγκρατείται με δέματα ξερολιθιάς. Εκτός από το ελατοδάσος υπάρχει και άλλη δασώδης έκταση με βελανιδιές, πουρνάρια, αριές κέδρους κ.ά. Λέγεται ότι η εύφορη Περιφέρεια της Καναβίστρας δόθηκε στο γειτονικό χωριό Λειβαδάκι εκ μέρους του Δενδροχωρίου σαν αποζημίωση φονευθέντος κατοίκου Λειβαδακίου από κάτοικο Δενδροχωρίου σε κοινή πανήγυρη στο εξωκλήσι ο Προφήτης Ηλίας.

ΟΝΟΜΑΣΙΑ: Έλαβε το νέο όνομα από το ωραίο προστατευτικό δάσος το οποίο είναι επάνω από το χωριό και στο οποίο πλεονάζει ή δρυς. Το παλιό του όνομα είναι Τέρνοβα, το οποίο σημαίνει αγκαθερό στεφάνι. Φαίνεται ότι το χωριό είναι κτισμένο σε προχριστιανική εποχή.

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: Ένα χάλκινο αγαλματίδιο της θεάς Άρτεμης καθώς και διάφορα κεραμικά που βρέθηκαν στην περιοχή του Δενδροχωρίου μας οδηγούν στην πιθανότητα να υπήρχε στην περιοχή αρχαίος οικισμός.

Νοτιοανατολικά του χωριού υπάρχει βράχος με απρόσιτες σπηλιές. Από εκεί διερχόμενα αποσπάσματα κατακτητών αποκλείονταν από πολεμιστές κατοίκους. Υπάρχουν και άλλες σπηλιές των χωριών Αβώρανης, Άμπλιανης, Παλούκοβας, Τέρνοβας, όπου κατέφευγαν χωριστά τα χωριά, και δεν πάτησε ποτέ πόδι εχθρικό κατά την επανάσταση του 1821 και προηγούμενα.

Λέγεται ότι οι κάτοικοι στο εξωκλήσι Άγιος Νικόλαος συνήψαν μάχη με Τουρκικό απόσπασμα και εμπόδισαν την είσοδό του στο χωριό. Το απόσπασμα είχε σταθμεύσει στο βορειοδυτικό ύψωμα της περιφέρειας του χωριού Άγιοι Απόστολοι από εκεί επήγαν στην Κλεπά, και την λεηλάτησαν, ήπιαν πολύ

κρασί και μέθυσαν, πολέμησαν μεθυσμένοι, και νικήθηκαν. Τους ανάγκασαν να επιστρέψουν στο Καρπενήσι. Στο διάστημα του επαναστατικού αγώνα του 1821 ή Εκκλησία της Κοίμησης της Θεοτόκου ήταν σκεπασμένη με σάλωμα. Ένας αρχηγός ομάδας που ονομαζόταν Κώστας Χορμόβας, προσευχήθηκε και ζήτησε να τον βοηθήσει ή Παναγία να επιτύχει στην επιχείρηση. Πέτυχε, και όταν επέστρεψε έκτισε την Εκκλησία όπως ήταν προ του 1908 μικρή μεν, αλλά με καλή σκεπή και με χαγιάτι.

Έπαθε καθίζηση όλη η περιοχή όπου ήταν κτισμένη η Εκκλησία οπότε ανοικοδομήθηκε εκ θεμελίων το 1908.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ: Σύμφωνα με την απογραφή του 2001 το χωριό έχει πληθυσμό 28 κατοίκους.

Η ΖΩΗ ΣΗΜΕΡΑ: Σήμερα το χωριό κατοικείται το καλοκαίρι από τους Δενδροχωρίτες που το επισκέπτονται. Τους χειμερινούς μήνες είναι σχεδόν ακατοίκητο.

Το κλίμα του χωριού είναι ξηρό, με ήπιο χειμώνα και δροσερό καλοκαίρι. Ο ανατολικός προσανατολισμός του χωριού ευνοεί τις καλλιέργειες κυρίως των αμπελιών. Το κρασί του Δενδροχωρίου είναι περιζήτητο στις τοπικές αγορές.

ΚΑΣΤΑΝΙΑ

ΘΕΣΗ: Το χωριό είναι κτισμένο μεταξύ λοφοσειρών του όρους Αρδίνι και του απέναντι όρους Ξηροβούνι. Βρίσκεται σε έδαφος κατωφερικό σε υψόμετρο άνω των 1200 μέτρων. Πάνω από το χωριό υπάρχει δάσος ελάτων.

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: Η Καστανιά χρονολογείται κατά τις παραδόσεις άνω των 600 χρόνων. Η παλαιότερα Καστανιά αποτελείται από τρεις συνοικισμούς και είχε 250 οικογένειες. Στη πρώτη τοποθεσία «Μπίρπιανης» πάνω από το σημερινό «Χάνι Λιόλου» υπάρχουν τα παλαιά κτίρια καθώς και τα ερείπια του ιερού ναού Αγίου Σώστη. Μεταγενέστερος συνοικισμός ήταν στη θέση «Παλαιοφυτιά». Εκεί διασώζονται ερείπια οικοδομών και του ιερού ναού της Παναγίας. Τρίτος συνοικισμός είναι στη θέση όπου τώρα είναι κτισμένη η Νέα Καστανιά η οποία χρονολογείται από 250 ετών.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ: Σύμφωνα με την απογραφή του 2001 ο πληθυσμός του δημοτικού διαμερίσματος Καστανιάς ήταν 77 κάτοικοι.

Η ΖΩΗ ΣΗΜΕΡΑ: Η Καστανιά πανηγυρίζει την 29 Αυγούστου ημέρα της Αποτομής της Κεφαλής του Προδρόμου Ιωάννη. Έχει δραστήριο Σύλλογο στην Αθήνα. Το χειμώνα οι μόνιμοι κάτοικοι είναι ελάκιστοι αλλά τους καλοκαιρινούς μήνες πολλοί το επισκέπτονται για λίγες μέρες ξεκούρασης και ξεγνοιασιάς.

ΚΛΕΠΑ

ΘΕΣΗ: Περιβάλλεται από τα ελατοσκεπή βουνά των Βαρδουσίων, της Γραμμένης Οξυάς, της Σαράνταινας, του Τσεκουριού και του Κοκκινιά. Το χωριό βρίσκεται σε υψόμετρο 825 μέτρα και έχει άφθονα και κρυσταλλένια νερά. Ο χείμαρρος Μέγα Ρεύμα το χωρίζει σε δύο τμήματα.

ΟΝΟΜΑΣΙΑ: Την ονομασία του οφείλει στο ότι είναι ευήλιο (Κλεπά-τόπος ευήλιος), υπάρχει και παράδοση ότι η ονομασία ανάγεται σε πολύ παλαιότερους χρόνους και ότι από το χωριό πέρασε ο Απόστολος Κλεώπας και ίδρυσε εκεί Εκκλησία.

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: Κατά την Επανάσταση του 1821 οι κάτοικοι του χωριού έλαβαν ενεργό μέρος σε αυτή. Ευρισκόμενοι σε θέση φύσει οχυρά, έχοντας δε σε κάθε στιγμή στη διάθεσή τους κρησφύγετα τους απόκρημνους βράχους και τα σπήλαια, που αφθονούν στην περιοχή, ήταν ήδη έτοιμοι όχι απλώς να αποτινάξουν τον ζυγό του τυράννου, τον οποίο ποτέ δεν έζησαν, αλλά να αναλάβουν επιθετική ενέργεια και να βοηθήσουν τους κατοίκους άλλων περιοχών της Ναυπακτίας, Τριχωνίδας και Φθιώτιδας.

Από την αρχή είχαν ταχθεί στις διαταγές του οπλαρχηγού Ανδρίτσου Σαφάκα, που καταγόταν από την Αρτοτίνη. Το κείμενο της συμφωνίας της ένταξης των κατοίκων υπό τον οπλαρχηγό σώζεται στο αρχείο του τελευταίου. Σύμφωνα με τους όρους της συμφωνίας, οι κάτοικοι έδιναν πλήρη εξουσία στον Σαφάκα και δικαιώματα, υπόσχονταν δε ότι θα καταβάλλουν μηνιαίως 400 γρόσια για την κάλυψη των αναγκών του Σώματός του. Από το ίδιο αρχείο πληροφορούμαστε ότι ο Καραϊσκάκης είχε στην Κλεπά στρατόπεδο γυναικών, πιθανόν αιχμαλώτων συζύγων επισήμων Τούρκων, για τις οποίες ζητούσε λύτρα.

Το γεφύρι των "Στενών" στην Κλεπά.

Ανατολικά της Κλεπας ευρίσκεται ο ονομαστός "Βράχος της Κλεπας". Εδώ ο Σαφάκας κλείστηκε το 1823, όταν οι Αρβανίτες του Σκόντρα Πασά είχαν φθάσει στην περιοχή μετά τη μάχη της Καλιακούδας και το θάνατο του Μάρκου Μπότσαρη.

Από το χωριό πέρασαν πολλές φορές οι Σουλιώτες Τζαβέλας και Φωτομάρας, καθώς και ο Καραϊσκάκης με το Σώμα του.

Η Κλεπά έχει ταβέρνες, όπου ο επισκέπτης μπορεί να γευτεί τις τοπικές νοστιμιές και να απολαύσει την θέα της Ευηνολίμνης και των γύρω βουνών.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ: Σύμφωνα με την απογραφή του 2001 το χωριό έχει πληθυσμό 301 κατοίκους. Τους καλοκαιρινούς μήνες ο αριθμός των κατοίκων διπλασιάζεται.

ΛΙΒΑΔΑΚΙ

ΘΕΣΗ: Το Λιβαδάκι είναι το πιο απόμακρο χωριό της Ναυπακτίας. Είναι κτισμένο στην ανατολική πλαγιά του όρους Κοκκινιά σε υψόμετρο 1200 περίπου μέτρων. Το αρχικό χωριό ήταν κτισμένο στην δεξιά όχθη του ποταμού Ευήνου 15 λεπτά περίπου μακριά από την κοίτη του, σε ένα απότομο μέρος.

ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ: Το Λιβαδάκι είναι ένα όμορφο χωριό όπου ο επισκέπτης μπορεί να απολαύσει το όμορφο Ορεινό Τοπίο με τις ψηλές οροσειρές και τον ευρύτατο ορίζοντα. Χαρακτηριστικό του χωριού είναι το άφθονο πράσινο, τα πανύψηλα έλατα και τα κρύα νερά του. Πρόκειται για όμορφο ορεινό τοπίο με ψηλές οροσειρές και ευρύτατο ορίζοντα.

Πάνω δεξιά του χωριού υπάρχει δάσος ελάτων που δίνει μεγαλοπρέπεια, επιβλητικότητα και γοητεία σ' όλο το τοπίο.

Πραγματικό στολίδι του χωριού είναι και οι τρεις βρύσες που τρέχουν αδιάκοπα κρύα νερά και δροσίζουν τους κατοίκους και κάθε επισκέπτη.

Η θέση «Πυργούλης» είναι ένα μικρό μπαλκόνι του χωριού που ανοίγει μεγάλο ορίζοντα.

Η εκκλησία της Παναγίας και η εκκλησία της Αγίας Παρασκευής ανάμεσα στα πλατάνια και τα έλατα προστατεύουν τη ζωή του χωριού και του τόπου.

Το Λιβαδάκι μαζί με τα χωριά Κλεπά, Αράχοβα, Νεοχώρι, Δενδροχώρι, Διπλάτανο και Περδικόβρυση αποτελούσαν το δήμο Κλεπαίδος. Σήμερα είναι δημοτικό διαμέρισμα του δήμου Πλατάνου.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ: Το Λιβαδάκι έχει απογραφέντα πληθυσμό το 2001 πενήντα δύο κατοίκους. Πολλοί κάτοικοι του χωριού έχουν εγκατασταθεί μόνιμα στη Νέα Αβόρανη του Αγρινίου και επισκέπτονται το Λιβαδάκι τους θερινούς μήνες για διακοπές.

ΝΕΟΧΩΡΙ

ΘΕΣΗ: Το Νεοχώρι βρίσκεται στο βορειοδυτικό άκρο της επαρχίας Ναυπακτίας της νότιας διακλάδωσης του βουνού "Ψηλός Σταυρός", σε υψόμετρο 730 μ. Είναι κτισμένο σε αντρείσμα, ανάμεσα στα δύο ρέματα, τον Κλινοβίτη και τον Καλαμίτη τα οποία σμίγουν στη θέση Δίρρεμα.

Συνορεύει βόρεια με Ευρυτανία (Ψηλός Σταυρός), δυτικά με την Τριχωνίδα, ανατολικά με την κοινότητα Αραχόβης και νότια με την κοινότητα Αγίου Δημητρίου (ποταμός Εύηνος/ Λίμνη Ευήνου).

ΟΝΟΜΑΣΙΑ: Την ονομασία του την πήρε σε αντιδιαστολή με το προηγούμενο χωριό που ονομαζόταν Παλαιοχώρι.

ΠΩΣ ΘΑ ΦΘΑΣΕΤΕ ΣΤΟ ΝΕΟΧΩΡΙ: Από τη Ναύπακτο θα ακολουθήσετε τη διαδρομή Δάφνη - Παλαιόπυργος - Σίμος - Πλάτανος - Άγιος Δημήτριος - Νεοχώρι διανύοντας 79 χιλιόμετρα, όλα σε ασφάλτο. Η πρόσβαση στο χωριό γίνεται από τον Άγιο Δημήτριο. Στην είσοδο του χωριού Άγιος Δημήτριος υπάρχει διασταύρωση αριστερά, που μας οδηγεί στο Νεοχώρι. Το τμήμα αυτό του δρόμου περνάει περιφερειακά από το φράγμα του Εύηνου ποταμού και δέκα χιλιόμετρα βορειότερα καταλήγει στο Νεοχώρι, το οποίο φαντάζει χωριό - εξώστης, κρεμασμένο στις απότομες πλαγιές του Καρφοπεταλιά. Τα όμορφα σπίτια, το υπέροχο καμπαναριό και ο τεράστιος πλάτανος στο κέντρο της πλατείας είναι τα χαρακτηριστικά του χωριού.

Από το Νεοχώρι υπάρχει οδική σύνδεση με βόρεια κατεύθυνση, που περνάει από τη θέση Ψηλός Σταυρός και μπαίνει στο νομό Ευρυτανίας, όπου συναντά τη Δομνίστα (19 χιλιόμετρα) και το Κρίκελλο (9 χιλιόμετρα). Στο Κρίκελλο συναντιούνται οι δρόμοι από το Καρπενήσι (39 χιλιόμετρα) και από τη Λαμία (91 χιλιόμετρα).

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: Η προφορική παράδοση και τα αρχαιολογικά ευρήματα συνηγορούν ότι δύο τουλάχιστον οικισμοί πρέπει να προϋπήρξαν στον ευρύτερο χώρο του Νεοχωρίου:

1. τα Ελληνικά, κοντά στο ξωκλήσι του Αί-Νικόλα στο φράγμα του Ευήνου, πιθανότατα προχριστιανικός και βυζαντινός οικισμός και

2. τα Παλιχώρια, που βρίσκονται στα βορειοδυτικά του σημερινού οικισμού και σε απόσταση μιας περίπου ώρας δρόμο απ' αυτόν. Από τα τοπωνύμια της περιοχής εικάζεται ότι πρόκειται για βυζαντινό ή μεταβυζαντινό οικισμό. Και οι δύο αυτοί οικισμοί, κατά την παράδοση, φαίνεται πως εγκαταλείφθηκαν, αφού πρώτα αποδεκατίστηκαν οι κάτοικοί τους από κάποιο φοβερό θανατικό.

Το Παλιονέχωρο, που βρίσκεται βορειοανατολικά του χωριού, στα σύνορα της επαρχίας Ναυπακτίας και του Νομού Ευρυτανίας, οικισμός που "στήθηκε", όπως λέγεται, στα χρόνια της Τουρκοκρατίας. Συγκεκριμένα, το 1826 τα διερχόμενα

στρατεύματα του Σκόδρα Πασά που έρχονταν από Δομνίστα - μέσω ψηλού Σταυρού - και περνούσαν μέσα από το χωριό για την πολιορκία του Μεσολογγίου κατέστρεψαν το χωριό. Οι κάτοικοι εγκαταστάθηκαν στη σημερινή θέση Νεοχώρι και το έτος 1837 έκτισαν και τον σημερινό Ναό της Κοίμησης της Θεοτόκου.

Υπάρχουν δύο Πατριδολατρικοί Σύλλογοι Νεοχωριτών, ένας στην Αθήνα και ένας στην Αμερική, που προσφέρουν πολλά στο χωριό. Υπάρχει Οργανωμένο Λαογραφικό Μουσείο με πλούσια εκθέματα. Κάποιος επισκέπτης μπορεί να απολαύσει την νόστιμη τοπική κουζίνα στις ταβέρνες του χωριού.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ: Σύμφωνα με την απογραφή του 2001 το χωριό έχει πληθυσμό 151 κατοίκους. Τους καλοκαιρινούς μήνες ο πληθυσμός του χωριού διπλασιάζεται.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ: Νεοχώρι - προς Σπηλιά (διαδρομή 90') Συνδέει το Νεοχώρι με το συνοικισμό Παλιονέχωρο. Είναι θαυμάσια διαδρομή που περνάει μέσα από απότομους βράχους, σπηλιές και το �έμα Κλινοβίτη με τα κελαρυστά του νερά και το υπέροχο φαράγγι του. Η διαδρομή τελειώνει στο σημείο συνάντησης με το �έμα Κάκκαβο, όπου εκεί είναι η τοποθεσία «τ' Τσούμου το βουρό». Τα νερά που πέφτουν σχηματίζουν καταρράκτη, ο οποίος δημιουργεί ποταμολίμνη (βουρό).

1. Νεοχώρι - προς Φαράγγι - Κλινοβίτη (διαδρομή 120'). Από την τοποθεσία Δίρρεμα ο οδοιπόρος ακολουθεί το �έμα και φθάνει στου «Τσούμου το βουρό», περνώντας από δύσβατες διαβάσεις μέσα από δασιά πλατάνια κάτω από βράχους με παράξενα σχήματα και μυριάδες πολυτρίχια, που στάζουν νερό χειμώνα καλοκαίρι.
2. Νεοχώρι - προς Ψηλά Αλώνια - Καρφοπεταλιά (διαδρομή 120'). Είναι μια βατή ανάβαση του Καρφοπεταλιά με εξαιρετική θέα τη Λίμνη του Ευήνου.
3. Νεοχώρι - από Κανελλάκη προς πηγή Αρκουδόρρεμα (διαδρομή 90'). Από εκεί ο οδοιπόρος έχει θέα τον Καρφοπεταλιά, τη Λίμνη Ευήνου - όσο προχωράει - τον Κοκκινιά, την Παλιαράχωβα, το Παλινέχωρο, την Αγία Παρασκευή, την Τούφα.
4. Νεοχώρι - προς πηγή Πουρί (διαδρομή 60'). Στο δρόμο συναντά ο περιπατητής του Μούρτου τη βρύση. Κατά τη διαδρομή αντικρίζει τους γκρεμούς και τα βράχια του Καρφοπεταλιά, που υψώνονται μπροστά του.
5. Νεοχώρι - προς Άγιο Γεώργιο-Εικόνισμα (διαδρομή 30'). Εξαιρετική θέα προς τη Λίμνη Ευήνου, τα γύρω βουνά, της στράτας προς Σπηλιά και το Φαράγγι του Κλινοβίτη.
6. Νεοχώρι - προς Παλιόγουρνα (διαδρομή 30'). Εξαιρετική θέα προς τη Λίμνη Ευήνου, τον Καρφοπεταλιά, τον Κοκκινιά, το χωριό.

ΠΕΡΔΙΚΟΒΡΥΣΗ

ΘΕΣΗ: Το χωριό είναι κτισμένο στις βόρειες πλαγιές του όρους Τσεκούρι κοντά στον Εύηνο. Το έδαφός του είναι ένα μέρος κατωφερικό και ένα μέρος επίπεδο. Είναι ένα όμορφο χωριό γεμάτο πράσινο και πολλά όμορφα τοπία.

Οι κάτοικοί του είναι κτηνοτρόφοι και γεωργοί. Το χειμώνα οι κάτοικοι παραχειμάζουν στη Ναύπακτο και την Μακρυνεία.

ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ: Το χωριό έχει πολλά νερά, που βοηθάνε την πλούσια βλάστησή του.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ: Σύμφωνα με την απογραφή του 2001 ο πληθυσμός του δημοτικού διαμερίσματος Καστανιάς ήταν 27 κάτοικοι. Το καλοκαίρι γεμίζει από ντόπιους και ξένους επισκέπτες. Το χειμώνα επίσης το επισκέπτονται αρκετοί για να απολαύσουν τα όμορφα χιονισμένα τοπία και να γευθούν τα νόστιμα φαγητά.

ΠΕΡΙΣΤΑ

ΘΕΣΗ: Κτισμένη αμφιθεατρικά στους πρόποδες του Ξηροβουνιού σε έδαφος πετρώδες και υψόμετρο 850 μ. Η ύπαρξή της χρονολογείται από τον Εξ π.Χ. αιώνα. Την δυτική της πλευρά διασχίζει ο Εύηνος ποταμός που την χωρίζει από την Τριχωνίδα. Απέναντί της ο Πέρκος του Δήμου Θέρμου πλέον και στα βόρεια στέκεται αγέρωχος ο Άννινος. Πάνω από το χωριό υπάρχει μικρό δάσος από κέδρους και πουνάρια, γαύρα και μηλιούς. Πάνω και κάτω του δάσους ευρίσκονται μικρές κοιλάδες που οι παλαιότεροι κάτοικοι τις καλλιεργούσαν.

Το έδαφος της Περίστας είναι επικλινές και συγκρατείται με πεζούλια και μάντρες. Οι μάντρες κρατούν το χώμα, δημιουργώντας τις «ζαγάδες», όπου γίνεται η καλλιέργεια. Στις άκρες από τις ζαγάδες βρίσκονται σωροί από πέτρες (χαλιάδες), που αφαιρέθηκαν για να διευκολύνονται στην καλλιέργεια. Το χώμα κλίνει προς το κόκκινο. Τα πετρώματα του εδάφους είναι διάφορης γεωλογικής σύστασης.

Στην κεντρική πλατεία του χωριού υπάρχει ένας αιωνόβιος πλάτανος στο μέσον. Πάνω από την πλατεία είναι κτισμένος ο Ιερός ναός του Αγίου Αθανασίου, ο οποίος κτίστηκε το 1749. Η εκκλησία έχει σπουδαία βιβλία, τα περισσότερα από τα οποία τυπώθηκαν στη Βενετία, καθώς και παλιές εικόνες από το 1772 σε καλή κατάσταση.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ: Σύμφωνα με την απογραφή του 2001 το χωριό έχει πληθυσμό 117 κατοίκους, ενώ τους καλοκαιρινούς μήνες ο αριθμός των κατοίκων διπλασιάζεται.

Το χωριό πανηγυρίζει την Μεταμόρφωση του Σωτήρος (5-6 Αυγούστου) και πολιούχος της είναι ο Άγιος Αθανάσιος.

ΟΝΟΜΑΣΙΑ: Παρά τις προσπάθειες διαπρεπών γλωσσολόγων, δεν κατορθώθηκε να βρεθεί η ετυμολογία του τοπωνυμίου Περίστα. Ο καθηγητής Δρανδάκης ισχυρίζεται πως το τοπωνύμιο είναι ελληνικό και αποτελεί συγκοπή της λέξης «περίστασις». Με το όνομα αυτό («περίστασις») άλλωστε, υπάρχουν αρκετά χωριά στον βορειοελλαδικό χώρο. Κατά την άποψη των συντακτών του Ιστορικού Λεξικού της Ακαδημίας Αθηνών, στην Περίστα ενδεχομένως υπήρχε ναός της θεάς Περίστασης και το όνομα να συγκόπηκε.

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: Η ύπαρξή της χρονολογικά τοποθετείται στην αρχαιότητα. Στο παρελθόν υπήρξε κέντρο σηροτροφίας μαζί με το γειτονικό χωριό Πέρκος.

Οι Περισιτιάνοι άνοιξαν νωρίς τον δρόμο προς μια άλλη υπερπόντιο «Γη της Επαγγελίας», τη Βόρειο Αμερική. Η επιτυχία τους χρησίμευσε σαν καταλύτης στο χωριό και μέσα στα 15 επόμενα χρόνια, μέχρι την αρχή των Βαλκανικών Πολέμων, η προς την Αμερική μετανάστευση των νέων της Περίστας πήρε τη μορφή βιβλικής εξόδου. Παιδιά δώδεκα χρονών άφησαν τα θρανία τους και μεσόκοποι πενηντάχρονοι, άφησαν την οικογένεια και την περιουσία τους και έφευγαν, απροετοίμαστοι και χρεωμένοι, προς την άγνωστη και μακρινή χρυσοφόρο Αμερική, στην οποία εναπόθεταν τις ελπίδες τους. Οι περισσότεροι πρόκοψαν και ενίσχυσαν οικονομικά τις οικογένειές τους και το χωριό τους, που τόσο αγαπούσαν. Στο χωριό δεν έμειναν παρά οι γυναίκες, οι πολύ ηλικιωμένοι, τα νήπια και τα παιδιά του Δημοτικού Σχολείου. Και όπως άρχισε να ρέει προς τα εκεί ο πακτωλός των δολαρίων, το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων καλυτέρευσε αισθητά, κοινοτικά έργα, όπως η Εκκλησία, το Σχολείο και οι δρόμοι, άρχισαν να φυτρώνουν το ένα κατόπιν του άλλου, αλλά τα κτήματα και οι στάνες ρήμαξαν και η παλιά οικιακή χειροτεχνία ξεχάστηκε ολότελα.

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ: Συνδέεται με ασφαλτοστρωμένο οδικό δίκτυο με τη Ναύπακτο και με το Θέρμο Τριχωνίδας. Απέχει 50 χιλιόμετρα από Ναύπακτο, 32 χιλιόμετρα από Θέρμο και 57 χιλιόμετρα από Αγρίνιο.

ΧΟΜΟΡΗ

ΘΕΣΗ: Η Χόμορη είναι κτισμένη στην νοτιοδυτική πλαγιά των μεσαίων πλευρών του όρους Αρδίνης και σε ύψος 700 μ. με αμφιθεατρική θέα. Ο λόφος του Αγίου Κωνσταντίνου αποτελεί ένα πανέμορφο δάσος που βρίσκεται πάνω από το χωριό. Τα πέτρινα σπίτια του με το παραδοσιακό κεραμίδι μοιάζουν με ανοιχτή αγκαλιά, που περιμένει φιλόξενη τον επισκέπτη.

ΟΝΟΜΑΣΙΑ: Το όνομα του χωριού φαίνεται να προέρχεται από την αρχαία λέξη "όμορος" όπου το γράμμα "χ" προέρχεται από την δασεία. Όμορη ή γειτονεύουσα κοινότητα λοιπόν.

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: Το χωριό της Χόμορης, ίσως είναι το αρχαιότερο από τα χωριά της περιοχής. Η Χόμορη κατά το έτος 1775 μ.Χ. χρημάτισε μεταβατική έδρα της επισκοπής Λιδορικού. Κατά την τουρκοκρατία λειτούργησε στην Χόμορη "Ελληνικό Σχολείο".

Η Χόμορη υπήρξε η γενέτειρα τριών τουλάχιστον γνωστών επισκόπων και του μεγάλου ευεργέτη της Ναυπάκτου, του Δημητρίου Παπαχαράλμπους, ο οποίος κληροδότησε στην πόλη λαμπρά έργα που απολαμβάνει η νεολαία και ολόκληρος ο Ναυπακτιακός λαός.

ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ: Στη Χόμορη, βρίσκεται το Μοναστήρι που είναι αφιερωμένο στην Κοίμηση της Θεοτόκου, γνωστό με το όνομα Παναγία Καβαδιώτισσα. Η παράδοση λέει ότι η εικόνα της Παναγίας ήλθε από το χωριό Καβαδά των Αγράφων με άγνωστο τρόπο.

Πότε κτίστηκε το Μοναστήρι δεν γνωρίζουμε. Η μόνη χρονολογική ένδειξη είναι το έτος 1725 σε εικόνα του τέμπλου και το έτος 1770 σε πωλητήριο συμβόλαιο, όπου προσυπογράφει ως μάρτυρας ο ιερομόναχος και εκκλησιάρχης της λαύρας Διονύσιος. Ο χαρακτηρισμός του Μοναστηριού ως λαύρας μας δίνει τον τρόπο οργάνωσης της Μονής. Η όλη εγκατάσταση απαρτιζόταν από καλύβες ή ανεξάρτητα κελιά και οι μοναχοί ζούσαν με ιδιόρρυθμο τρόπο.

Από τις μοναστικές εγκαταστάσεις διασώθηκαν το καθολικό και το Ηγουμενείο. Το καθολικό, βασι-

λική χωρίς τρούλο, είναι αρχειακά εξακριβωμένο ότι κτίστηκε στα 1831 από τον Ηγούμενο Κύριλλο. Το Ηγουμενείο κτίστηκε στα 1815 από τον ίδιο Ηγούμενο και έχει εντυπωσιακή δόμηση. Η εικόνα της Καβαδιώτισσας, μια σύνθετη απόδοση της Κοίμησης της Θεοτόκου, είναι τοποθετημένη στο ξυλόγλυπτο τέμπλο.

Το Μοναστήρι καταργήθηκε στα 1833. Η διάλυση της Καβαδιώτισσας ήταν οριστική. Δε σβήστηκε όμως απ' τη λαϊκή ψυχή των κατοίκων της ορεινής Ναυπακτίας.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η αρχιτεκτονική του χωριού, καθώς ένας μεγάλος αριθμός οικιών είναι πετρόκτιστες. Παλιά λειτουργούσε ο νερόμυλος του Πατούχα, αλλά σήμερα είναι εγκαταλειμμένος. Στην πλατεία του χωριού υπάρχει η Μεγάλη Βρύση, που κτίστηκε το 1829.

Υπάρχουν οι ναοί της Αγίας Παρασκευής, πολιούχου του χωριού, του Αγίου Χαράλαμπους και του Αγίου Κωνσταντίνου. Και οι τρεις είναι κτισμένες από την εποχή της Τουρκοκρατίας. Στην περιοχή υπάρχουν δύο σπήλαια, ανεξερεύνητα ακόμη, του Μαστροκώστα και της Βαθείας.

Η ΖΩΗ ΣΗΜΕΡΑ: Κατά τη διάρκεια του χειμώνα, μόλις είκοσι οικογένειες ξεχειμωνιάζουν εκεί, χωρίς παιδικές φωνές που ζωντανεύουν κάθε οικισμό. Το σχολείο είναι κλειστό εδώ και μερικά χρόνια, θυμίζοντας στους παλαιότερους παλιές ευχάριστες μέρες και φέρνοντας μελαγχολικές συγκινήσεις.

Σύμφωνα με την απογραφή του 2001 η Χόμορη έχει 105 κατοίκους. Όταν όμως φθάνουν οι καλοκαιρινοί μήνες, το χωριό γεμίζει από τους ξενιτεμένους, που επιστρέφουν στις προγονικές τους εστίες και παίρνει και πάλι την παλιά του όψη.

ΠΩΣ ΘΑ ΦΘΑΣΕΤΕ ΣΤΗ ΧΟΜΟΡΗ: Για να φθάσετε στο χωριό από τη Ναύπακτο ακολουθείτε το δρόμο που φθάνει στο Χάνι Λόη - Παλιόπυργο - Ποκίστα - Πλάτανο - Χόμορη, ή ακολουθείτε από Ποκίστα τη διαδρομή προς Μηλιά - Χόμορη. Η διαδρομή από Ναύπακτο μέσω Πλατάνου είναι 55 χιλιόμετρα.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ:

1. Χόμορη-Αγ. Γεώργιος,
2. Χόμορη - Αμπέλια.

ΔΗΜΟΣ ΠΥΛΗΝΗΣ

ΘΕΣΗ: Βορειοανατολικά του δήμου Ναυπάκτου βρίσκεται ο δήμος Πυλήνης. Η περιοχή του δήμου Πυλήνης είναι από τις πιο ενδιαφέρουσες περιοχές της Ελλάδας μ από οικολογική και περιβαλλοντική άποψη.

Τα φυσικά όρια του δήμου είναι: Βόρεια το ποτάμι Κότσαλος, νότια το ποτάμι Πόριαρης και ο χείμαρρος Βελβιτσάνος, ανατολικά οι δυτικές πλαγιές της Παπαδιάς και δυτικά ο ποταμός Εύηνος (Φίδαρης).

Η Πυλήνη είναι προϊστορική πόλη που αναφέρεται από τον Όμηρο στον κατάλογο των Αιτωλικών πόλεων που έλαβαν μέρος στον Τρωικό πόλεμο υπό τον Αιτωλό βασιλιά Θόαντα.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ: Ο πληθυσμός του Δήμου στα χαρτιά είναι περίπου 2.000, στην πράξη όμως είναι πολύ λιγότεροι, περίπου 600 άτομα.

Έδρα του Δήμου Πυλήνης είναι η Σίμος, όπου βρίσκεται το δημαρχείο.

ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ: Χαρακτηριστικό του δήμου Πυλήνης είναι οι παρθένες φυσικές ομορφιές και οι παραδοσιακοί οικισμοί μέσα σε δάση και απέραντη βλάστηση.

Τα όμορφα φυσικά τοπία, οι ενδιαφέρουσες οδοιπορικές διαδρομές, η πλούσια πολιτιστική δράση και η ζεστασιά των ανθρώπων είναι μερικοί από τους λόγους για τους οποίους αξίζει να επισκεφθείτε το δήμο Πυλήνης.

Καθένα από τα δημοτικά διαμερίσματα του Δήμου Πυλήνης παρουσιάζει ξεχωριστό ενδιαφέρον, ενώ ο επισκέπτης μπορεί να δει κάποια αξιοθέατα ιστορικά ή φυσικά μνημεία, να βρει ευκολίες διαμονής και εστίασης και να συμμετάσχει σε δραστηριότητες εναλλακτικού τουρισμού.

Αποτελείται από τα εξής χωριά :

ΔΗΜΟΣ ΠΥΛΗΝΗΣ			
ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ
Σίμος	246	Παλαιόπυργος	361
Ανθόφυτο	170	Ποκίστα	144
Γάβρος	87	Στράνωμα	220
Δορβιτσά	130	Στύλια	130
Ελευθέριανη	212	Φαμίλα	220
Μηλιά	80		
ΣΥΝΟΛΟ			2.000

ΣΙΜΟΣ

ΘΕΣΗ: Η Σίμος είναι η έδρα του δήμου Πυλίνης. Απέχει 30 χιλιόμετρα από τη Ναύπακτο. Πρόκειται για ένα γραφικό κεφαλοχώρι, κτισμένο αμφιθεατρικά σε υψόμετρο 850 μ. στο νοτιοδυτικό μέρος του όρους Καλπάκι, της οροσειράς της Παπαδιάς. Τα περισσότερα σπίτια είναι κτισμένα με πέτρα, ενώ κάποια από αυτά έχουν χαρακτηριστεί διατηρητέα και ανακαινίζονται. Συνοικισμός της Σίμου είναι και ο Κάμπος Σίμου. Όλοι οι Σιμιώτες, όπως και όλοι οι κάτοικοι των κοντινών χωριών του Εύηνου ποταμού, φρόντιζαν να εξασφαλίζουν ένα κτήμα στην κοιλάδα στην ανατολική όχθη του ποταμού. Ο Σιμιώτικος κάμπος εκτείνεται από τις παρυφές της Σίμου και φτάνει μέχρι τον Πόριαρη.

ΟΝΟΜΑΣΙΑ: Το όνομά της προήλθε από κυριώ-
νυμο Σίμος, ο οποίος πιθανότατα να ήταν ο ιδρυτής
του χωριού.

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: Στη Σίμου υπάγονται
το Παλαιοχώρι και ο οικισμός του Κάμπου κοντά στο
ποτάμι του Πόριαρη.

Στην περιοχή του Παλαιοχωριού έχουν βρεθεί ίχνη
αρχαίου οικισμού. Νοτιοδυτικά επίσης του χωριού
στη θέση Χαϊκάλη βρίσκονται τα ερείπια παλαιού
οικισμού. Η παράδοση αναφέρει ότι ο οικισμός
αυτός εγκαταλείφθηκε προ του 1815 εξαιτίας θανα-
τηφόρου λοιμού που αποδεκάτισε το μεγαλύτερο
μέρος του πληθυσμού.

Στο Σιμιώτικο κάμπο, στη θέση «Κεραμίδι», επίσης
έχουν βρεθεί πήλινα αγγεία τα οποία μαρτυρούν ότι
στην περιοχή υπήρχε αρχαίος οικισμός.

Από τη Σίμου καταγόταν ο γνωστός οπλαρχηγός
Θύμιος Ξύδης που διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο
στον απελευθερωτικό αγώνα του 1821.

ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ: Αξιόλογο ιστορικό και αρχιτεκτονι-
κό , διατηρητέο μνημείο είναι η εκκλησία που κτί-
σθηκε το 1860 και είναι αφιερωμένη στην Παναγία.

Πρόκειται για τρίκλιτη βασιλική ηπειρωτικού τύπου.
Είναι κτισμένη με καλοπελέκητους λίθους και πρωτό-
τυπο εντυπωσιακό καμπαναριό. Η νότια είσοδος της
Εκκλησίας είναι στολισμένη με λιθοανάγλυφα. Ο
μικρός αυτός ναός αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα
της μεταβυζαντινής εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής
της ορεινής Ναυπακτίας. Διατηρητέα έχουν χαρακτη-
ριστεί το κτίριο του Δημαρχείου και του Δημοτικού
Σχολείου που κτίσθηκε στα τέλη του προηγούμενου
αιώνα με δωρεά του Ανδρέα Συγγρού.

Στο βουνό «Μοναστηράκι» πάνω από τα Λουτρά
Στάχτης υπάρχουν τα ερείπια μοναστηριακού
συγκροτήματος της Μεταμόρφωσης του Σωτήρος.
Από αφιερωματικά έγγραφα βλέπουμε ότι στα 1810
και 1811 ήταν οργανωμένο μοναστήρι με ηγούμενο
τον Παΐσιο. Σημαντικό ιστορικό μνημείο είναι η τοξω-
τή πέτρινη γέφυρα, η οποία κατασκευάστηκε γύρω
στα 1885. Συνδέει το συνοικισμό του Κάμπου με το
χωριό Στύλια στον παραπόταμο του Εύηνου Πόριαρη.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ: Σύμφωνα με την απογραφή του
2001 το χωριό έχει 246 άτομα.

Η ΖΩΗ ΣΗΜΕΡΑ: Η Σίμου την καλοκαιρινή περίο-
δο σφύζει από ζωή, ενώ πολλά σπίτια ανακαινίζονται
και καινούργια κτίζονται. Επίσης, κάποιοι συνταξιού-
χοι προτιμούν να διαμένουν το μεγαλύτερο διάστημα
του χρόνου στο χωριό και όχι σε κάποια κοντινή
μεγαλούπολη.

Οι αξιόλογες πολιτιστικές εκδηλώσεις που οργα-
νώνονται σε συνεργασία του Δήμου και των άλλων
πολιτιστικών φορέων του χωριού, τους καλοκαιρι-
νούς μήνες, καθιστούν τη Σίμου ένα από τα περισσό-
τερο ζωντανά και δραστήρια χωριά της ορεινής Ναυ-
πακτίας, ενώ παράλληλα η αγάπη των Σιμιωτών για τη
γενέτειρά τους αφήνει πολλές ελπίδες για τη μελλο-
ντική πορεία του χωριού.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ:

Σίμου - Καρδαράς - Χαϊκάλι - Κάμπος Σίμου.

ΑΝΘΟΦΥΤΟ

ΘΕΣΗ: Το χωριό βρίσκεται στην ανατολική πλαγιά
του βουνού Βελσινιάς ή Αγ. Κωνσταντίνος σε υψόμε-
τρο 600 μέτρων. Απέχει 18 χιλιόμετρα από τη Ναύ-
πακτο. Στο Ανθόφυτο ανήκει και ο οικισμός Λεπτο-
καρυά, η οποία βρίσκεται σε υψόμετρο 1060 μέτρων
στη δυτική πλαγιά της βουνοκορφής Τσακαλάκι.

ΟΝΟΜΑΣΙΑ: Η παλιότερη ονομασία του ήταν
Γρανίτσα γιατί είχε πολλά δένδρα που λέγονταν Γρα-
νίτσες (είδος δρυός), απ' τις οποίες σώζονται ακόμη
αρκετές γέρικες στα ψηλώματα του χωριού. Το 1930
μετονομάστηκε σε Ανθόφυτο, γιατί έχει πολλά νερά
και δένδρα και συνέχεια βρίσκεται σε άνθιση.

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: Εμφανίζεται ως
φορολογούμενο χωριό, κατά τα έτη 1526-1529 σε
αναλυτικό απόσπασμα κτηματολογικού κατάστιχου .
Ο Πουκεβίλ, στο γνωστό βιβλίο του «Ταξίδι στη
Νότια Ελλάδα», αναφέρει ότι και στα προεπαναστα-
τικά χρόνια είχε 30 περίπου οικογένειες. Το χωριό
είναι γνωστό από παλιά και απ' τους στίχους δημοτι-
κού τραγουδιού που αναφέρει τη «...Γρανίτσα το
τρανό χωριό, Ζηλίστα ξακουσμένη».

Η παράδοση ανεβάζει σε 18 τους Γρανιτώτες που
υπεράσπισαν το πολιορκημένο Μεσολόγγι (1826).

Αρχαιότητες (μνημεία και «ίχνη πολίχνης») συνα-
ντώνται στην περιοχή του Μαραθιά και της Καστανιάς
(Χάνι Πλούμη, Πενταμόδια, Κάμπος).

ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ: Το Ανθόφυτο βρίσκεται
μέσα σε ένα κατάφυτο περιβάλλον με ποικιλία βλά-
στησης. Ευδοκούν σχεδόν όλα τα οπωροφόρα και
οι καστανιές, οι πλάτανοι, τα πουρνάρια, οι βελανι-
διές, οι λεύκες, οι μουριές, τα αμπέλια και οι ελιές
στις νότιες παραποτάμιες περιοχές του Μαραθιά και
της Λούτσας. Τα έλατα και οι κέδροι καλύπτουν τη
βόρεια περιοχή της Αγίας Κυριακής.

Προπολεμικά, οι τοποθεσίες «Παπαδιά», με το περίφημο Χάνι, και η περιοχή της Αγίας Κυριακής, ήταν τα μεγαλύτερα κέντρα παραθερισμού. Βρίσκονται σε υψόμετρο 1200μ. Για την εξυπηρέτηση των παραθεριστών υπήρχαν πολλά Χάνια και σταθμός Χωροφυλακής. Στην Παπαδιά, ο γιατρός Σπορίτης είχε κτίσει 3όροφο Σανατόριο, που καταστράφηκε στα χρόνια της Κατοχής. Οι τοποθεσίες αυτές είναι από τα καλύτερα τοπία της ορεινής Ναυπακτίας και γι' αυτό το Δημοτικό Συμβούλιο του Δήμου Πυλίνης προσανατολίζεται σε μελέτη δημιουργίας δασικού χωριού στην περιοχή με σκοπό την ανάδειξη και αξιοποίησή τους.

ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ: Στη μαγευτική και ελατόφυτη περιοχή της Αγίας Κυριακής γίνεται λαμπρή πανήγυρη στις 7 Ιουλίου κάθε χρόνο, όπου συρρέει πλήθος προσκυνητών απ' όλα τα χωριά της περιοχής. Στα τελευταία χρόνια, η Αγία Κυριακή ανακηρύχτηκε πολιούχος του Δήμου Πυλίνης. Ο ναός της Αγ. Κυριακής χτίστηκε στα 1819μ. όπως μαρτυρεί εντοιχισμένη επιγραφή (1819, κτήτορας Μήτηρος Γιολδάσης) στον νέο Ναό που ανακαίνισε ριζικά μετά το 1965 ο Σύλλογος Λεπτοκαρυτών.

Ο Ναός του Αγ. Δημητρίου χτίστηκε το 1844 και ανακαίνιστηκε μετά το 1900. Το παρεκκλήσι του Αγ. Αθανασίου είναι έξω από το χωριό στη θέση «Αμπέλια». Πρόκειται για παλιό πέτρινο εκκλησάκι με πιθανή χρονολογία ανέγερσης το 1775. Ανακαίνιστηκε μετά το 1940 και λειτουργεί στις 2 Μαΐου κάθε χρόνο. Ο Ναός τη Παναγίας της Καταβόθρας (Κοίμηση Θεοτόκου), κτισμένος σε μικρό οροπέδιο, πανηγυρίζει στις 23 Αυγούστου κάθε χρόνο. Είναι η προστάτιδα των Ανθοφυτών.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ: Σύμφωνα με την απογραφή του 2001 το χωριό έχει 170 κατοίκους. Το χειμώνα κατοικούν μόνιμα πολύ λιγότεροι, ενώ το καλοκαίρι ξεπερνούν τα 200 άτομα.

Η ΖΩΗ ΣΗΜΕΡΑ: Οι λιγοστοί μόνιμοι κάτοικοι του Ανθοφύτου ασχολούνται με την κτηνοτροφία και με την καλλιέργεια κηπευτικών και οπωροφόρων δέντρων. Στην περιοχή υπάρχουν ακόμη κερασιές, καρυδιές και συκιές με σημαντική παραγωγή. Η επικοινωνία με τη Ναύπακτο γίνεται με ασφαλτοστρωμένο δρόμο. Συγκοινωνία με λεωφορείο πραγματοποιείται μία φορά την εβδομάδα.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ:

1. Ανθόφυτο - Καταβόθρα - Άγιος Κωνσταντίνος. Ανάβαση με τα πόδια στον Άγιο Κωνσταντίνο σε υψόμετρο 1464 μέτρων με πανοραμική θέα.
2. Ανθόφυτο-Χάνι Θωμά Χρυσανθόπουλου. Διαδρομή με τα πόδια μέσα στο ελατοδάσος ως την Αγία Κυριακή.
3. Ανθόφυτο - Χάνι Πλούμη - Αγία Κυριακή. Πεζοπορία από το Χάνι με συνολική διάρκεια 3,5 ώρες. Το μονοπάτι είναι βατό, σε δυο σημεία συναντά χωματόδρομο. Στην τελευταία φάση η διαδρομή γίνεται μέσα σε δάσος έλατου.

4. Ανθόφυτο Μαραθιάς. Παραποτάμια διαδρομή ως το πέτρινο γεφύρι στις Γριάς το Ρέμα και το Κεφαλογιόφυρο του Μόρνου.

5. Ανθόφυτο-Μύλοι. Επίσκεψη σε ερειπωμένους νερόμυλους του Ανθόφυτου και του Γάβρου.

6. Ανθόφυτο- Αϊ-Λιάς. Σε υψόμετρο 802 μέτρων υπάρχει πανοραμική θέα της περιοχής μέχρι τα Τριζόνια και το Αίγιο. Ο λόφος σκεπάζεται από πουνάρια.

7. Ανθόφυτο - Χάνι Καραγιάννη - Χάνι Θωμά Χρυσανθόπουλου - Πηγή «Πλάτανος». Ομαλή διαδρομή μιας ώρας πάνω στο παλιό μονοπάτι Ναυπάκτου-Άνω Χώρας. Στη διαδρομή υπάρχει αραιή βλάστηση πουνναριών και βελανιδιών.

ΓΑΒΡΟΣ

ΘΕΣΗ: Το χωριό είναι κτισμένο στη δυτική πλαγιά του Μακρυνόρους σε υψόμετρο 750 μέτρα. Νότια έχει ανοιχτό ορίζοντα προς τον Κορινθιακό κόλπο και τα βόρεια παράλια της Πελοποννήσου. Βορειοδυτικά του χωριού ευρίσκεται ο συνοικισμός Κουτσογιαναίικα που ιδρύθηκε το 1829 από τους αδελφούς Σπυρίδωνα και Αποστόλη Κουτσογιάννη παιδιά του Κουτσού-Γιάννη. Ο Γάβρος απέχει 27 χιλιόμετρα από τη Ναύπακτο και συγκοινωνεί μ' αυτή μέσω του χωριού Ανθοφύτου.

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: Το χωριό κατοικήθηκε στα χρόνια της τουρκοκρατίας και ονομαζόταν Δέλγα ως το 1928. Τότε, κατόπιν διαταγής του Υπουργείου Εσωτερικών να διαγραφούν οι ξένες ονομασίες των χωριών και να γραφούν στα ελληνικά, μετονομάστηκε σε Γάβρος. Ο λόγος της ονομασίας αυτής είναι το φυτό γαύρος που φύεται βόρεια του χωριού. Σε καθίζηση του εδάφους από την τοποθεσία «Ξηρόραχη» μέχρι την τοποθεσία «Παλαιοχώρια» ήρθαν στην επιφάνεια νομίσματα Αλεξανδρινής εποχής, χάλκινα αγγεία, πανοπλίες ξίφος με χρυσή λαβή κ.ά. Τα ευρήματα φυλάσσονται στο Μουσείο Πάτρας. Η υποψία στη θέση αυτή να ήταν το αρχαίο Αιγίτιο, η πρωτεύουσα των Αποδοτών δεν είναι τεκμηριωμένη.

ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ: Η πλαγιά του Μακρυνόρους είναι γυμνή. Στην κορυφή της σε υψόμετρο 1.025 μ. υπάρχουν μικρά οροπέδια τα οποία παλιότερα καλλιεργούνταν. Σήμερα σώζονται τμήματα από πέτρινα αλώνια και ερείπια αγροτικών κατοικιών. Βόρεια του χωριού βρίσκεται το υπέροχο ελατοδάσος της Αγίας Κυριακής. Το κλίμα της περιοχής χαρακτηρίζεται αρκετά υγιεινό ιδίως την θερινή περίοδο και η βλάστηση ικανοποιητική.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ: Σύμφωνα με την απογραφή του 2001 το χωριό έχει 87 άτομα.

ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ: Υπάρχει εκκλησία του Αγ. Δημητρίου, κτισμένη το 1853.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ:

Ανάβαση στον Μακρύορο.

ΔΟΡΒΙΤΣΑ

ΘΕΣΗ: Η Δορβιτσά (38 χιλιόμετρα), είναι ένα πυκνοκτισμένο χωριό στους πρόποδες του βουνού Καρδάρας, που είναι αντέρεισμα της μεγάλης οροσειράς Παπαδιάς, σε υψόμετρο 700-750 μέτρα. Το έδαφός του είναι πετρώδες και κατηφορικό. Παλαιότερα καλλιεργούσαν δημητριακά, πατάτες και πολλά αμπέλια που έβγαζαν το γλυκότερο κρασί της περιοχής και εξέτρεφαν χιλιάδες αιγοπρόβατα. Σήμερα καλλιεργούνται κηπευτικά και αμπέλια και εκτρέφονται λίγα αιγοπρόβατα.

ΟΝΟΜΑΣΙΑ: Οι εκδοχές για την ετυμολογία του ονόματος είναι πολλές. Η επικρατέστερη αναφέρει ότι το χωριό ήταν γεμάτο με δάση δρυών. Επομένως η λέξη Δορβιτσά προέρχεται από τη λέξη ντέρβη (δέρβη), που σημαίνει δάσος δρυών. Θεωρείται ένα από τα αρχαιότερα χωριά της Ναυπακτίας.

ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ: Στα βόρεια της Δορβιτσάς στον παραπόταμο Κότσαλο που ενώνει την Πυλήνη με το Πρόσχοιο υπάρχει πέτρινη γέφυρα του 18ου αιώνα. Στα δυτικά του χωριού, μέσα σ' ένα πυκνό δάσος, στη θέση «Γερακάρη», βρίσκεται παλαιό μοναστήρι, ερμηοκλήσι σήμερα της Παναγίας της Γερακαριώτισσας. Είναι αφιερωμένο στο Γενέσιο της Θεοτόκου και γιορτάζει τη Δευτέρα του Πάσχα. Κατά τη γιορτή γίνεται πανηγύρι με παραδοσιακά έθιμα.

Λίγο πιο πάνω βρίσκεται το μεγάλο και μικρό Καστέλι. Πρόκειται για φυσικά κάστρα, που δεσπόζουν στο χείμαρρο Κώτσαρη.

Στη Δορβιτσά υπάρχει η εκκλησία της Αγίας Παρασκευής, κτισμένη το 1922 στην ίδια θέση που ήταν παλιότερα το ομώνυμο εκκλησάκι. Πρόκειται για μεγαλοπρεπή ναό στον τύπο της βασιλικής. Στα δυτικά του χωριού είναι το μικρό εκκλησάκι του Αγ. Κοσμά.

Η Δορβιτσά ήταν η γενέτειρα του αρχιεπισκόπου αντιβασιλιά Δαμασκηνού Παπανδρέου.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ: Σύμφωνα με την απογραφή του 2001 το χωριό έχει 130 άτομα.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝΗ

ΘΕΣΗ: Η Ελευθέριανη είναι κτισμένη σε έδαφος κατωφερικό και υψόμετρο 760 μέτρα, στους πρόποδες του βουνού Τσακαλάκι απέναντι από το βουνό Μαλαθούνα. Το πυκνό δάσος που δημιουργούν τα έλατα, τα κέδρα, τα πουρνάρια, οι δρυς και οι καστανιές ομορφαίνει το χωριό αλλά ταυτόχρονα βοηθάει και στην «απόκρυψή» του. Το χωριό έχει καταπράσινους κήπους, άφθονα νερά που συμβάλλουν στην πλούσια βλάστηση και υγιεινό κλίμα. Τα σπίτια του χωριού είναι πετρόκτιστα σκεπασμένα με κεραμίδια.

Ο συνοικισμός της Λεπτοκαρυάς ήταν αναπόσπαστο τμήμα της Ελευθέριανης μέχρι το 1935, όταν υπήρξαν διαφωνίες μεταξύ των κατοίκων και η Λετοκαρυά προσαρτήθηκε στην κοινότητα Ανθοφύτου.

Ο συνοικισμός της Λεπτοκαρυάς ήταν κτισμένος ανάμεσα σε δύο ρεματιές των βουνών Τσακαλάκι και Μακρυόρος, δυτικά της ευρύτερης περιοχής της τοποθεσίας Αγία Κυριακή. Η περιοχή είναι σκεπασμένη με πυκνό δάσος από έλατα σε υψόμετρο 1.030 μέτρα. Οι κάτοικοί της ζούσαν από κτηνοτροφία και γεωργία.

Το Φεβρουάριο του 1966 η Λεπτοκαρυά καταστράφηκε ολοσχερώς από κατολίσθηση του εδάφους. Μετά την κατολίσθηση του χωριού πολλοί κάτοικοι εγκαταστάθηκαν στο χώρο γύρω από την Αγία Κυριακή, όπου είχαν μικροκτίσματα για να ξεχειμωνιάζουν.

ΟΝΟΜΑΣΙΑ: Το πιθανότερο είναι να προήλθε το όνομά της Ελευθέριανης από το κυριώνυμο κτήτορα της περιοχής με όνομα Λευτεργιάννης.

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: Οι προφορικές παραδόσεις, και τα αρχαία αντικείμενα που βρέθηκαν στην περιοχή μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι το χωριό κατοικείται προ πολλών αιώνων. Εδώ βρέθηκε ε-πιτύμβια στήλη με την επιγραφή «Κλεόπολι Χαίρε», που φυλάσσεται στο Μουσείο της Ναυπάκτου.

Στην Ελευθέριανη υπάρχουν οι εκκλησίες του Αγίου Δημητρίου που κτίστηκε το 1880 και της Αγίας Παρασκευής που κτίστηκε το 1910. Το χωριό πανηγυρίζει στις 26 Ιουλίου με παραδοσιακό τρόπο.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ: Σύμφωνα με την απογραφή του 2001 το χωριό έχει 212 άτομα, ενώ το καλοκαίρι οι κάτοικοι ξεπερνούν τους πεντακάσιους. Ασχολούνται κυρίως με τη γεωργία, την κτηνοτροφία και την πτηνοτροφία.

ΠΩΣ ΘΑ ΦΘΑΣΕΤΕ ΣΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝΗ: Η πρόσβαση στην Ελευθέριανη γίνεται κύρια από τον κεντρικό οδικό άξονα Ναύπακτος - Παλαιόπυργος και στη θέση Ανεμάκι, δεξιά διακλάδωση του δρόμου οδηγεί στην Ελευθέριανη, μετά από διαδρομή

49 χιλιομέτρων. Τέσσερα χιλιόμετρα μετά τον Ανεμάκι, στη θέση Λιβάδια, υπάρχει διασταύρωση δύο δρόμων. Ο δρόμος δεξιά μας οδηγεί, μετά από δύο χιλιόμετρα, στο γνωστό ναό της Αγίας Κυριακής Λεπτοκαρυάς και τον ομώνυμο ξενώνα - θέρετρο στη νοτιοδυτική πλαγιά της Παπαδιάς μέσα στα έλατα, σε μια μαγευτική από περιβαλλοντικής πλευράς τοποθεσία. Η όμορφη πετρόκτιση εκκλησία της Αγίας Κυριακής, που κτίστηκε το 1819, πανηγυρίζει στις 7 Ιουλίου, γεγονός που δίνει την ευκαιρία σε εκατοντάδες Ναυπάκτιους να μαζετούν και να γιορτάσουν σ' ένα υπέροχο φυσικό περιβάλλον, πνιγμένο μέσα στα έλατα.

ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ: Προπολεμικά, οι τοποθεσίες Παπαδιά, με το περίφημο χάνι, και η Αγία Κυριακή ήταν τα μεγαλύτερα κέντρα παραθερισμού. Βρίσκονται σε υψόμετρο 1200 μέτρα. Για την εξυπηρέτηση των παραθεριστών υπήρχαν πολλά χάνια και σταθμός Χωροφυλακής. Στην Παπαδιά ο γιατρός Σπορίτης είχε κτίσει ένα τριώροφο σανατόριο, που καταστράφηκε στα χρόνια της κατοχής. Χωρίς αμφιβολία οι τοποθεσίες αυτές είναι από τα καλύτερα τοπία της ορεινής Ναυπακτίας. Για το λόγο αυτό ο Δήμος Πυλίνης προσπαθεί να αξιοποιήσει την περιοχή της Αγίας Κυριακής δημιουργώντας δασικό χωριό.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ:

1. Αγία Κυριακή - Παπαδιά - Παναγιά με κατεύθυνση προς Πόδο.
2. Αγία Κυριακή - Λεπτοκαρυά
3. Αγία Κυριακή - Παναγιά προς Τσακαλάκι, με κάθοδο προς Παπαδιά, ακολουθώντας την κορυφογραμμή.

ΜΗΛΙΑ

ΘΕΣΗ: Η Μηλιά είναι χτισμένη αμφιθεατρικά στη βορειοδυτική πλαγιά του όρους Μαλαθούνα. Πάνω από το χωριό υπάρχει ελατοδάσος.

Βρίσκεται σε υψόμετρο 800 μέτρων περίπου ενώ χαμηλότερα στο κάτω μέρος του χωριού περνάει

το ποτάμι ο Κότσαλος. Έχει ανοικτό ορίζοντα και βλέπει ΒΔ τον Πλάτανο και ΒΑ τη Χόμορη και την Ελευθέριανη.

ΟΝΟΜΑΣΙΑ: Μέχρι το 1918 το χωριό ονομαζόταν Κωλοσύρτης, η ετυμολογία της λέξης όμως μας είναι άγνωστη. Το σημερινό της όνομα οφείλεται στο ομώνυμο φυτό, το οποίο ευδοκίμει στην περιοχή.

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: Από ιστορικής πλευράς λίγα πράγματα μας είναι γνωστά. Το χωριό στα τελευταία χρόνια της Τουρκοκρατίας ήταν κατεστραμμένο και πιθανά ερημωμένο γι' αυτό και δεν το αναφέρει ο Γάλλος περιηγητής Πουκεβίλ. Σύμφωνα με την παράδοση, το χωριό καταστράφηκε από τους Τούρκους τα τελευταία χρόνια της Τουρκοκρατίας.

Με την απελευθέρωση από τους Τούρκους, το χωριό άρχισε σιγά-σιγά να ξανακατοικείται και να ανασυγκροτείται. Το 1836 είχε μόνο 12 κατοίκους ενώ στα 1900 στο χωριό ζούσαν 138 άνθρωποι.

ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ: Σώζεται η εκκλησία της Αγίας Παρασκευής, που κτίστηκε το 1898. Το χωριό πανηγυρίζει στις 26 Ιουλίου. Το Δημοτικό Σχολείο του χωριού ιδρύθηκε το 1908.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ: Σύμφωνα με την απογραφή του 2001 το χωριό έχει 80 άτομα. Στο χωριό μένουν μόνιμα 30 περίπου οικογένειες. Τους καλοκαιρινούς μήνες ο πληθυσμός του αυξάνεται.

ΠΩΣ ΘΑ ΠΑΤΕ ΣΤΗ ΜΗΛΙΑ: Για να φθάσετε στο χωριό από τη Ναύπακτο ακολουθείστε το δρόμο που φθάνει στο Χάνι Λόη - Παλιόπυργο - Ποκίστα. Από την Ποκίστα - Μηλιά. Η διαδρομή από Ναύπακτο είναι 45 χιλιόμετρα.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ: Διαδρομή από το χωριό στο ποτάμι, όπου υπάρχει παλιός μύλος και τα βάθρα παλιού πετρογέφυρου.

ΠΑΛΑΙΟΠΥΡΓΟΣ

ΘΕΣΗ: Ο Παλαιόπυργος είναι ένα δημοτικό διαμέρισμα του δήμου Πυλίνης που απέχει 22 χιλιόμετρα από τη Ναύπακτο σε υψόμετρο 720 μ. Είναι κτισμένο κατά συνοικισμούς σε δυο κοιλάδες, στη μεσημβρινή και δυτική πλαγιά του ορεινού όγκου Βλασινιάς, από τις οποίες η μια βλέπει τον Κορινθιακό κόλπο και η άλλη τον Εύηνο ποταμό. Χαρακτηριστικό του χωριού είναι ότι οι κατοικίες του είναι διασκορπισμένες σε οκτώ μαχαλάδες σε επικλινές αλλά εύφορο έδαφος. Κάθε σόι (οικογενειακό) έχει τη δική του ξεχωριστή εγκατάσταση, το δικό του μαχαλά. Ένας από τους βασικούς λόγους που μοιράστηκε το χωριό σε πολλές συνοικίες είναι το γεγονός της ύπαρξης διάσπαρτων πηγών μικρής σχετικά παροχής νερού. Το χωριό διασχίζει το «Ρέμα της Γριάς» ή «Βελαβιτσάνος». Σπουδαία θέα προσφέρουν οι κορυφές Βλασινιά και Τσούκα.

ΟΝΟΜΑΣΙΑ: Το σημερινό του όνομα το πήρε από τα χαλάσματα του πύργου που ήταν κτισμένος στη τοποθεσία Μαραθιάς, όπου στεγαζόταν η φρουρά που αστυνόμειε την περιοχή και συγκέντρωνε τον κεφαλικό φόρο τα χρόνια της τουρκοκρατίας.

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: Η αρχική θέση του χωριού ήταν στη τοποθεσία Περιβόλια. Τα χρόνια της τουρκοκρατίας οι κάτοικοι αναγκάστηκαν να κτίσουν τέσσερις συνοικισμούς στην νοτιοανατολική κοιλάδα, ενώ κάποιοι άλλοι αναγκάστηκαν να διασκορπιστούν στις επαρχίες Θηβαίων και Αιγιαλείας. Τα τελευταία χρόνια οι κάτοικοι του συνοικισμού Περιβόλια εγκαταστάθηκαν κατά μήκος της επαρχιακής οδού Παλαιόπυργος - Σίμος.

Σε αρκετές περιοχές του χωριού έχουν βρεθεί αρχαιολογικά ευρήματα, τα οποία μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η περιοχή κατοικούνταν από τον 3ο π.Χ. αιώνα. Οι περιοχές αυτές είναι τα Μάρμαρα, η Φακίστρα, η Κάτω Αγία Τριάδα, η Βαρεία, τα Ρεβύθια και η ευρύτερη περιοχή των Περιβολιών. Η εκκλησία της Αγ. Τριάδας χτίστηκε τρεις φορές λόγω καταστροφών που υπέστη. Από το αρχικό κτίσμα σώζεται καντήλι, που φέρει τη χρονολογία 1751.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ: Σύμφωνα με την απογραφή του 2001 το χωριό έχει 361 κατοίκους. Το χειμώνα κατοικούν μόνιμα στο χωριό λιγότερα άτομα ενώ το καλοκαίρι φτάνουν τα 450.

Η ΖΩΗ ΣΗΜΕΡΑ: Οι Παλαιοπυργιώτες στην πλειοψηφία τους ήταν αγρότες και κτηνοτρόφοι. Καλλιεργούσαν σιτάρι, καλαμπόκι, φακές, ρεβίθια, φασόλια, κηπευτικά και πολλά οπωροφόρα δέντρα όπως κερασιές, καρυδιές, μηλιές, αχλαδιές. Σήμερα παράγει πολύ καλό κόκκινο κρασί και το ωραίο τσίπουρο, και μικρές ποσότητες από τα παραπάνω αναφερόμενα αγροτικά προϊόντα.

Μεταξύ Παλαιοπύργου και Σίμου, πάνω στον κεντρικό οδικό άξονα, συναντάμε τη θέση Ανεμάκι,

που είναι κομβικό σημείο της δυτικής Ναυπακτίας, αφού από το σημείο αυτό ξεκινούν διακλάδωσεις με δρόμους που οδηγούν σ' όλη την επαρχία. Λίγο μετά τη θέση Ανεμάκι, διακλάδωση αριστερά μας οδηγεί στη δασωμένη θέση «Ρουπάκια», ενώ άλλος δρόμος δεξιά μας οδηγεί στα τοπικά διαμερίσματα του δήμου Πυλίνης, τη Στύλια και τη Συκιά Φαμίλας.

ΠΟΚΙΣΤΑ

ΘΕΣΗ: Στις νοτιοδυτικές πλαγιές του βουνού Καλπάκι, σε υψόμετρο 850 και σε έδαφος κατηφορικό, είναι κτισμένο το χωριό Ποκίστα. Απέχει από τη Ναύπακτο 33 χιλιόμετρα και συνορεύει με τα χωριά Σίμος, Ελευθέριανη, Δορβιτσά, Μηλιά και Πλάτανο.

ΟΝΟΜΑΣΙΑ: Σύμφωνα με το Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας του Κ. Σταματάκου, η λέξη Ποκίστα προέρχεται από τη λέξη πόκος που σημαίνει: κουρά προβάτου ή όγκος ερίου (τουλούπα μαλλί). Αν η λέξη συνδυαστεί με τα πράγματα -στην προκειμένη περίπτωση της Ποκίστας ήταν και ένα καλό λιβάδι για την βοσκή προβάτων κυρίως τότε η ετυμολογία αυτή είναι η πιο πειστική.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ: Προεπαναστατικά το χωριό είχε 25 οικογένειες σύμφωνα με κατάλογο που παραθέτει ο Πουκεβίλ. Στις αρχές του αιώνα (1900) είχε 231 κατοίκους. Στα 1940 είχε 341 κατοίκους, πιθανόν αυτό είναι το ανώτατο όριο πληθυσμού που έφτασε. Από κει και πέρα ακολουθεί μια πορεία φθίνουσας 1971 (240), 1981 (197). Σύμφωνα με την απογραφή του 2001 το χωριό έχει 144 άτομα.

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: Η ανεύρεση νομισμάτων που απεικονίζουν το Μακεδόνα βασιλιά Φίλιππο και αρκετά κεραμικά με μελανόμορφο επίχρυσμα έχουν βρεθεί κατά καιρούς κατά την καλλιέργεια των αμπελιών που εκτείνονται νότια της Παναγίας δηλώνουν κατοίκηση του χώρου από τους αρχαίους χρόνους. Το «Παλιοχώρι» αναφέρεται σαν παλαιότερη θέση του χωριού που πρέπει να kāηκε στα 1825 από τους Τούρκους. Αργότερα κτίστηκε το νέο χωριό στη σημερινή θέση. Στην Ποκίστα συναντά κανείς την εκκλησία του Αγίου Νικολάου που κτίστηκε το 1870 και το παρεκκλήσι της Κοιμήσεως της Θεοτόκου το 1912.

Η ΖΩΗ ΣΗΜΕΡΑ: Η διαρκής μετανάστευση τα τελευταία πενήντα χρόνια τόσο στο εξωτερικό όσο και στο εσωτερικό είχε σαν αποτέλεσμα τη συρρίκνωση του χωριού, όπως συνέβη και με τα υπόλοιπα ορεινά χωριά της Ναυπακτίας. Οι τελευταίοι κάτοικοι δίνουν μάχη να κρατήσουν όσο μπορούν ζωντανό το χωριό. Σ' αυτή τους την προσπάθεια ο πολιτιστικός σύλλογος του χωριού, που ιδρύθηκε το 1973, δίνει το δικό του αγώνα για την ενίσχυση των δεσμών με το χωριό και για κοινωφελή έργα. Η πολύτιμη αξία του χωριού για όσους ζουν σε μεγαλουπόλεις είναι πρόδηλη, ιδιαίτερα τους θερινούς

μήνες. Με την βελτίωση του οδικού δικτύου, της τηλεπικοινωνίας και της ύδρευσης αλλά και τη διενέργεια πολιτιστικών εκδηλώσεων η περιοχή γίνεται περισσότερο ελκυστική ως τόπος καλοκαιρινών διακοπών.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ:

1. Ποκίστα - Κότσαλος όπου υπάρχει πέτρινο γεφύρι και παλιός νερόμυλος.

ΣΤΡΑΝΩΜΑ

ΘΕΣΗ: Η Στράνωμα είναι κτισμένη σε υψόμετρο 560 μέτρων στις δυτικές πλαγιές του βουνού «Κορφές», που είναι η προέκταση της οροσειράς του Καρδαρά, μεταξύ δύο λόφων που καταλήγουν στο Εύηνο ποταμό.

Το χωριό Στράνωμα είναι ένα από τα μεγάλα χωριά της Ναυπακτίας σε έκταση και σε πληθυσμό. Σύμφωνα με την απογραφή του 2001 το χωριό έχει 220 κατοίκους.

Απέχει είκοσι χιλιόμετρα από το Θέρμο και σαράντα περίπου χιλιόμετρα από τη Ναύπακτο, ακολουθώντας τη διαδρομή Ναύπακτος - Παλαιόπυργος - Σίμος - Δορβιτσά - Στράνωμα. Στο χωριό Στράνωμα ανήκουν και οι οικισμοί Άνω Κάμπο, Κάτω Κάμπο, Λουτρά Στάχτης και Διπόταμα

Τους συνοικισμούς Διπόταμα, Άνω Κάμπο, Κάτω Κάμπο τους διασχίζει ο Εύηνος ποταμός. Οι κάτοικοι ασχολούνται με την γεωργία και την κτηνοτροφία. Οι κύριες καλλιέργειες είναι σιτάρι, καλαμπόκι, τριφύλλι, καπνός και εσπεριδοειδή.

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: Το 1904 στα νοτιοδυτικά της πεδιάδας, σ' έναν αγρό ανακαλύφθηκε μνήμα Αιτωλών, το οποίο αποτελείται από διαδρόμους και δύο νεκρικούς θαλάμους. Έξω από τον τάφο βρέθηκε αετόμορφη πλάκα σπασμένη με επιτύμβια επιγραφή «ΚΙΑΣ ΟΛΕΜΑΙΟΥ» (=μνήμα Πτολεμαίου), μια λαβή από χρυσό ξίφος, ένα βραχιόλι, πολλά χρυσά φύλλα στεφάνου, οφιοειδές ενώτιο (σκουλαρίκι) κ.ά.

Από την περιοχή της Στράνωμας διερχόταν στην αρχαιότητα ο βασικός δρόμος που ένωνε τις πρωτεύουσες της αρχαίας Αιτωλίας (Πλευρώνα, Καλυδώνα) με τα χωριά του παλαιού Προσχίου. Ο δρόμος ξεκινούσε από το σημερινό Ευηνοχώρι, ανέβαινε στη δεξιά όχθη του Εύηνου και περίπου στο ύψος του Πόρου περνούσε απέναντι και έφθανε στη Στράνωμα. Από κει μέσω των στενών του Αχλαδόκαστρου, στη συμβολή των ποταμών Εύηνου και Κότσαλου, ανέβαινε προς Περίστα, Άγιο Δημήτριο ή Αράχοβα με διακλαδώσεις προς τα γειτονικά χωριά.

ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ: Το χωριό παλαιότερα είχε τρεις νερόμυλους στους οποίους οι Στρανωμίτες και οι κάτοικοι των γύρω χωριών άλεθαν τα γεννήματά τους. Οι δύο νερόμυλοι ήταν στα Διπόταμα και ο ένας στον Κάτω Κάμπο. Ο νερόμυλος του Μπούρμπουλα και Πυλαρινού λειτούργησαν μέχρι τη δεκα-

ετία του 1970. Οι μύλοι αυτοί μπορούν να αναστηλωθούν για να θυμίζουν στις νεότερες γενεές τη βιοτεχνική δραστηριότητα των προγόνων μας.

Ένα τέτοιο έργο σε συνδυασμό με το σπάνιο φυσικό τοπίο με τα πλατάνια και την πυκνή βλάστηση στις όχθες του Εύηνου θα βοηθούσε στην ανάπτυξη του αγροτουρισμού στην περιοχή.

Η εκκλησία του Αγίου Νικολάου αρχικά κτίστηκε το 1845, αλλά κάηκε το 1948 και ξανακτίστηκε. Στο παρεκκλήσι «Παναγούλα» υπάρχουν βυζαντινές εικόνες.

Η ΖΩΗ ΣΗΜΕΡΑ: Η λουτροπηγή Λουτρά Στάχτης ήταν γνωστή από τους αρχαίους χρόνους. Κοντά στην πηγή έχει βρεθεί μαρμάρινο ανάκλιντρο, πιθανόν ελληνιστικής εποχής, ενώ σώζονται ακόμη και σήμερα ίχνη των αρχαίων λουτρικών εγκαταστάσεων.

Σήμερα υπάρχουν εγκαταστάσεις λουτρικού συγκροτήματος, καθώς και εγκαταστάσεις παραμονής λουομένων. Προσφέρουν τη δυνατότητα λουτροθεραπείας σε ατομικούς και κοινούς λουτήρες, για όσους έχουν παθήσεις του δέρματος, νεφρικές διαταραχές ή λοιμώξεις του ουροποιητικού συστήματος και αρθρίτιδες. Διαθέτουν ξενώνα, εστιατόριο, καφενείο. Λειτουργούν τους καλοκαιρινούς μήνες.

ΠΩΣ ΘΑ ΦΤΑΣΕΤΕ ΣΤΗ ΣΤΡΑΝΩΜΑ: Για να φθάσετε στη Στράνωμα υπάρχουν δύο οδικές προσβάσεις. Ο επαρχιακός δρόμος Ναύπακτος - Παλαιόπυργος - Σίμος - Δορβιτσά - Στράνωμα, 45 χιλιομέτρων και ο δρόμος Θέρμος - Αβαρικός - Πόρος Ριγανίου - Λουτρά Στάχτης - Στράνωμα 20 χιλιομέτρων.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ:

1. Στράνωμα - Ριγανάκια - Γερακαριώτισσα - Κότσαλος. Διαδρομή μέσα σε πλούσια βλάστηση και νερά.
2. Στράνωμα - Διάσελο - Μελισσαίικο - Λουτρά Στάχτης.
3. Στράνωμα - Διάσελο - Αϊ-Λιάς, όπου υπάρχει ευρύς ορίζοντας.

Συγκρότημα παραδοσιακού ξενώνα στον Κάμπο Σίμου.

ΣΤΥΛΙΑ

ΘΕΣΗ: Το χωριό Στύλια βρίσκονται σε υψόμετρο 360 - 540 μ. κάτω από τη δασωμένη περιοχή στη θέση Ρουπάκια σε έδαφος κατηφορικό ανάμεσα σε ρυάκια και χωράφια. Αποτελείται από τρεις συνοικίες (μαχαλάδες). Τον κεντρικό μαχαλά, τον Μητσαίικο και τον Αποστολαίικο μαχαλά.

ΟΝΟΜΑΣΙΑ: Η πιο πιθανή εκδοχή για την ονομασία του χωριού εί-ναι ότι προήλθε από τις στυλίδες ή στύλια, δηλ. τους κιονίσκους που υπήρχαν σκόρπιοι σε διάφο-ρα μέρη, απομεινάρια αρχαίας ε-ποχής.

ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ: Η περιοχή διαθέτει σημα-ντικά αρχαιολογικά μνημεία, όπως τα ερείπια αρχαίου οικισμού στις θέσεις «Παλαιοχώρι» και «Χαλιά-δες». Τα ευρήματα αυτά μας δηλώνουν την κατοί-κηση της περιοχής από τα προχριστιανικά ακόμη χρόνια. Η περιοχή ήταν και είναι πλούσια σε καλής ποιότητας ξυλεία δρυών και αριών.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ: Σύμφωνα με την απογραφή του 2001 κατοικείται από 130 κατοίκους. Στην πραγμα-τικότητα το χωριό σήμερα κατοικείται από ελάχι-στους τους χειμερινούς μήνες ενώ πολλοί περισ-σότεροι είναι οι κάτοικοί του τους θερινούς μήνες.

Η ΖΩΗ ΣΗΜΕΡΑ: Σήμερα οι λιγοστοί κάτοικοι του χωριού καλλιεργούν αμπέλια και ασχολούνται με την κτηνοτροφία.

Στην περιοχή των Ρουπακίων, μέσα σε δάσος δρυών, υπήρχε το Χάνι του Μπρίνη (Αλεξόπου-λου), το οποίο τελευταία αναπαλαιώθηκε και λει-τουργεί σήμερα περιοδικά. Τους χειμερινούς μήνες το Χάνι είναι στέκι και σημείο συνάντησης των κυνηγών.

ΦΑΜΙΛΑ

ΘΕΣΗ: Ανάμεσα στις περιφέρειες των χωριών Στράνωμα, Σίμου, Στύλια, και Ριγάνι απλώνεται η Φαμίλα, η οποία σήμερα αποτελείται από τέσσερις οικισμούς: τη Συκιά, τη Φαμίλα (Κλεφτάλων), που είναι χτισμένοι στους πρόποδες του Κουστρουμά σε υψόμετρο 600 μ. και τους Καρκανιά και Πλατα-νιά που είναι χτισμένοι κατά μήκος του παραπότα-μου του Εύηνου ποταμού Πόριαρη.

ΟΝΟΜΑΣΙΑ: Η ονομασία χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά την περίοδο της Βενετοκρατίας (1400 μ.Χ.) και προέρχεται από την ιταλική λέξη «famila» που σημαίνει οικογένεια. Ο συνοικισμός Κλεφτά-λωνο πήρε το όνομά του από το παλιό αλώνι που υπήρχε στην περιοχή, όπου συγκεντρώνονταν και γλεντούσαν στα δύσκολα χρόνια της τουρκοκρα-τίας οι κλέφτες και οι αρματολοί. Στο ίδιο αυτό αλώνι, σύμφωνα με την παράδοση, χόρευαν τις

νύχτες οι νεράιδες και μονομαχούσαν τα «στοι-χειά» των γειτονικών χωριών.

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: Η Φαμίλα πρωτο-κτίστηκε στη θέση Παλιοχώρι πάνω από την τοπο-θεσία Καστανές σε υψόμετρο 1.000 μ. περίπου, στα σύνορα με το Ριγάνι. Εκεί βρισκόταν ο κύριος όγκος του χωριού, όπου σήμερα σώζονται τα ερεί-πια μέσα σε δασωμένη περιοχή με αιωνόβια πουρ-νάρια, βελανιδιές και αριές .

Λόγω της ενασχόλησης με την κτηνοτροφία, πολλοί κάτοικοι ήταν διασκορπισμένοι στην ευρύ-τερη, γύρω από το χωριό, περιοχή. Ο βαρύς χει-μώνας που τους δυσκόλευε στην κτηνοτροφία, τους οδήγησε στο να έχουν στραμμένα τα βλέμμα-τα στον κάμπο του Πόριαρη. Όταν οι συνθήκες το επέτρεψαν ο κάμπος μοιράστηκε στους κατοίκους και άρχισε σιγά- σιγά και νέα μετακίνησή τους προς τα εύφορα χωράφια του κάμπου, δημιουργώντας έτσι τους άλλους δύο οικισμούς, τον Καρκανιά και τον Πλατανιά.

Η περιοχή του Πόριαρη έχει να επιδείξει πολιτι-σμό από τα προϊστορικά χρόνια, ενώ για την ελλη-νιστική περίοδο (3ος αιώνας π.Χ.) βρίσκουμε και αναφορές. Την τότε ανάπτυξη της περιοχής κατα-μαρτυρούν τα πολυάριθμα αρχαιολογικά ευρήματα, όπως η αετωματική στήλη με την επιγραφή «ΚΡΙΝΟΛΑΟΥ» ένα μαρμάρινο ανάκλιντρο και ίχνη λουτρικών εγκαταστάσεων στη θέση της σημε-ρινής λουτροπηγής που είναι γνωστή από τους ομη-ρικούς χρόνους ως «Ύδατα Ηρακλέους» ή «Πηγή Καλλιρρόης».

Από τη Φαμίλα καταγόταν ο οπλαρχηγός Σακα-ρέλος ο οποίος είχε αναπτύξει σπουδαία δράση κατά των Τούρκων.

ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ: Η εκκλησία της Αγίας Σωτήρος στον συνοικισμό Συκιά κτίστηκε τον 17ο αιώνα, και χρησιμοποιήθηκε από τον οπλαρχηγό Σακαρέλο και ως αμυντικός προμαχώνας.

Η παράδοση αναφέρει ότι όταν βρισκόταν σε δύσκολη θέση ο οπλαρχηγός και οι συμπολεμιστές του, διέφυγαν από υπόγεια σήραγγα που οδηγούσε μακριά από την εκκλησία. Οι πολεμιστές της μικρής αυτής εκκλησίας επιβεβαιώνουν ως ένα βαθμό την παράδοση.

Στις 6 Αυγούστου κάθε χρόνο πραγματοποιείται παραδοσιακό πανηγύρι.

ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ: Στα σύνορα της Φαμί-λας με τη Στράνωμα συναντάμε την σπουδαία ιαμα-τική πηγή, γνωστή για θεραπευτικές επιδράσεις στις αρθρίτιδες, ρευματισμούς, δερματικές παθήσεις, τα Λουτρά Στάχτης. Η λουτροπηγή ήταν γνωστή από τους αρχαίους χρόνους. Κοντά στην πηγή έχει βρε-

θεί μαρμάρινο ανάκλιτρο, πιθανόν ελληνιστικής εποχής, ενώ σώζονται ακόμη και σήμερα ίχνη των αρχαίων λουτρικών εγκαταστάσεων.

Σήμερα υπάρχουν εγκαταστάσεις λουτρικού συγκροτήματος, καθώς και εγκαταστάσεις παραμονής λουομένων. Προσφέρουν τη δυνατότητα λουτροθεραπείας σε ατομικούς και κοινούς λουτήρες, για όσους έχουν παθήσεις του δέρματος, νεφρικές διαταραχές ή λοιμώξεις του ουροποιητικού συστήματος και αρθρίτιδες. Διαθέτουν ξενώνα, εστιατόριο και καφενείο. Λειτουργούν τους καλοκαιρινούς μήνες.

Από τα Λουτρά Στάχτης μπορούμε να περάσουμε τον Εύηνο από το χαρακτηριστικό πέτρινο γεφύρι Πόριαρι και να βρεθούμε στα χωριά (Κόφτρα, Αβαρικό, Ανάληψη κ.λπ.) του Θέρμου.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ: Σύμφωνα με την απογραφή του 2001 το χωριό έχει 220 άτομα. Τους καλοκαιρινούς μήνες ο πληθυσμός του αυξάνεται. Οι σημερινοί κάτοικοι ασχολούνται με την κτηνοτροφία και με την γεωργία στα εύφορα χωράφια της κοιλάδας του Πόριαρη.

ΔΙΑΜΟΝΗ: Στη νοτιοδυτική πλαγιά του βουνού Κουστρουμά, στην άκρη του οικισμού Κλεφτάλων, σε υψόμετρο 600 μ. με θέα τον Εύηνο ποταμό, τον κάμπο Πόριαρη και τη λίμνη Τριχωνίδα βρίσκεται

ο παραδοσιακός Ξενώνας «Το Μπαλκόνι του Εύηνου». Τελευταία στην ευρύτερη περιοχή λειτουργούν ταβέρνες και εστιατόρια με παραδοσιακή κουζίνα, με ντόπια κρέατα, πίτες και ψωμί ψημένα στο φούρνο και ντόπιο κρασί.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ:

1. Φαμίλα - Πόρος. Πρόκειται για διαδρομή μέσα σε πλούσια βλάστηση και ιδιαίτερο αγροτικό τοπίο με πεζούλες. Στην πορεία της καλά διατηρημένης αυτής διαδρομής η οποία κατηφορίζει στον Πόριαρη υπάρχει και νερόμυλος. Στο κάτω μέρος της διαδρομής υπάρχουν τα ιαματικά λουτρά της Στάχτης, που λειτουργούν, ενώ επίσης υπάρχουν αναψυκτήρια, ψησταριές κ.α.
2. Φαμίλα - Κορυφή Καστρουμά. Ακολουθώντας ανηφορικό μονοπάτι σε απόσταση ενάμισι χιλιόμετρο από το ξενώνα φθάνουμε στην κορυφή του Κουστρουμά απ' όπου μπορούμε να απολαύσουμε μοναδική θέα στον ευρύτατο ορίζοντα που απλώνεται μπροστά μας. Από το σημείο αυτό βλέπουμε την πόλη του Αγρινίου και το δειλινό απολαμβάνουμε τον ήλιο πορτοκαλοκόκκινο να βυθίζεται στην γαλαζοπράσινη λίμνη της Τριχωνίδας.
3. Μονοπάτι Φαμίλα - Πλατανιάς. Πρόκειται για παλαιό εν μέρει χτιστό δρόμο επικοινωνίας της Φαμίλας, χωριό πάνω στην πλαγιά του Καστρουμά, με τον οικισμό Πλατανιάς, κτισμένο πλάι στην κοίτη του παραπόταμου του Εύηνου Πόριαρη.

ΝΑΥΠΑΚΤΟΣ & ΟΡΕΙΝΗ ΝΑΥΠΑΚΤΙΑ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ

Αεροφωτογραφία του λιμανιού και του κέντρου της Ναυπάκτου.

Η γέφυρα Ρίου-Αντιρρίου φωτισμένη.

Η γέφυρα Ρίου-Αντιρρίου.

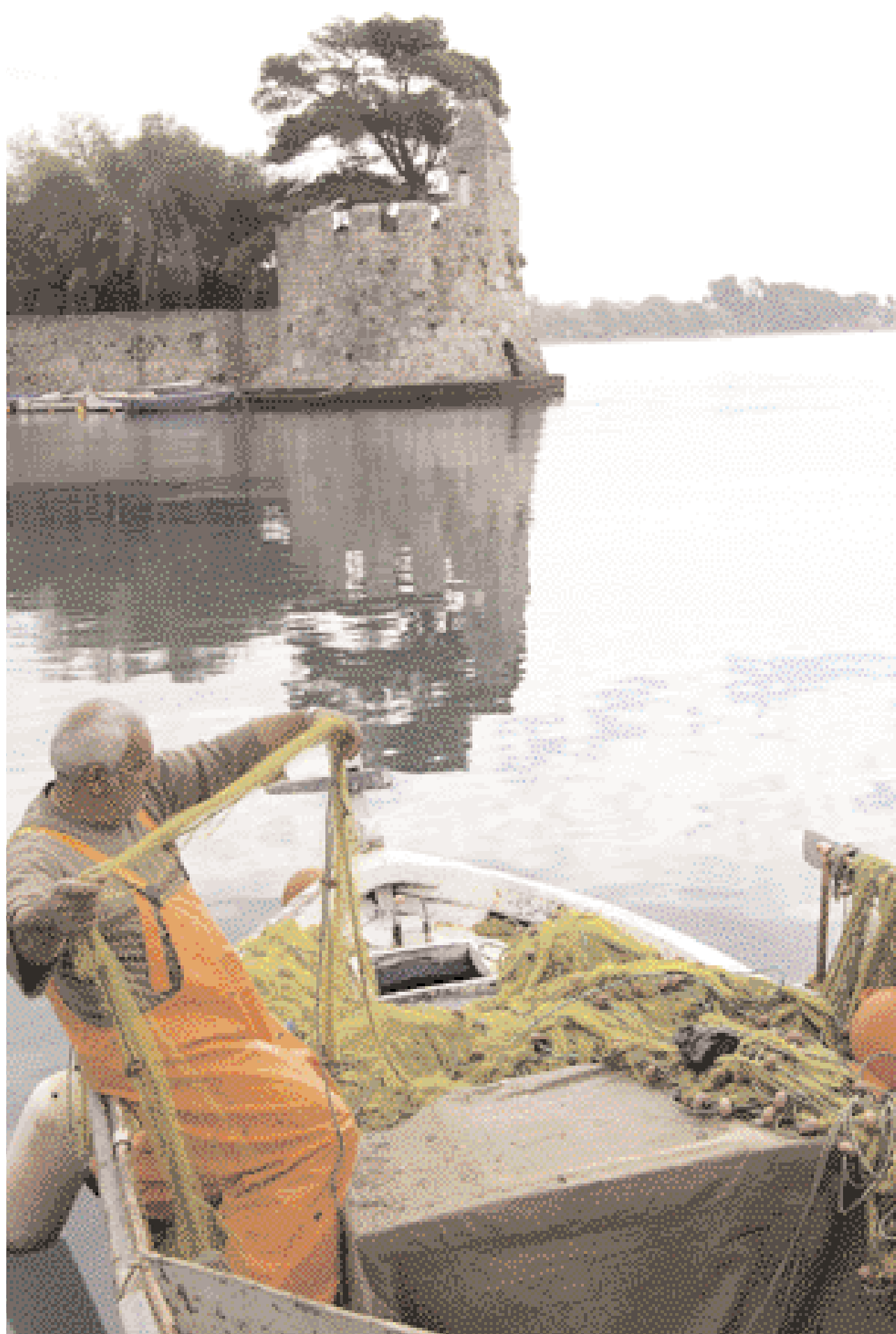

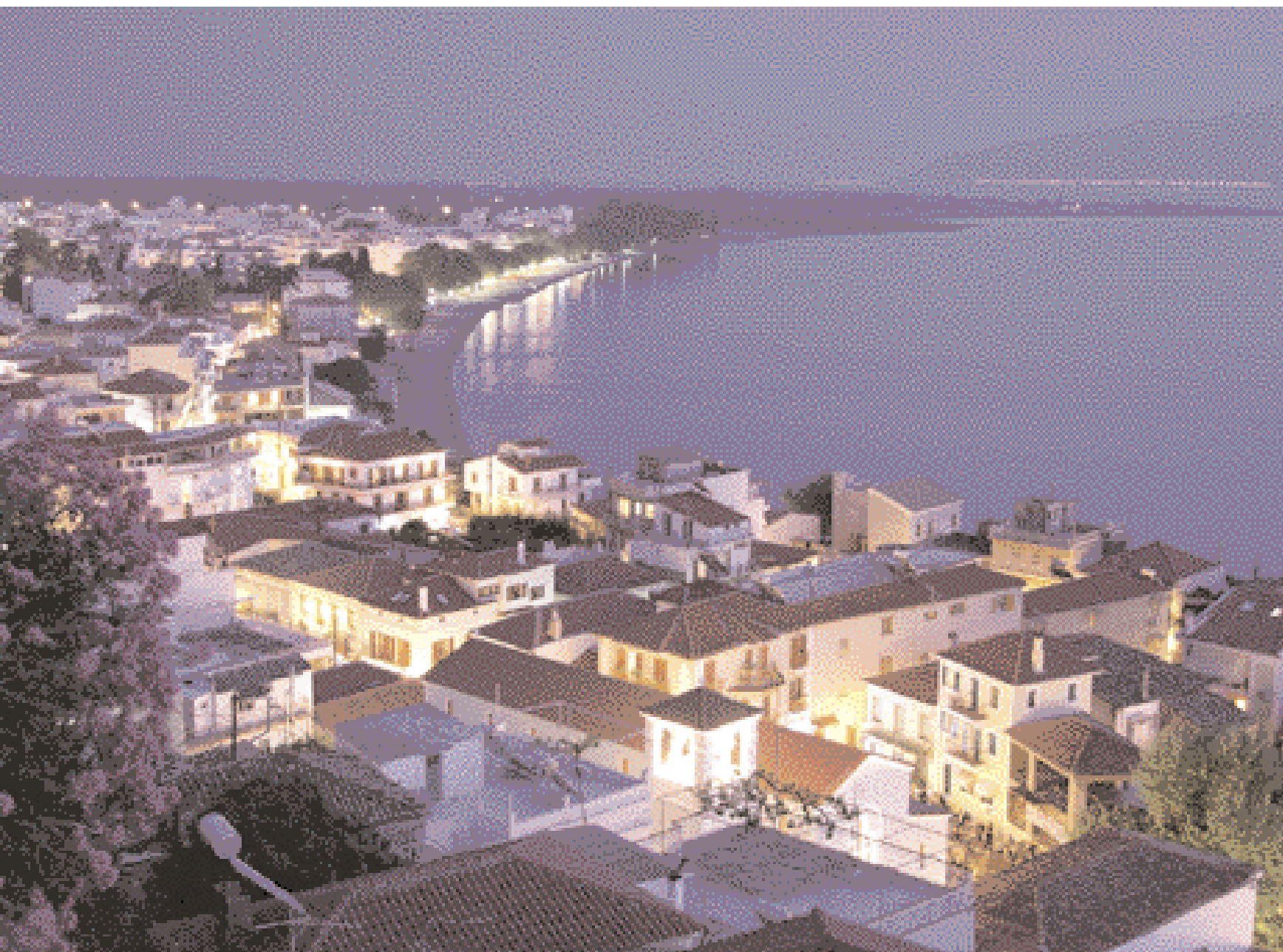

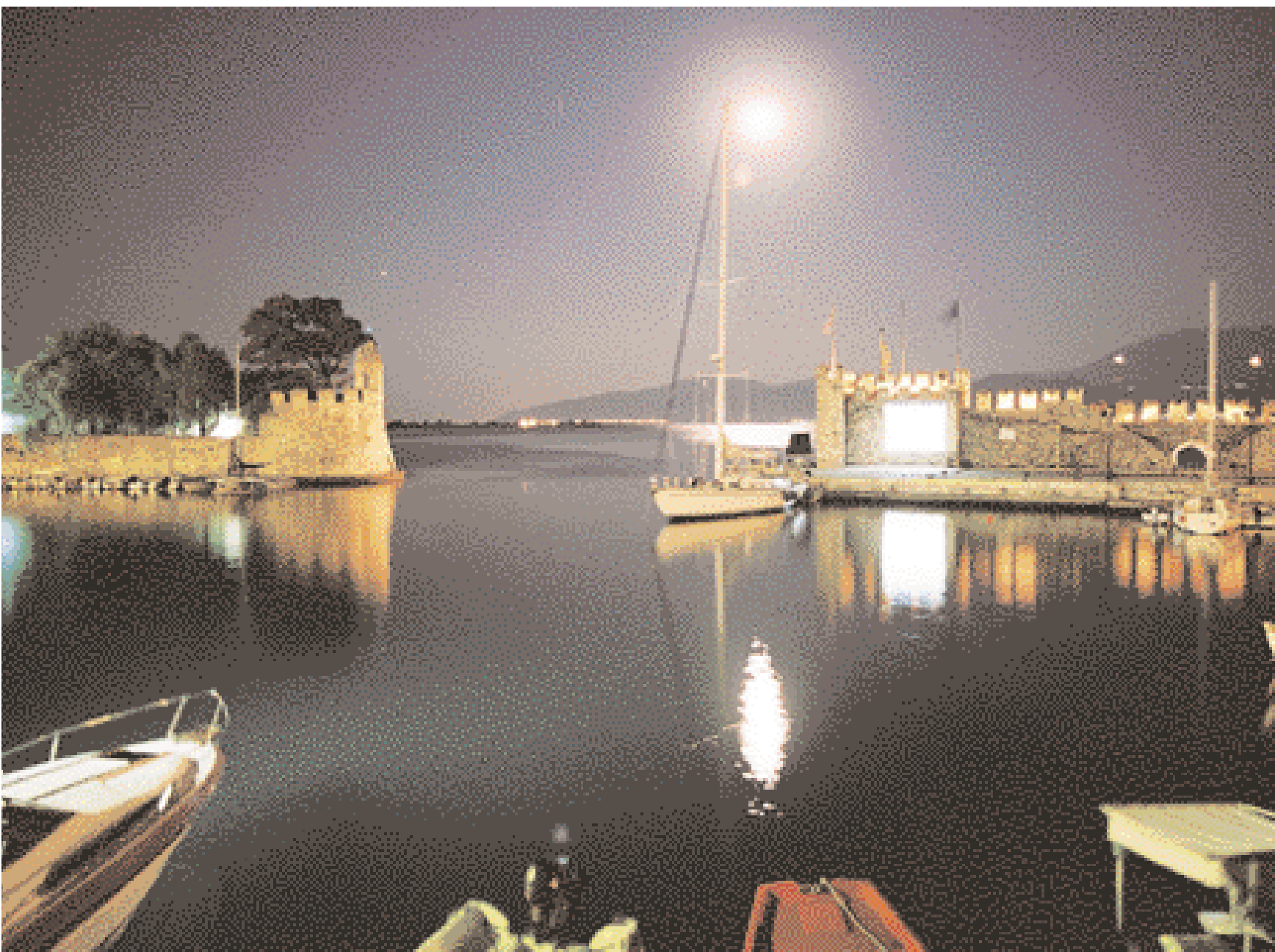

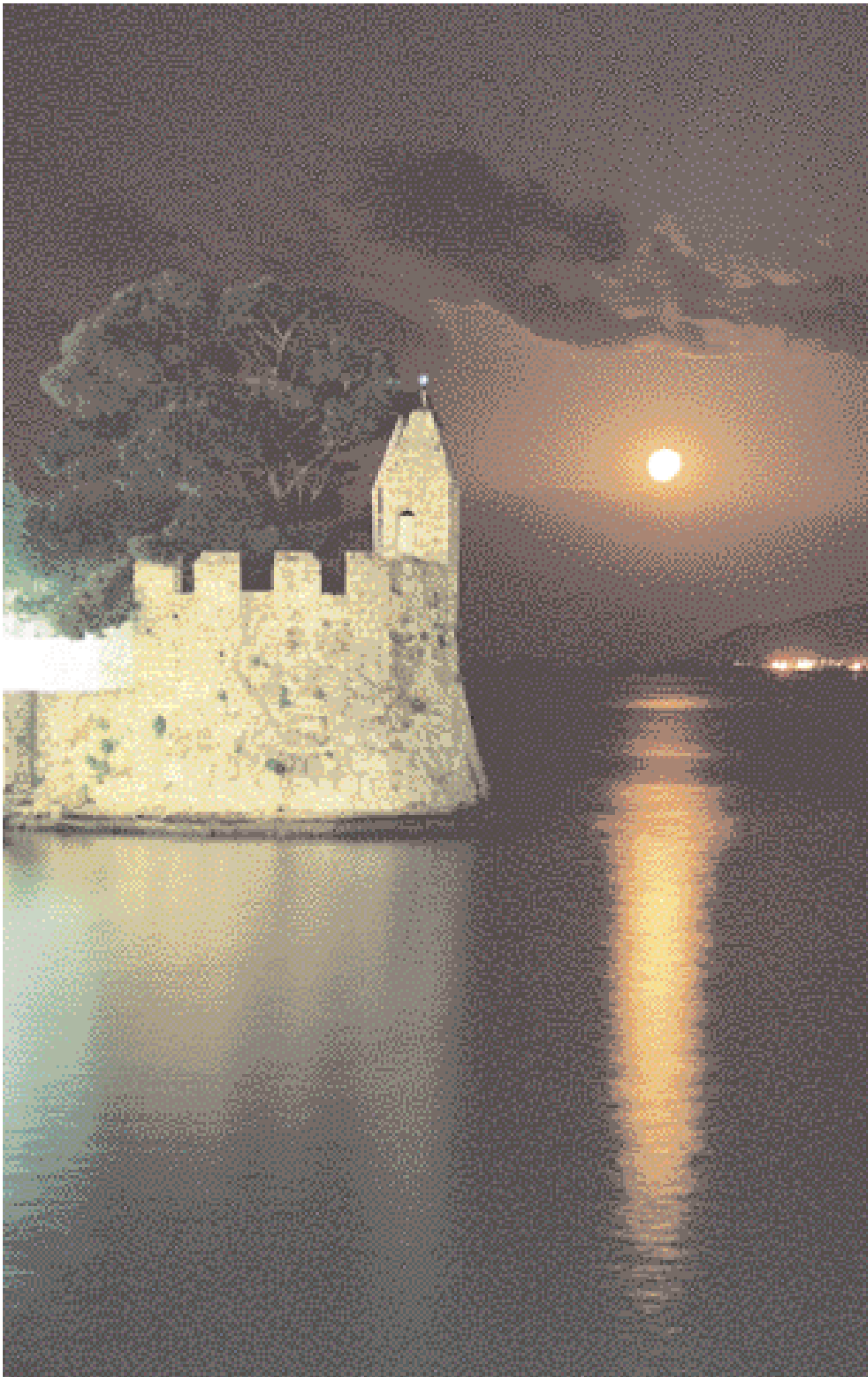

Νυχτερινή άποψη της πόλης.

Το λιμάνι της Ναυπάκτου φωταγωγημένο.

Το Αρχοντικό Μπότσαρη

Το Αρχοντικό Τζαβέλα

Το δημοτικό κτίριο «ΝΑΥΠΑΚΤΙΑ» όπου γίνονται εκθέσεις εικαστικών τεχνών, βιβλίων κ.ά.

Η σκιά από πλατάνια είναι πάντα ευπρόσδεκτη το καλοκαίρι.

Άποψη από το Καστράκι Ναυπάκτου

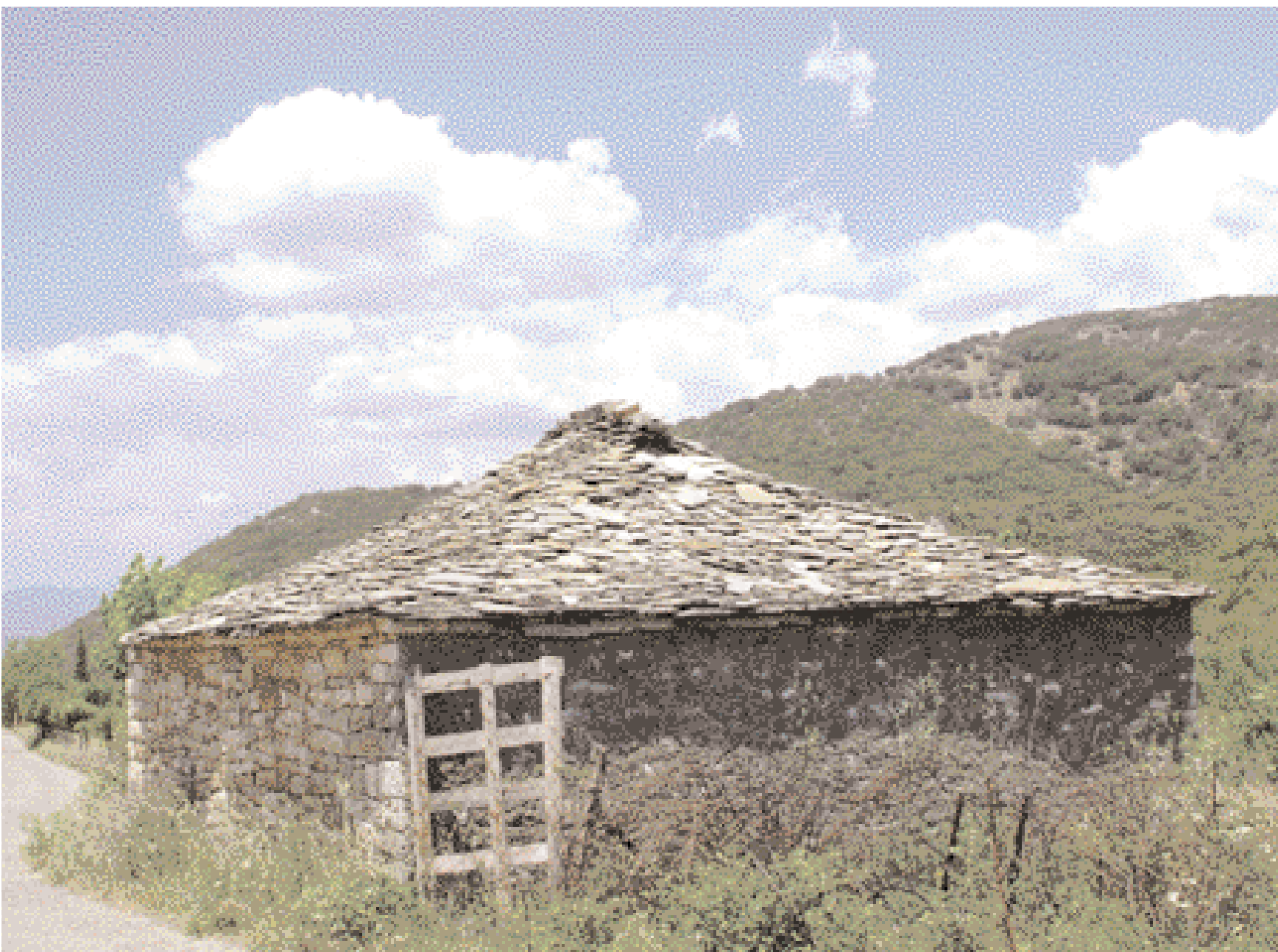

Η θέα από ψηλά δεν αφήνει κανέναν αδιάφορο.

Σμιλεμένη πλαγιά με πεζούλες που μαρτυρούν τον αγώνα για επιβίωση πολλών γενεών.

Παλαιά αποθήκη, απομεινάρια παραδοσιακής οικονομίας.

Άψογη φυσική λιθοδομή για τη στήριξη της πλαγιάς του λόφου.

Παλιός πέτρινος νερόμυλος στο Σκα.

Μέλη του ορειβατικού Συλλόγου Ναυπάκτου σε προσπάθεια ανάβασης του φαράγγιού του Σκα.

Καταράκτης στο φαράγγι του Σκα.

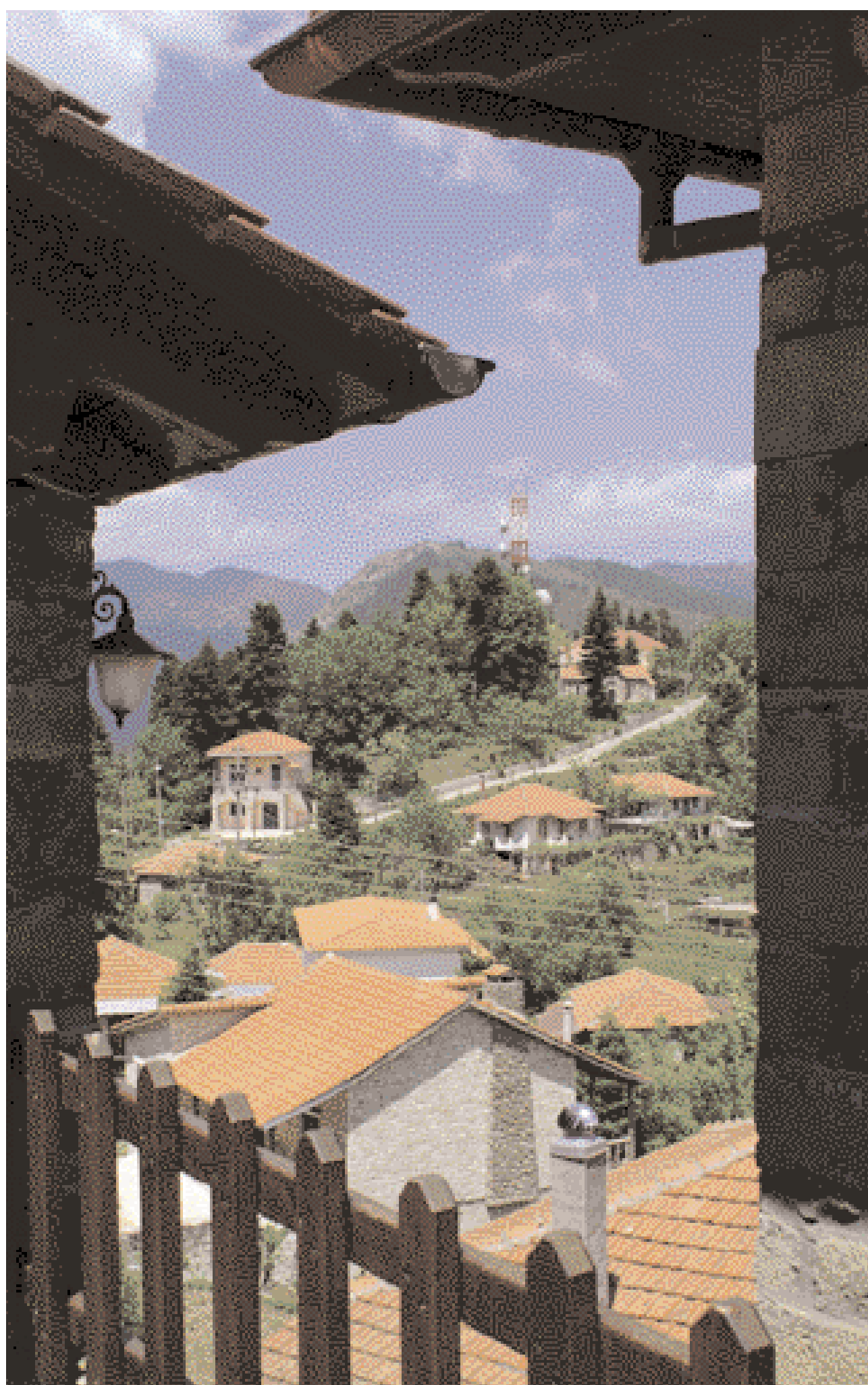

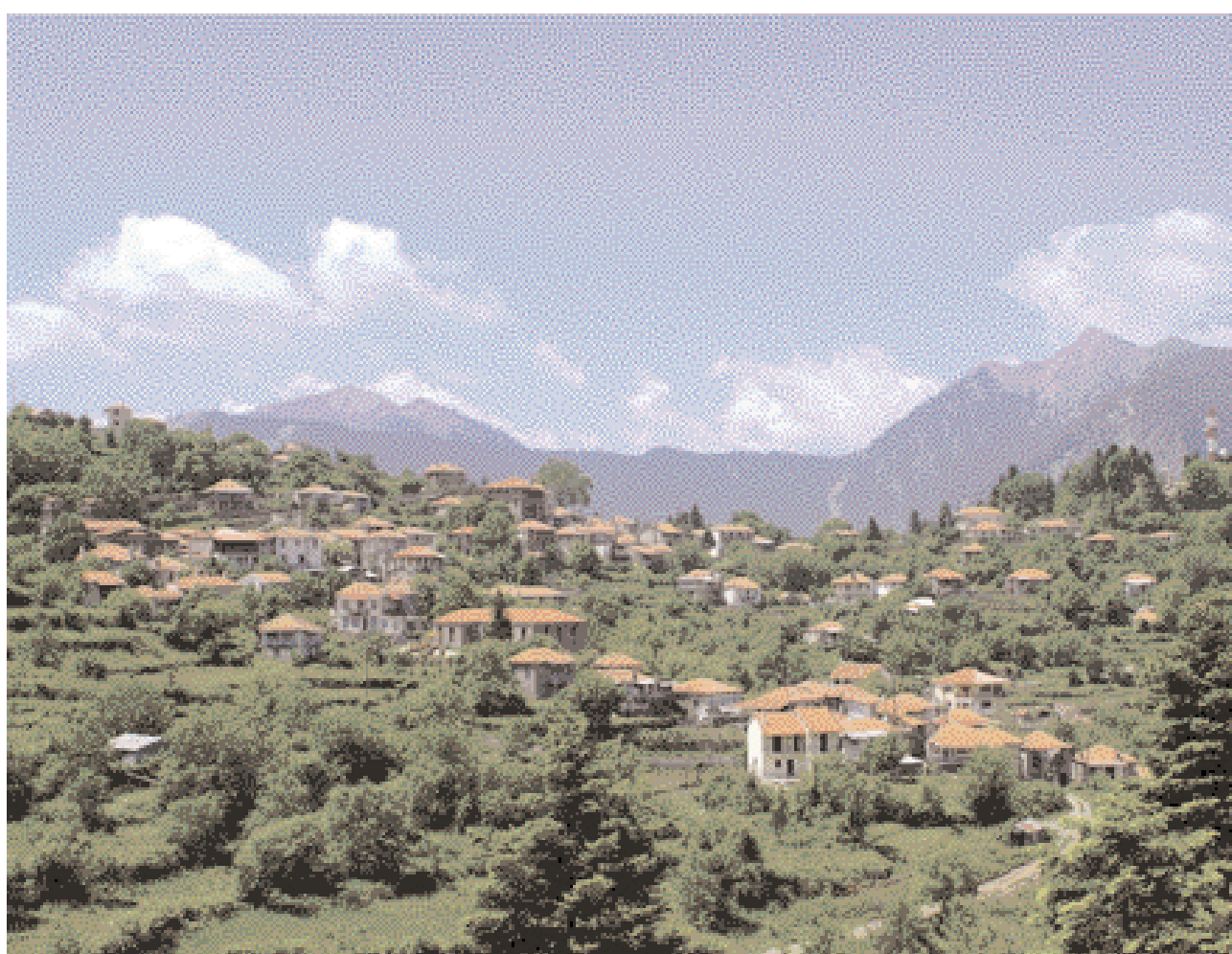
Εντυπωσιακός βούθουλας στο Νιοκαστρίτικο ρέμα.

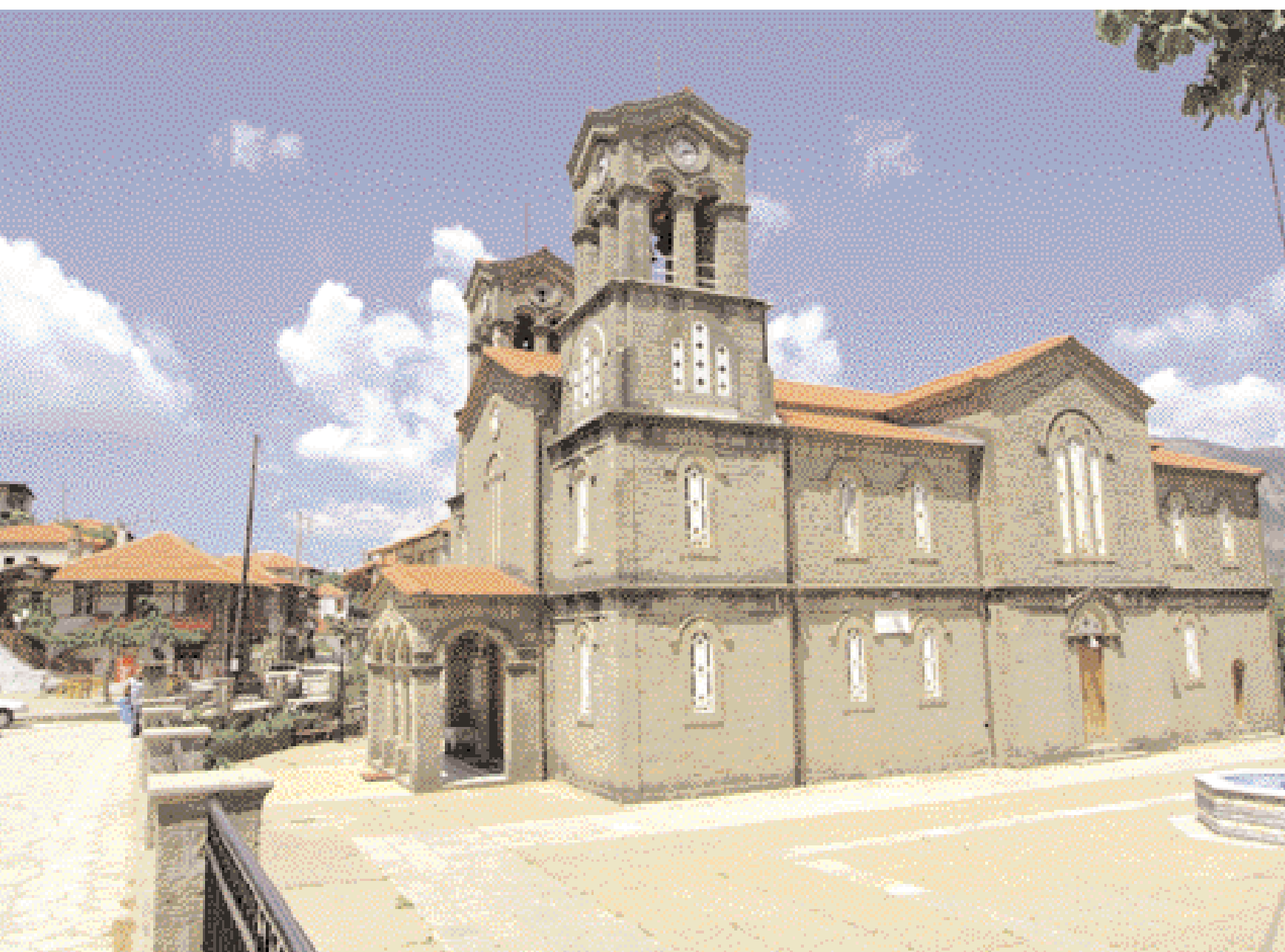

Η γέφυρα του Μόρνου με τα πέντε τόξα που ενώνει τη Ναυπακτία με τη Δωρίδα.

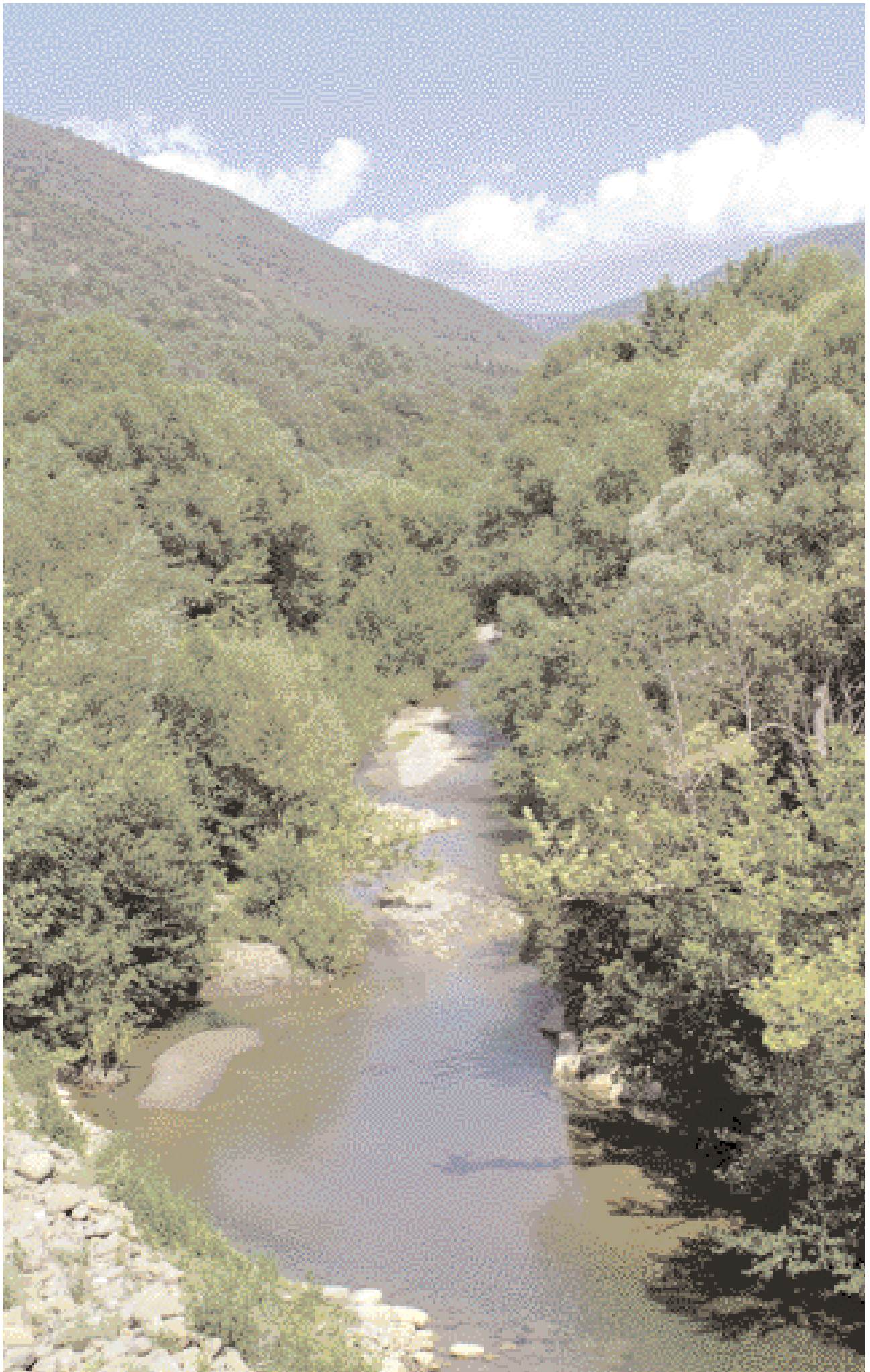

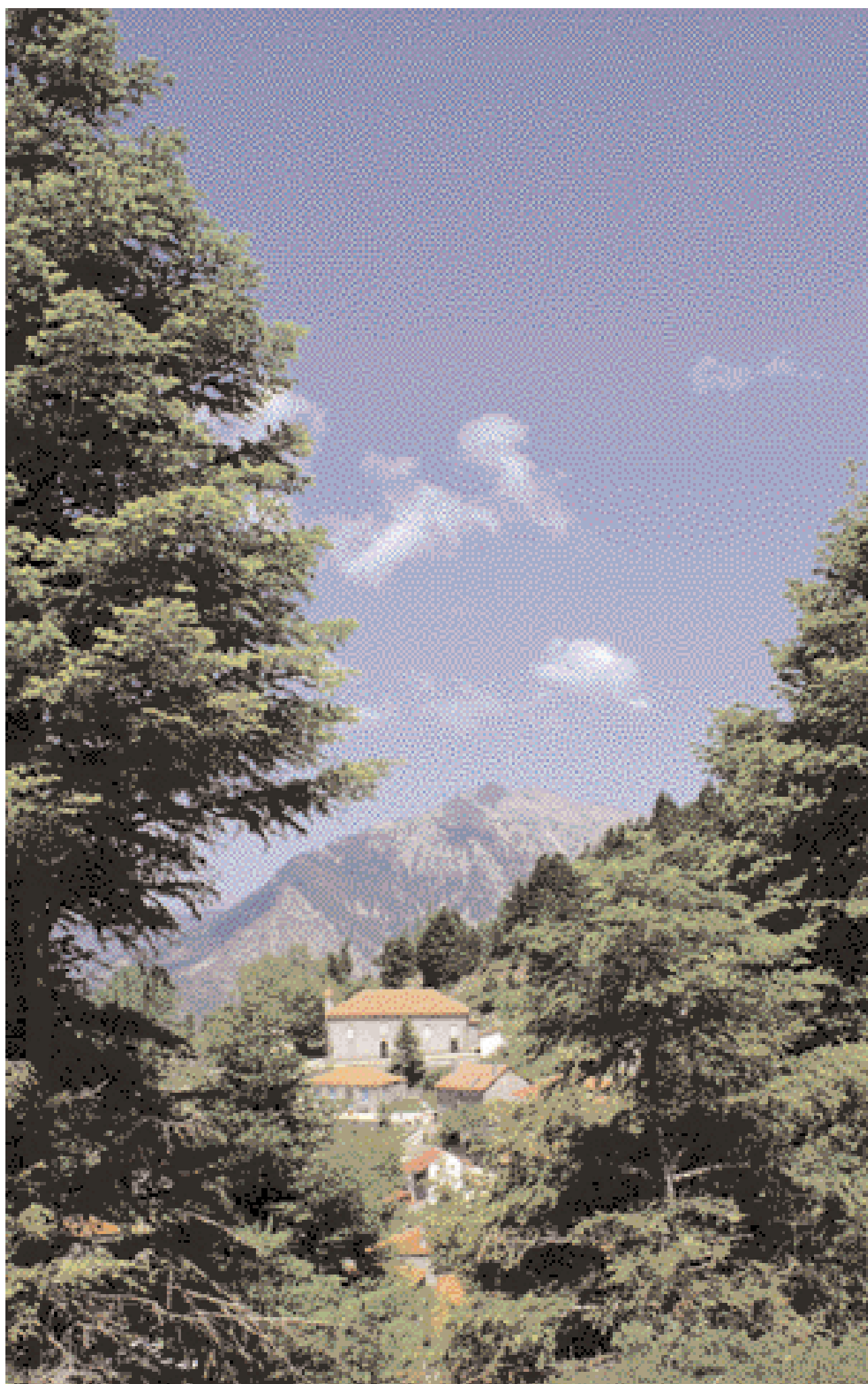
Τα καζάνια βράζουν και το τσίπουρο ρέει στη «γιορτή του κάστανου και του τσίπουρου» στην Άνω Χώρα.

Πέτρινο γεφύρι στον Πόριαρη. Ενώνει τον Κάμπο Σίμου με τη Στύλια.

Στο δάσος στη θέση Ρουπάκια οι κτηνοτρόφοι του Δήμου Πυλίνης κάθε καλοκαίρι ξαναζωντανεύουν ήθη και έθιμα και δρώμενα της ποιμενικής ζωής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. ΑΙΤΩΛΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ Α.Ε., «Ολοκληρωμένος σχεδιασμός δικτύου μονοπατιών και ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην Αιτωλία», Ναύπακτος, 2004.
2. Αύφαντης Σπύρος, «Η Σκάλα Ναυπακτίας», εκδ. Συλλόγου Σκαλιωτών, Αθήνα 1994.
3. Βέργος Δημήτριος Θ, «Κάτω Χώρα Ναυπακτίας: παραδόσεις ιστορικές και λαογραφικές», εκδ. Συλλόγου Κάτω Χώρας, 1989.
4. Βλάχος Βαγγέλης Στ., Στα χνάρια μιας πορείας, Αργίριο 1993.
5. Γάτος Ηλίας, Σημειώσεις για την Κυδωνιά - Ζηλίστα.
6. Γεωργούσης Παναγιώτης, «Ιστορία της Ασπριάς και των Ασπριωτών», Αθήνα 2003.
7. Γρηγορόπουλος Δημήτριος, εφημερίδα «Το Χωριό μας», 2001.
8. Δημητρόπουλος Ηλίας, Το βιβλίο του Νιοκάστρου Ναυπακτίας, Ναύπακτος 2000.
9. Καραγιάννη - Χαραλαμποπούλου Ευγενία, Σελίδες από την ιστορία της Ναυπάκτου και της ενδοχώρας της, εκδ. Παπαχαλαράμπειος Βιβλιοθήκη, Ναύπακτος 2003.
10. Κατσάνος Γεώργιος, Γάβρος Ναυπακτίας: Ιστορία, Γεωγραφία, Λαογραφία, Ναύπακτος 1972.
11. Κόκκας Γεώργιος, Ο Πλάτανος Ναυπακτίας και η περιοχή του, Αθήνα 1983.
12. Κοτίνης Ιωάννης, Ιστορία Ναυπάκτου και επαρχίας, 2η έκδοση, Αθήνα 2001.
13. Κούκουνας Δημήτριος, Η Αράχοβα Ναυπακτίας, Αθήνα 2004.
14. Κουτσογιάννης Ειρηναίος, Παναγία Παναξιώτισσα-Μεταμόρφωση Χρισόβου, Εκκλησιαστική Παρέμβαση 4/Απρ. 1996, σ.3.
15. Λουκόπουλος Λεωνίδας, Το Χάνι της Παπαδιάς περιοδικό «Η δάφνη» τευχ. 12ο (2005), σελ.126-8.
16. Μακρυγιάννης Ντίνος, Η ταυτότητα της Στράνωμας, περ. Ναυπακτικά τ. 4ος (1989).
17. Μανδαλίδου Βεατρίκη, Η Σίμου Ναυπακτίας, περ. «Η δάφνη», τευχ. 10ο (2003), σελ.95-96.
18. Μεντζάς Μάρκος, Ο Πύργος της Δάφνης περ. «Η δάφνη», τευχ. 2ο (1994), σελ.58-60.
19. Μποσινάκος Γεώργιος, Το Μοναστήρι Προφήτη Ηλία Αράχοβας, «Ναυπακτικά» 2 (1984-5).
20. Μπούρμπουλας Βασίλης, Οι νερόμυλοι της Στράνωμας, περ. «Η δάφνη», τευχ.5 (1998), σελ. 20-21.
21. Παναγιωτόπουλος Θωμάς, Το χωριό ο Πόδος (και το αντάμωμα των Ποδιωτών). περ. «Η δάφνη», τευχ. 11 (2004) σελ. 129-130.
22. Παπαθανασίου Γεώργιος, Εφημερίδα «Πυλήνη Ναυπακτίας» Μάιος 2003 και Αύγουστος 2003.
23. Σταυρόπουλος Ανδρέας, Δάφνη, η πύλη της ορεινής Ναυπακτίας, Εφημερίδα «Εμπρός», 2004.
24. Τριανταφυλλίδης Κωνσταντίνος, «Το φρούριο Βρωμιάριν στο Βενέτικο Ναυπακτίας», Πρακτικά Α' Αρχαιολογικού και Ιστορικού Συνεδρίου Αιτωλοακαρνανίας, Αργίριο 1988.
25. Τσιρώνης Συμεών, «Το Χρίσοβο και το Μοναστήρι του «η Σωτήρ»», Ναύπακτος 2004.
26. Τυροπάνης Κώστας, «Το Παλαιοχωράκι Ναυπακτίας», περ. «Η δάφνη», τευχ. 2ο (1994), σελ. 102-4.
27. Τυροπάνης Κώστας, εφημερίδα «Το Χωριό μας», φύλλο 8 (Ιούλιος 2005).
28. Χαλούγκης Δημήτριος Β., Τέρνοβα (Δενδροχώρι), Αθήνα 1998.
29. Χαλούγκης Δημήτριος του Κωνσταντίνου, Το Αχλαδόκαστρο: Ιστορία - Λαογραφία – Παράδοση, Θεσσαλονίκη 2001.
30. Χαραλαμπόπουλος Χαράλαμπος, Του Δήμου Πυλίνης τα χωριά εκδ. Εταιρεία Ναυπακτικών Μελετών, 2005.

